

491.99-5

7-17

21

R 2000

~~W 6179~~

~~mbg~~

2719

1611-02

Почтовый ящик

4140-42

Գ. Իր Բերականուրի :

1760 թ.

Իրոց բան հասկընալու սէր ու
 նեցող փոքրիկ տիրացուներուն
 համար է այս փոքրիկ քերականու
 թիս: Ար թէ զայս կարդան և սոր
 վին, զմեծ քերականութիւն հեշտ
 կու հասկընան: Եւ ով որ քերա
 կանութի չէ կարդացեր, անոր կար
 դացողութիւն պակաս կը սեպվի ՚ի
 մէջ կարդացողաց. ինչ զատար շատ
 բան կարդացած ու գիտցած ըլ
 լայալնէ: Օ էրէ սա խօսքիս սը
 մատը: Եանի ասը թէ մէլը մըն է,
 կամ թէ այս խօսքս քանի կերպ կը
 լայ ըսեսնէ, չի կընար գիտնար:
 Եւ երբ որ մէկ բանին ասը թէ
 մէլը չի գիտցըվինէ, պէլլիյէ որ այն
 բանը աղէկմը գիտցըված չլար:
 Եւ թէ խօսքին արմատը ինչ է կը
 սեսնէ, երբ որ ան տայ որ անու
 թիւ և բային հոլովներն կարդաս
 նէ

05-9987
1573-1051

Կ. Դ. Կոչար

նէ, կիմանաս որ անունին արմատը
 թէմէլը եզական ուղղականն է որ
 պարզ և նախատիպ լինի, և բայինն
 աներևոյթն է: Ան չիւն քի այսպ
 պիտանի բան է քերականութիւն,
 ասկից առաջ ողորմութիւն այ՛ մեր
 տկար խելքին կերտէ քերականու
 թի մի շարադրեցինք բացկեկ շա
 րադրութենով որ փէք ղոլայ կու
 հասկըցվի. անձախ ինչ ղատար բաց
 շարադրութի լինինէ, կէնէ չիւն քի
 գրոց շարադրութի է, փոքր աղայքն
 կամ այլք՝ որ տահա գրոց լեզուն
 չեն գիտեր՝ դիժարկեկ կու հասկը
 նան: Անոր համար թէքրար զայս
 փոքրիկ քերականութիւնսալ նոր շա
 րադրեցինք աշխարհի բառով, որ
 գրոց բան հասկընալու սէր ունե
 ցող փոքրիկ տիրացուներն՝ կամ թէ
 ո՛վ ոք և իցէ՝ ասով մտնեն ՚ի մեծ
 քերականութիւն և հեշտ ուսանին
 զնա շնորհօքն այ: Ս՝ եղանորիս
 շան

Հանքը միշտ այս եղև թէ՛ ամէն
 մարդ զգրոց բուն հեշտ հասկընայ.
 Օ, էրէ գիտութիւնն լոյս է, և ջը
 գիտութիւն խաւար. որպէ՛ որ բարի
 գործքն լոյս է, և մեղքն խաւար.
 Լ՛րդ՝ ամ որ լոյս է և ամ լոյս ՚ի
 նմանէ է, իւր առատ լուսովն լուսա
 ճորեսցէ զմիտքն ամ մարդոյ մեծի
 և պղտըկի, որ զխաւարն ատեն և
 զլոյսն սիրեն. Եւ ամ փոքր տղայոց
 շնորհ և իմաստութի տացէ, որ զան
 միտ տղայոց զլսաղն թողուն, և հա
 նապազ գրոց հետ խաղան և իմաստ
 նանան և լուսաճորին և այ տեսուն
 արժանանան ՚ի յերկնից ար
 քայութեն ամէն.

Վերականուրեանն է արժատ գիտութեան.
 Ըստայն՝ զի հիմն է ընթերցողութեան.
 Վանսն իօսից՝ ուղղիչ բանից լիբարութե.
 և բանալի մտից բառաշնորութեան.

* Յաշագոս Կերականութեան :

Յանունն հօր և Որդւոյ և հոգւոյն սբյ Մէն :

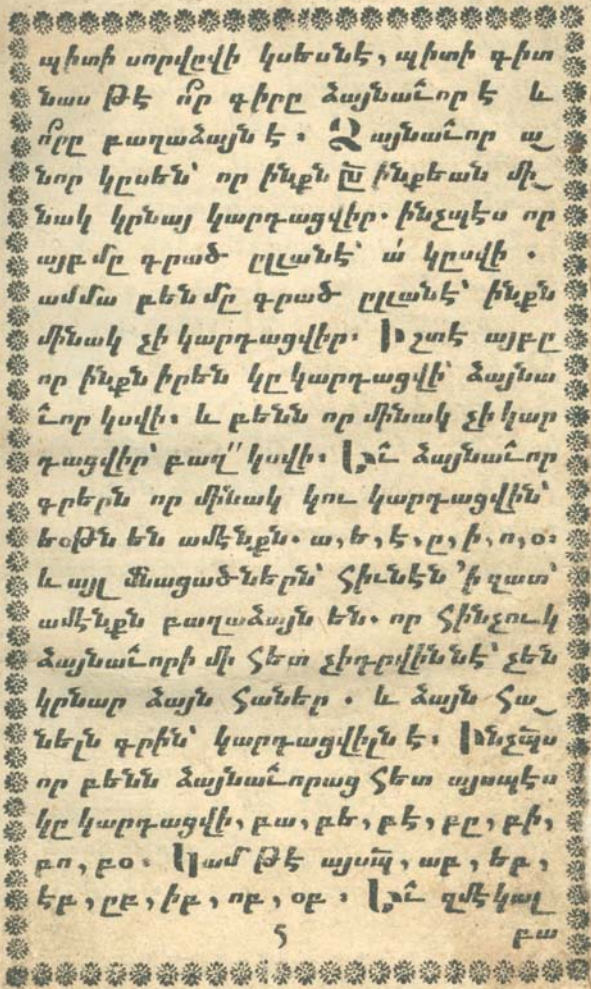
Ր ՏԼՐ ՅՐՆԵՆ ԹՎ :

Քերականութիւն ինչպէս բան է, պիտի ըսվի թէ՛ Քերականութիւնն այնպէս արհեստմէն է, որ զգրոց խօսքերն շիտակ կարդալ և շիտակ գրել կըսորվեցնէ . Եւ չորս բան ունի սորվելիք որ մասունք Քերականութեան կսվին . և են սորբա, Տառ, Անկ, Բառ, Բան :

* Յաշագոս Տառի :

Տառ տէյի՛ գրին կըսեն . ինչպէս ա, բ, գ, և այլն . Տառին ինչը պի

պիտի սորվըվի կսեանէ, պիտի գիտ
 նաս թէ ո՞ր գիրը ձայնաւոր է և
 ո՞րը բաղաձայն է: Զայնաւոր ա
 նոր կըսեն՝ որ ինքն ընդհանուր մի
 նակ կընայ կարդացվիր: Ինչպէս որ
 այբմը գրած ըլլանէ՝ ա՛ կըսվի: Ե
 ամմա բենմը գրած ըլլանէ՝ ինքն
 մինակ չի կարդացվիր: Իշտէ այբը
 որ ինքն իրեն կը կարդացվի՝ ձայնա
 յոր կսվի: և բենն որ մինակ չի կար
 դացվիր՝ բաղ՝ կսվի: Եւ ձայնաւոր
 գրերն որ մինակ կու կարդացվին՝
 եօթն են ամէնքն: ա, ե, է, ը, ի, ո, օ:
 և այլ մնացածներն՝ հիւնէն ՚ի զատ՝
 ամէնքն բաղաձայն են: որ հինչուկ
 ձայնաւորի մի հետ չիդրվիննէ՝ չեն
 կընար ձայն հաներ: և ձայն հա
 ներն գրին՝ կարդացվին է: Ինչպէս
 որ բենն ձայնաւորաց հետ այսպէս
 կը կարդացվի, բա, բե, բէ, բը, բի,
 բո, բօ: Կամ թէ այսպէս, աբ, եբ,
 էբ, ըբ, իբ, ոբ, օբ: Եւ զմէկալ

բաղաձայներնալ այսպէս իմացիր .
ինչպէս որ տղայոց այբբենակին քե-
րականին մէջն՝ զամէն բաղաձայն-
ներն՝ այս եօթն ձայնաւորներուս
կապելով կու կարդան տղայքն .
Եւ մեր հայոց ազգին գիրն քանի՞
են կսեսնէ, ա՛սլը բնակն լը գիրէ .
առաջինն այբ, վերջինն յէ .

Օ կրէ սա երեքս՝ Լ, օ, Փ, յետոյ
հնարվեր են ՚ի մեզ . Ինչի՞ համար
կսեսնէ, երբ որ ան հասցընէ որ
՚ի մեծ քերականութիւնն մտնես,
զայսպիսի բաներս՝ անոր մէջն կի-
մանաս . զկրէ այսպիսի բաներաց
վերայ երկնկեկ խօսքեր պիտի որ
այս փոքրիկ գրքիս մէջն չի վայե-
լէր . զկրէ այս փոքրիկ քերականու-
թիս՝ այնպէս պիտի լինի, որ հէմ
կարձ ըլլա, հէմ շուտ հասկցվի .
Ի՞նոր համար՝ հիմիկ հէմէն անդրտար
պիտի որ՝ գիտնաս թէ՛ գրբերուն
որը ձայնաւոր է, որը բաղաձայն .

Լճ՛ն այն որ ՚ի վերն ըսվեցա՛ն թէ՛
զատ ՚ի հիւնէն, անոր համար ըսվե
ցա՛ն որ՝ հիւնն՝ ուրեք ձայնա՛նոր
կլայ, ուրեք բաղաձայն: Օ՛ ի ուր
վե՛վիպէս կրդացվի, բաղաձայն կը
վի ինչպէս դա՛ն, թի՛ն, և այլ Լճ՛ն
ուր վե՛վի ձայն չերե՛ն ՚ի յինքն,
ձայնա՛նոր կսվի ինչպէ՛, տուն, սիւն,
և այլ Եւրոպէ ըմբաց՛ մէկ մասն քե
րականուէ որ տառ ըսվեցա՛ն:

* Յաղագս Ս՛անի:

Ս՛անկ ըսելը՝ մէկ ձայնմը ըսելէ.
ամմա այնպէս ձայն, որ գրով
կապվի ինչպէս ար: Օ՛ էրէ գրով
չիկապված ձայնն՝ վանկ չսվիր ինչպէ
հայվաններուն զուշերուն ձայնն.
բարի փայտի՛ հովի ջրի ձայնն. կամ
թէ մեր հաղալն հե՛վալն տքտքալն
ծիծաղիլն և այլ ասոնց պէս:

Լճ՛ն ինչ ձայն որ գրով կապվի, ա
նոր յօդա՛նոր ձայն կսեն. և այն որ

գրով չիկապվիր, անոր անյօդ կսեն.
Յօդաւոր ձյն ըսելն և վնկ ըսելն
սի խօսք է. որ գրով կրկապվի ըսել է.
Եւ անյօդ ըսելն՝ գրով չիկապվիր
ըսել է, որ անոնք վանկ չեն ըլլար.
Եւ վանկ տէի չիւն քի գրով կապ
վածին կսեն, վնկ կայ որ մէկ գիր է
ինչպի որ երբ ձայնաւորներն մինակ
վանկանան. ա, ե, է, և այլն, և կայ
որ երկու գիր է. կայ որ ք գիր է
և այլ աւելի. ինչպէս՝ ար. քար,
մարդ. սուրբ, սուրբք, և այլք այլ
պիսիք. Եւ երբ ձայնաւորներն
մինակ վնկանան, հէմ գիր են հէմ
վանկ. ինչպէս այս օրինակներս.
ա դամ. ե դեմ. է մակ. ը ղերձ.
ի մաստ. ո րակ. օ տար. Մ. հա սոցա
ամէնուն առաջին վանկերն՝ միա
տաւ են. որ ինչպէս որ ըսի՝ հէմ
տաւ են հէմ վանկ. որ բաղաձայն
ներն կամ հիւնն՝ չեն կարեր հէմ
գիր լինիլ հէմ վանկ. զէրէ մինակ
չեն

ջեն կարեր հնչել ինչպէս որ ըսվե
 ցաւ: Պարձեալ վանկ կայ որ նը
 շանական է, և կայ որ աննշան է:
 'Նշանական անոր կսեն' որ անկից
 խօսք մի կու հասկցվի. ինչպէս քար,
 փայտ, ձի, մարդ, սուրբ, և այլ. որ
 այսպիսիքս հէմ վանկ են հէմ բառ.
 Իսկ այն որ աննշան է՝ որ անկից
 խօսք չիմացվիր, հէմէն միցն վանկ է.
 ինչպիսիքս, բի. կամ աբ, եբ, և այլ:
 Եւ ահա վանկն ալ ըսվեցու որ երկ
 ըրորդ մասն էր քերականուէ:

* Օտարութիւն Բառի :

Բառ տէրի՝ նշանակուի ունեցող
 ձայնին կսեն. ինչպէս որ ըսինք՝
 քար, փայտ, ձի, մարդ, սբ. նստիլ,
 կանգնիլ, բերել, տանիլ և այլ. որ
 մարդոյն խօսքն ասոնցմով կը շինվի
 ( ) էրէ տառն վանկ կլայ, վանկն
 բառ կլայ, և՛ի բառից բանն կու
 շինվի որ է խօսքն զըոյցքն:

Ան ինչպէս որ վանկն կամ մէկ գը
 րով է ըսինք՝ կամ երկու կամ երեք
 և այլ աւելի, Վ. յսպ և բառն կամ
 մէկ վանկով է կամ երկու կամ ե
 րեք կամ այլ աւելի: Ինչպէս այս
 օրինակներս. գիրք. օրէնք. ժողո
 վուրդ. եկեղեցի և այլ: Վ. Տա՛ ը
 մընցաւ և բառն, որ երկդ մասն է
 քերականութ. Ան մնաց բանն որ
 կերթայ մինչև ՚ի վերջն քերակա
 նութ. զի կատարումն քերականու
 թեան՝ բանին լմնալն է:

* Յաշագս Առին:

Բան ըսելն՝ խօսք ըսել է. որ է զը
 րոյցն. որ անով կը հասկցընենք
 մէկ մէկու զմեր մտքին եղածն զա
 նազան բառերով: Օ, էրէ բանն
 որ խօսք ըսել է, ՚ի բառից կու շա
 րադրվի. ինչպի որ ըսինք թէ՛ բառն
 բան կըլայ. որ պէտք եղածին կեօ
 րէ՛ պէս պէս բառերով կու շինվի

և կու զրուցվի. ինչպէս ամ զրոյցքն
 և գրածքն մեր. Եւ այս բանս եր
 կու թիւրլիւյէ . մէկն աշխարհօ
 րէն կսվի, մէկն գրոց. Եւ շխարհօ
 րէն այն է, որ մարդիք անով մէկմէ
 կու հետ զրոյց կուտան. Եւ գը
 րոցն այն է, որ գրքերուն շարա
 գրութիւն է. Եւ քերականութիւն՝
 գգրոցն կը սորվեցընէ և ոչ զմիւսն.
 Օ կրէ այն միւսն որ աշխարհօրէն
 կսվի, եվել պակաս կունենայ յիւր
 մէջն և հաճաթ չէ . անոր հէմէն
 այն պիտի որ՝ զիւր մտքին եղածն
 հասկըցնէ . ինչպէս որ այս գրքիս
 շարագրութիւնն է. Եւ մա այն որ
 գրոց բանն է, ամէնն քերականու
 թե ոճովն պիտի լինի, որ բառերն
 եվել պակաս չունենան, և խօսքն՝
 եվել պակաս բառ չունենայ, և շար
 վածքն՝ քերականութե կանոնէն
 գուրս չի լինի. և ահա՛ այս է քերա
 կանութ սորվեցուցածն. Որ երբ
 ամ

անժ տայ որ սորվիս , կիմանաս թէ
 ինչ է եվելն ու պահասն , ծուռն ու
 շիտակն . Ա՛ն հիմիկ զայս գիտացիր
 որ ինչպէս ցորեանն ալիւր կլլայ ,
 ալիւրն խմոր , և խմորն հաց , Ա՛յսպ
 և տառն վանկ կլլայ , վակն բառ ,
 և բառն բան . ո՛ւյ որ ՚ի վերն ըսվե
 ցաւ : Ա՛ն բառերն որ բան կլլան ,
 մասունք բանի կսվին . և ութ են
 ամէնքն և ո՛չ աւելի . և են սոքա .
 անուն . բայ . ընդունելուի . դերա
 նուն . յօդ . նախդիր . մակբայ . շաղ
 կապ . Ա՛նուն ըսելն պելլի խօսքէ ,
 որ բառերուն մէկ թիւրլիւն ա
 նունն է . ինչպէս որ ամէն իր՝ ա
 նունովն կու ճանաչվի . քար . փայտ .
 մարդ . ձի . գարի . ցորեն . հաց .
 ջուր և այլն ան . Ա՛ն բայ ըսելն
 գործ ըսել է . և գործ տէի՝ ընե
 լուն կսեն . ինչպէս ձևել . կարել .
 շինել . քակել . փորել . ցանել . եփել .
 ուտել . նստիլ . պառկիլ . կանգնիլ .

Գնալ և այլ Վ. յս երկուքս անունն
 և բայրն՝ քան զմէկալ վեցն գլխա
 շոր մասունք են բանին . որ հէմ
 շատ են, հէմ շատ սորվելիք ունին .
 հէմ այն վեցն այս երկուքիս կու
 հետևին : Արինտի ջիւնքի սյսոյ է,
 պիտի որ յառաջ զանունն ասենք,
 յետոյ զբայրն, և ապա զմիւսներն .
 եթէ կամեսցի տր և տացէ կեանս
 և յաջողեսցէ .

* Յաղագս Անունն *

Անունն երկու թիւրլիւյէ . մէկն
 ենթակայական կսվի, և մէկն
 մակադրակին . Անթակայակին անոր
 կսեն, որ մէկ բանին իր անունն է .
 Ինչպէս քար . փայտ . հող . ջուր .
 մարդ . ձի . ոչխար և այլն .

Ան մակադրական այն է, որ ենթա
 կայակններուն ինչպէս ըլլալն ցոյց
 կուտայ . ինչոյ որ կսենք՝ մեծ քար .

Ժանր քար • մանր քար, խոշոր քար •
 մեծ փայտ • Թաց փայտ • չոր փայտ •
 կարճ փայտ • և այլք այսպիսիք •
 Լճ՛ վ՛ս այն մակադրական կըսվին
 այսպիսիքս , որ մակ ըսելն՝ վերայ
 ըսելէ • որ մակադրական ըսելն՝ վե
 րադրական ըսել կլլայ • որ ենթա
 կայականին վերայ կու գրվին • ինչ
 պէս որ ըսվեցան մեծ քար և այլն •
 Լճ՛ ենթակայական անոր համար
 ըսվեցան , որ ենթ ըսելն՝ ներքոյ
 ըսելէ • որ մակադրականներուն
 ներքև կու կայանան հիման պէս •
 որ մակադրակններն՝ անոնց վերայ
 կսվին • զէրէ ենթակայակն չլանէ ,
 մակադրակնն որո՛ւ վ՛ս պիտի գրվի •
 էլպէթ մէկ բան մը պիտի որ անոր
 մեծ ըսես , պզտիկ ըսես • Թից ըսես ,
 չոր ըսես և այլ • Լճնթակայական
 անունը հէմէն սալթ մէկ բանի մը
 ըսվելուն համար՝ երբ որ ըսվինէ ,
 կիմացվի թէ ինչ իրէ • Թէ քար ըսես
14
Թէ

Թէ փայտ ըսես, Թէ ջուր ըսես և այլ՝
 Լ՛մա երբ որ մեծ ըսես, մեծ ըլ
 լալը կի՛նցվի ամմա՛ ինչ բան ըլլալը
 չիմացվիր . զէրէ մեծը. հէմէն մէկ
 բանի մը չըսվիր, շատ բանի կսվի .
 ինչն որ կսվի՛ մեծ քար . մեծ փայտ .
 մեծ մարդ . մեծ ձի, և այլ շատ .
 Լ՛նոր համար հինչուկ որ ենթա
 կայականը հետը չլանէ, մինակ
 մակադրականով չիմացվիր Թէ ինչ
 բան է . Եւ հէմ պէլլի եղա՛ն որ՝
 ամէն իր իրեն կեօրէ մէկ ենթա
 կայական անուն կունենայ . ինչնս
 քարին քար կսվի, փայտին փայտ և
 այլն . Թէպէտ կայ բան որ երկու
 կամ երեք կամ այլ ա՛նելի ենթա
 կայական անուն կունենայ, կամ
 մէկ անունմը երկու երեք իրաց ա
 նուն եղեր է, սակայն խիստ քիչ են
 այնպիսիքն . Եւսկ մակադրական՝ ի
 վերայ ամէն իրաց շատ կու գտվի .
 ինչպէս որ քարին փայտին վրայ ըս

վեցաւ և այլ կըսվի : Լսկից ետև
 գիտնաս որ անուան վեց հետևմունք
 ունի . որ այն վեցն ամէն անուան
 կու հետևին . կու հետևին ըսելը
 հետ կերթան ըսելէ . անոր համար
 հետևմունք կսվին : Երբ որ հար
 ցընեն թէ անունին հետևմունքը
 քանի են . պիտի ըսես թէ վեց են .
 որնէ ըսվինէ , գիտնաս որ ասոնք
 են . քանակ . սեռ . ձև . թիւ . տեսակ .
 հողով : Եւ ասոնց անուան հետ եր
 թալն այս է՝ որ ինչ անուն որ լինի ,
 զայս վեց հետևմունքս պիտի ու
 նենայ . անոր համար վեցին միջէնալ
 պիտի հորցըվի և գիտցվի թէ որնէ .
 ինչպէս կսեսնէ , քիչ մի յառաջ եր
 թասնէ կիմանաս : Բանակն ան
 ճան երկուքէ . հասարակ և յատուկ .
 զէրէ անուն կայ որ հասարակ է ,
 և անուն կայ որ յատուկ է : Հա
 սարակ անուն այն է , որ մէկ թիւր
 լիւյ քանին ամենուն վերայ կսվի .

1901 = 3757 / 15784 / 7866-067

Ինչպէս մարդ անունը հասարակ ա
 նուն է որ ամէն մարդոյն մրդ կըս
 վի: Ա՛հ յատուկ անուն այն է, որ
 մէկ հատին վրայ կսվի. Ինչպէս որ
 պետրոս անունը մէկ մարդումը ա
 նուն է. որ ամէն մարդոյն պետրոս
 չըսվիր. Իշտէ պետրոս անունը յա
 տուկ անուն է որ ամէնուն պետ
 րոս չըսվիր. Ա՛յ յսպէս են պողոս
 մինաս յակոր և այլ: Իշտէ ինչ ա
 նուն որ ըլլանէ, քանակին միջէն
 պիտի հարցըվի թէ ըստ քանակին
 որն է. դուն ալ պիտի նայիս թէ հա
 սարակէնէ՝ հասարակ է ըսես, յա
 տուկէնէ՝ յատուկ է ըսես. գէրէ
 այս երկուքէս ՚ի դուրս անուն չը
 լար. Ա՛հ գիտնաս որ՝ ինչպի մարդ
 անունը հասարակ է, և պետրոսը
 կամ պողոսը՝ մարդոյն յատուկն է,
 ամէն հասարակ անուն՝ այսպէս յա
 տուկ չունենար. զի յատուկ ունօչ
 հասարակներն փէք քիչ են. Իսկ

Ի

17

չու

29216-63

չունօղքն փէք շատ : Ընչպէս որ
 ամէն քաղաք՝ քաղաք կըսվի . և մէկ
 քաղաքն պաշխա իրեն յատուկ ա
 նուն ունի : Ըմէն գեղ գեղ կսվի ,
 և մէկ գեղն պաշխա յատուկ անուն
 ունի : Ըյսպէս գիրն հասարակ է ,
 այբն յատուկ : ( ) րն հասարակ , կի
 րակին յատուկ : Ըմիսն հասարակ ,
 յունվարն յատուկ : Ըշտէ այսպէս
 յատուկ ունօղ հասարակներ՝ մէկ
 քանիմալ կան : Ըսկ յատուկ չունե
 ցօղքն իբրու անթիւ են . ինչպէս
 քար , փայտ . հող . ջուր . գարի . ցո
 րեան . ծառ . տերև . ձի . ջորի .
 ոչխար , և այլ անթիւ : ( ) այս խօս
 քերս անոր համար յիշեցի որ՝ ոչխա
 րին յատուկն որն է տէյի պէլքի
 հարցընօղ ըլլանէ , չլա թէ միտք
 ընես փնտրուես գտնեմ տէյի . պի
 տի ըսես թէ ոչխարն յատուկ անուն
 չունի . այսպէս և միւսքն : Ըն ահա
 ինչ անուն որ կայ , պիտի յառաջ

իմանաս թէ ենթակայական է՝ թէ
մակադրական. զայս գիտնալուտ է
տև, պիտի վեց հետևմունքին մի
ջենալ իմանաս թէ որն է. ինչպէս
որ զքանակինն իմացար :

Եւ սեռն անունին չորս է. արա
կան. իգական. անորոշ. չէզոք :

Եւ րական անոր կրսեն՝ որ արույի
անուն է. ինչպէս պետրոս պողոս
մինաս. զազար և այլ. Եւ իգական
այն է՝ որ էգի անուն է, ուն աննա.
մարթա. եւա. դշխոյ և այլ :

Եւ անորոշ անոր կսեն՝ որ հէմ ա
րույի կսվի հէմ էգի. ինչպէս զա
ւակ. ծնօղ. գերի և այլ. Եւ ան
որոշ ըսելը՝ պէլլիսիզ ըսել է. որ
երբ զաւակ ըսես, պէլլի չլար թէ
որ թիւրլին է. մանչէ թէ ախճիկէ
զէրէ երկուքինալ զաւակ կսվի.
այսպէս են և ծնօղ, գերի, և այլ :

Եւ չէզոք անոնց կրսեն՝ որ արու
էգ չեղողացն կսվին. ինչպէս քար,
փայտ

փայտ • հող, ջուր, ծառ, ծաղիկ, և
 այլ զի չէզոք ըսելն՝ երկուքէն ալ
 չէ ըսել է • այսինքն ոչ արու ոչ էգ •
 Լ՝ հա զսեռն ալ իմացար • որ ինչ
 անուն որ լինի, սեռին միջէն պիտի
 հարցըվի թէ ըստ սեռին որն է •
 դուն ալ նայիս թէ այս չորսիս որ
 նէ նէ, այնպէս պատասխանի տաս •
 Իսկ ձեն անունն երեք է • պարզ,
 բարդ, յարաբարդ • Պարզ անոր
 կսեն՝ որ ինքն մէկ խօսք է • ինչպս
 հաց • ջուր • գարի • ցորեան, և այլ •
 Լ՝ բարդ անոր կըսեն՝ որ երկու
 խօսքէն մէկ անունմը եղեր է • ինչպ
 գարեհաց • որ գրիէն և հացէն մէկ
 անունմը եղեր է • Լ՝ յարաբարդ
 այն է, որ երեք խօսքէն մէկ անուն
 մը եղած է • ինչպէս գարեհացակեր •
 որ գարեհաց ուտողին կսվի •
 Լ՝ յարաբարդ ըսելն՝ կրկին բար
 դըված ըսել է • ինչպէս գարեհացը
 բարդ էր որ մէկ խօսքը մէկալին վր

բարդը ված էր, գարեհացակերը
Թէքրար բարդը վեցուն. Աշտէ զայս
ևս իմացար որ ինչ անուն ըլլանէ,
ձևին միջէն պիտի հարցը վի Թէ Ը
ձևոյն որն է. դուն ալ անոր կերօրէ
պիտի պատասխանի տաս: Այն գի
տացիք որ յարաբարդ անուն քիչ
կու գտվի 'ի մէջ շարադրութեց.
Իսկ բարդն անթիւ կարէ լինիլ:
Պարզը կը հարցը նեսնէ, ամէն ան
ւան ասը Թէ մէլը պարզն է. ինչպի
որ գարին պարզ՝ հացը պարզ, եր
կու պարզէն բարդմը եղան գարե
հաց: Այս ևս այսպէս լինելոյն ե
տև, անունն Թիւն երկուք է. ե
զական, յոգնական. եզական ըսելը
մէկական ըսել է. և յոգնական ըսելը
շատական ըսել է. զերէ եզտէ յի
մէկին կսեն, յոգն տէ յի շատին կը
սեն: Այն եզական անունն այն է,
որ շատի համար չէ, մէկի համար է.
ինչպէս որ ծառ ըսեսնէ, Թէ պէտ

քանակին կեօրէ հասարակ է որ ա
 մէն ծառին ծառ կսվի, լաքին թի
 ճին կեօրէ մէկական է որ շատ ծառ
 ըսել չէ. մէկ ծառ ըսել է. Մ. յսպ
 պտուղ, տերև, արմատ, և այլք :
 Այլ յոգնական այն է, որ զշատն ցոյց
 կուտայ. ինչպի որ երբ ծառք ըսես՝
 շատ ծառ ըսել կերևի : Մ. յսպէս
 պտուղք, տերևք, արմատք և այլքն :
 Աշտէ զթիւն ալ իմացար, որ ինչ
 անուն և լինի՝ որ հարցրվի թէ ըստ
 թունոյն որն է, եա եզական պիտի
 ըսես, եա յոգնական : Յետ այսո
 ըիկ և տեսականալ երկուք է. նախա
 գաղափար, և ածանցական : Աս
 խագաղափար ըսելը՝ արմատ՝ կամ
 ըսկիզբն ըսելու պէս է. զէրէ ինչպի
 որ յարմատէն ճիւղեր առաջ կու
 գան, այսպէս և նախագաղափարէն
 ածանցականներ առաջ կուգան որ
 ճիւղերու պէս են : Օ էրէ ինչա
 նուն կանէ, յառաջմէ բնական նա
 խա

խաղաղափար է . և յետոյ բան մի
 դըրվելով վրան , ածանցական կը
 դառնայ : ինչպի որ այս անունս ծով՝
 նախաղաղափար է . որ բնական ծով
 վին իւր անունն է . և երբ ասես՝
 ծովային , ածանցական եղան . Եւ
 ծովայինն ծովուն միջիններուն ա
 նունն է՝ և ոչ թէ ծովուն . Թախ
 ծովուն անունովն կու յիշվի , սա
 կայն այինն վերան դրվելով , ծովի
 անունութենէն կելլէ , ծովուն մի
 ջիններուն անունն կլայ : Եւ ահա
 ինչպէս որ ըսի՝ ածանցականն ճիւ
 ղի պէս նախաղաղափարէն առաջ
 եկան . Եւ թէ զայս երկու վանկս
 ային՝ վերցնես իւր վերայէն , կենէ
 նախաղաղափարն կու մնայ : Եւ որ
 համր՝ երբ հրցընեն թէ՝ ծովայինը
 ը տեսակին որն է , պիտի ըսես թէ
 ածանցական է . և թէ ըսեն՝ ատոր
 նախաղաղափարն որն է , պիտի ըսես
 թէ՝ ծովն է . Եւ ահա՛ սոյնպէս են

սորա, հող հողային • ջուր ջրային •
օդ օդային, երկիր երկրային և այլ,
Լճ այս մասնիկս ային՝ աննըշան
ձայն է • որ ինքն մինակ՝ բան չինը
շանակեր • ապա երբ դրվի նախա
գաղափարին վերայ, կու փոխէ ըզ
նշանակուին նր ինչպէս որ ըսինք՝
Լճ չէ թէ ամէն ած անցիկի վերջն
այսպէս ային կու գայ • այս մէկ օրի
նակմէր, որ ասով զմիւսներն ալ
իմանաս • Լճ թէ որք են կսեսնէ,
շարենք զամէնն որ գիտնաս •

Լ • յին • եղէն • եայ • ի • ցի • ունի •
եան • եւի • ուհի • որդ • ութիւն • աս
տան • արան • ոց • ուտ • իէտ • իոր •
ատ • գոյն • եղ • գին • ակ • եակ • եկ • իկ •
ուկ • ոտ • ցու • պան կան • ումն • ուն •
իւն • ու • ոյթ • ուտ • ած • ւած • ան •

Որք են թուով երեսուներինն •

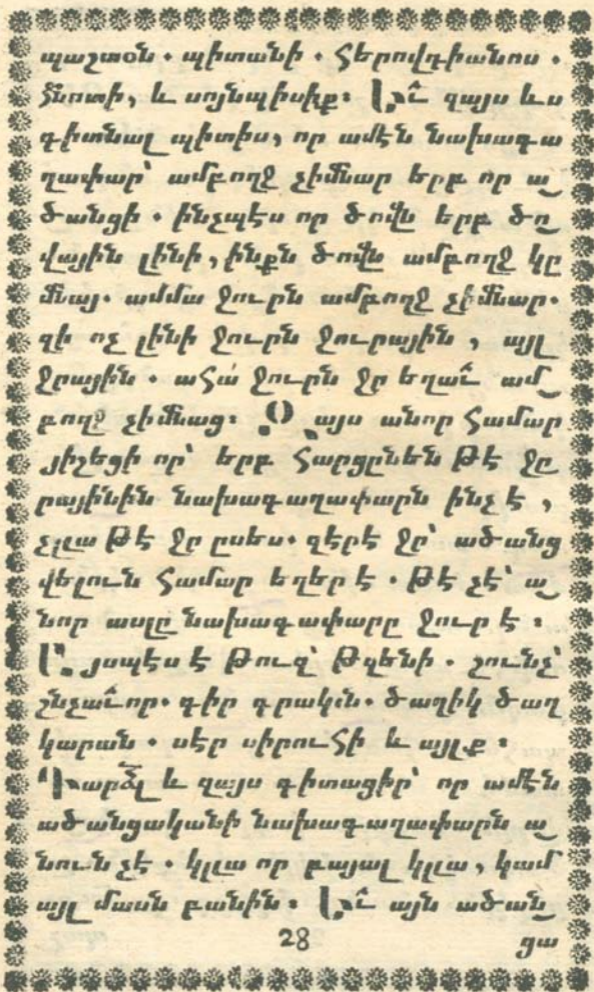
Լսոնց որն որ իվ թ նախագաղափարի
դրվի, նա՛ ածանցիկս կու դառնայ •
ինչպէս որ այս օրինակներս • հող՝

Տողային, փայտ փայտեղէն, երկաթ
 երկաթեայ, պղինձ պղնձի, պոնտոս
 պոնտացի, տէր՝ տէրունի, սիմոն՝ սի
 մոնեան, թուզ՝ թզենի, սուրբ՝ սրբ
 բուհի, հինգ՝ հինգերորդ, մեծ՝ մե
 ծութիւն, հայ՝ հայաստան, ծաղիկ
 ծաղկարան, հիւր՝ հիւրանոց, ծառ
 ծառուտ, միրգ՝ մրգաւէտ, շունչ
 շնչաւոր, թև՝ թեւատ, փոքր՝ փոք
 րագոյն, համ՝ համեղ, տրտում՝
 տրտմագին, նաւ՝ նաւակ, որդի՝
 որդեակ, ջորի՝ ջորեկ, հաց՝ հացիկ,
 որբ՝ որբուկ, մուր՝ մրոտ, փիլոն՝
 փիլոնցու, այգի՝ այգէպան, բան
 բանական, զենուլ՝ զենումն, գիւել՝
 գիտուն, հնչել՝ հնչիւն, ածել՝ ա
 ծու, երևիլ՝ երևոյթ, փախնուլ՝ փա
 խուստ, գթալ՝ գթած, շինել՝ շին
 լած, խթել՝ խթան, և նմանք,
 Լճ սոքա ամէնքն ոչ եթէ մէկ նը
 շանակուե վր են, այլ ամէն մէկն՝
 իրենց կեօրէ պաշխա պաշխա նըշա
 նա

նակութի կու բերեն նախագաղա
փարին վերայ. Թէպէտ կու գտվին
պազիններ, որ մէկ նշանակուէ վե
րայ են. ու պայտքիկ, եղէն, եայ, ի.
Օ ի ասելն երկաթեղէն, երկա
թեայ, երկաթի, մէկ նշանակութի
են. որ երկաթէն շինվածին կսվին
լճն ակ, եակ, եկ, իկ, ուկ, մէկ նը
շանակութէ վերայ են. որ այն բա
նին փոքրիկն ըսելէ, կամ սիրունն.
Լ. յլե այս հինգս՝ ջեն փոխեր ըզ
նշանակութիւն նախագաղափարին
իբրև զմիսսն. զի նոյն է նա՛նն և
նա՛նակն, որդին և որդեւին և այլն.
այլ այնքան՝ որ նա՛նն նշանակէ ըզ
նա՛նն պարզապէս. իսկ նա՛նակն նը
շանակէ զփոքրիկ կամ զսիրուն նա
նակն. Տապա այլքն ինչ նշանակու
թի ունին կսեսնէ, զայն ՚ի մեծ քե
րականուէն կը սորվիս. Տիմիկ հէ
մէն զայս պիտի գիտնաս որ՝ ասոնց
ամէնը ածանցական շինող են. և

պիտի որ զասոնք բերան ըլլաս որ
հարցը վինէ , շուտով գիտնաս թէ՛
այս անունս ածանցական է :

Եւ կլայ ուրեք որ երկու անգամ
ածանցված կլայ որո՞ւ ձևին յարա
բարդն . ինչպէս բան . բանական .
բանահանութիւն : Եւ այսպիսիքս
կրկնածանցական կւ վին : Եւ այս
ածանցականներէս իզատ՝ քանիք մալ
կան , որ խիստ պէլլի չեն թէ ածան
ցակն են . հէմ ասոնց պէս շատ չեն
բանիր . և են սոքա : զան . սան .
անդ . աստ . եստ . իստ . գար . ժէտ .
ժոտ . ժուտ . ին . ծոյ . կէն . կին .
ուկ . ուրդ . ուք . օն . անի . անոս .
ոտի , և այլք թերևս : Ինչպէս սրբ
բազն . վիպասան . սպանդ . ուրաստ .
պահեստ . հանգիստ . ցաւադար . ախ
տաժէտ . նենգժոտ . ժանտաժուտ .
վերին . ներքին . խորին . կուածոյ .
ծակոտկէն . նախկին . երեքկին . չո
րեքկին . ծնունդ . խրճրդ . քամուք .

պաշտօն • պիտանի • հերովդիանոս •
 հնոտի, և սոյնպիսիք: Եւ զայս ևս
 գիտնալ պիտիս, որ ամէն նախագա
 ղափար՝ ամբողջ շիմնար երբ որ ա
 ծանցի • ինչպէս որ ծովն երբ ծո
 վային լինի, ինքն ծովն ամբողջ կը
 մնայ • ամմա ջուրն ամբողջ շիմնար •
 զի ոչ լինի ջուրն ջուրային, այլ
 ջրային • ահա ջուրն ջր եղան ամ
 բողջ շիմնաց: Ս այս անոր համար
 յիշեցի որ՝ երբ հարցընեն թէ ջը
 րայինին նախագաղափարն ինչ է,
 չլա թէ ջր ըսես • զերէ ջր՝ ածանց
 վերուն համար եղեր է • թէ չէ՝ ա
 նոր ասլը նախագափարը ջուր է •
 Լ յսպէս է թուզ՝ թզենի • շունչ
 շնչան որ • գիր գրակն • ծաղիկ ծաղ
 կարան • սէր սիրուհի և այլք •
 Ի արձև և զայս գիտացիր՝ որ ամէն
 ածանցականի նախագաղափարն ա
 նուն չէ • կլա որ բայալ կլա, կամ
 այլ մասն բանին • Եւ այն ածան

ցականն որ բայէն է առաջ եկած ,
 բայածական կըտլի . իսկ անուէն
 կամ այլ մասնէն առաջ եկածին ա
 նուն չեն դրեր . Ա՛յն հիմիկ դուն
 չիւն , զի զբայըն չես կարդացեր ,
 բայածականին զնախադափարն ա
 ղէկմը չես կրնար գիտնար . այսպս
 և զմիւս մասունքն : Ա՛րբ որ ան
 տայ զանոնքալ կարդասնէ՛ կիմա
 նաս : Ա՛ երջապէս զայսալ իմացիր ,
 որ պազի ածանցականի ծայր՝ ամէն
 նախադաղափարի հետ մէկ կերպով
 չեն կցվիր : Անչպէս վերջս այս՝ ցի ,
 լինի կամ ցի , կամ աջի , կամ եջի .
 որպէս վանցի . գիւղացի , տնեցի :
 Ա՛յսպէս՝ ստան , աստան , եստան .
 որպէս հռոմստան . հայաստան . ասո
 րեստան . այսպէս և այլք : Ա՛յն թէ
 կամիս որ բառն կարճ լինի , զնախա
 գաղափարն նախատիպ ըսէ , և զա
 ծանցականն ածանցլ . զի նախագա
 ղափար և նախատիպ մէկ խօսք են .

սոյնպէս և ածանցականն և ածան
 ցեալն։ Ընչպէս որ պազի վարպետք
 քերականու՛ն՝ զենթակայական ա
 նու՛նն գոյականն են ըսեր, և ըզմա
 կադրականն ածական որ նոյն է ի
 մացու՛մն։ Եւ ահա՛ զտեսակն ալ
 իմացար, որ անու՛նն կամ նախատիպ
 պիտի լինի կամ ածանցեալ։ Եւ
 անու՛նին հինգ հետեւմու՛նքը լմըն
 ցա՛ւ, մնաց հոլովն որ ամէնէն մեծ է.
 որ երբ հոլովն լմնայ, անու՛նն կը
 լմնայ. զէրէ անու՛նին մեծ սորով
 լեքը հոլովն է։

* Յաշտո հոլովն Լ'նունն։

Հոլով ըսելն՝ գլորիլ՝ կամ թա՛ւա
 լիլ ըսել է. ինչպէս թէ քերէկն
 վեր ՚ի վայր կու թա՛ւալի։ Եւ ա
 նու՛նին հոլովիլն այն է, որ զանա
 զան ձևով կու ձևա՛նորի։ Ընչպէս
 որ անու՛նս այս քար, քարի կլա.
 քարի՛ւ կլա, և տահա այլ թիւրլիւյ.

որ ամէնն քսան կլլա • տասն եզա
 կան՝ տասն յոգնակն • և այսէ ահա՛
 անունին հոլովին որ ամէն անուն
 տասն հոլովի վ՛ր պիտի շրջի և տա
 ւը ձեռով ձեւաւորի • և որ ձեւն որ
 պէտք ըլլա ՚ի շարադրուէ, այն ձեւն
 կու դրվի որ խօսքն շիտակ լինի •
 Եւ այն տասը հոլովին ամէն մէկին
 անուն են դրեր այսպի • Ուղղական •
 Սեռական • Վործիական • Լրտա
 գոյական • Հայցական • Պատմական •
 Սկզբնական • Տրական • Ներգոյա
 կան • Վոչական • Եւ թէ ասոնք ինչ
 ըսել են կսես նէ, հիմիկ չես կրնար
 գիտնար, յետոյ կիմանաս • հիմիկ հէ
 մէն զայս պիտի գիտնաս թէ՛ ա
 նունն այս տասը հոլովներովս ինչպի
 կը հոլովի • Եւ ահա՛ քեզի անուն մի
 հոլովեմ որ քիչ մի իմանաս •
 Ուղղական՝ քար • Սեռական՝ քարի •
 Վործիական՝ քարիւ • Լրտագոյա
 կան՝ զքարիւ • Հայցական՝ զքար •
 31 Պատ

Պատմական՝ զքարէ. Սկզբնական՝
 ՚ի քարէ. Տրական՝ ՚ի քար. Ներ-
 գոյական՝ ՚ի քարի. Առջակուն ով քար:
 Լ. յս եզականն է, որ տասնալ յոգ-
 նական ունի որ յառաջ կերթաս կի-
 մանաս: Լ. ահա այսպ ա՛մ անուն
 այս Ժ հոլովիս վեր պիտի հոլովի.
 Ե լա՛ն պիտի ճանաչես որ՝ ամէն հո-
 լովի ձևն տպա՛ւորի մտացդ մէջն.
 Լ. գիտնաս որ անունին ասլըթէ-
 մէլը ուղղակինն է. որ այն իրին ասլը-
 ուղիղ անունն է: Լ. յետ ուղղա-
 կանին՝ առջին հոլովն՝ սեռականն է.
 Ե ամէն անու՛ան ինչպ հոլովիլն՝ սե-
 ռականէն կը ճանաչվի. զէրէ միւս
 այլ հոլովքն՝ սեռականովն կուգըտ-
 նեն զիւրեանց ճամփան: Արնախ
 պիտի ճննաչես թէ՛ սա՛ անունիս սե-
 ռականն ինչպս կուգայ, որ անով
 իմանաս զմիւս այլ հոլովոցն զձեան.
 զէրէ ամէն անունի սեռականն մէկ
 կերպ չիգար որ գուրուկ գուրուկ

երթաս: Հայտա ինչպի կլլայ կսեսնէ՝
այնպի կանոն մի չունի որ անով իմա
նաս զամէնն. այլ այս է կանոնն՝ որ
հէմէն աշնա պիտի լինիս թէ՛ սա՛ ա
նունիս սեռակինն սա՛ պէս կուգայ.
որ թէ չի գիտնաս, գիտցողէն պի
տի իմանաս: Օ էրէ անուն կայ
որ սեռականն ի կուգայ. և կայ որ
ոյ կուգայ. կայ որ ու կուգայ. և
տահա սոցա պէս զանազան. որ ա
մէնքն տասնևեօթն են. և են պփ.
ի. ոյ. ւոյ. ու. այ. եայ. ան. եան. ին.
եր. եղ. օր. ոն. ոջ. եռ. եղջ. ուր.
Լսոնց ամէնուն մէկ մէկ օրինակ
պիտի դրվի հոլովման, որ ամէն կեր
պին հոլովման ձևն լա՛նկեկ իմացվի
և ամէն անունն հոլովն ճանաչվի.
զէրէ ինչ անուն որ լինի, էլպէթ ա
սոնց մէկին վր պիտի գայ. Լճ գի
տացիր որ առջին կերպն սեռա՛ ի,
ք կերպ կլլայ. մէկին գործիկնն ի՛ն
կուգայ, և մէկին ա՛ն. և այս հիսա
պով՝ Գ՛ կլլան կերպքն սեռակա
(Գ) նին և տես ՚ի ներքոյ:

Յազատ Տարածական Հոլովանց
Լուսին Կերպին .

Աբոյ, եզական սեռականն ընի, ի . և գոր
ծիականն, ին . Եւ յոգնականն,
ից, իւք . Աբգոն,

Աւշ	Աիրա	Աիրաք
Աեռ	Արտի	Արտից
Գոր	Արտին	Արտիւք
Լւրա	զԱրտին	զԱրտիւք
Հայց	զԱիրա	զԱիրաս
Պատ	զԱրտէ	զԱրտից
Ակզք	'ի Արտէ	'ի Արտից
Տրա	'ի Աիրա	'ի Աիրաս
Ներ	'ի Արտի	ըն Աիրաս
Աոչ	ո՛վ Աիրա	ո՛վ Աիրաք

Բստ այսմ հոլովին, շահ, ջահ,
բան, գան. հաց, լաց. տառ, բառ.
կարթ, հարթ. շարժ, վարժ. սայլ,
քայլ. տաշխ, վաշխ. ձայն, լայն.
փայտ, խայտ. բանտ, ժանտ. լաստ,
փաստ. արքայ, ծառայ. վկայ, շղթայ.
սերօքէ, քրթէ. համեստ, պահեստ.
և այլք .

Յ զմեզ Եւրոպոս Կերպի Տարած
 խն Տողովանց : Որոյ Էլական սեռա
 խան լինի ըստ առաջինոյն՝ Ի : Բայց Գոր
 ծիւանն , աւ : Ունի յոգեականն ,
 այց , օք : Ո՞րքոն ,

Ո	Լ. զգ	Լ. զգք
Ս	Լ. զգի	Լ. զգաց
Գ	Լ. զգաւ	Լ. զգօք
Ը	զԼ. զգաւ	զԼ. զգօք
Ն	զԼ. զգ	զԼ. զգս
Պ	զԼ. զգէ	զԼ. զգաց
Ս	յԼ. զգէ	յԼ. զգաց
Տ	յԼ. զգ	յԼ. զգս
Ն	յԼ. զգի	յԻ յԼ. զգս
Կ	ո՛վ Լ. զգ	ո՛վ Լ. զգք

ստ այսմ Տողովին , աշխարհ , բա
 ժակ , գերան , դեսպան , երակ ,
 զաւակ , հակ , ընկեր , Թոշակ , ժա
 ոանգ , իշխան , լեզու , խորան , ծա
 նակ , կօշիկ , հասակ , ձորակ , դեն
 ջակ , ճաշակ , մըշակ , յատակ , նա
 մակ , շաղկապ , ուռկան , ջո՛ւան ,

Յաշտ Երբորդ Կերպի։ Որ
 քիտ, ոյ, ով, ոց, ովք։
 Որգոն,

Ո	Վործ	Վործք
Ս	Վործոյ	Վործոց
Գ	Վործով	Վործովք
Ը	զՎործով	զՎործովք
Ն	զՎործ	զՎործս
Պ	զՎործոյ	զՎործոց
Ս	'ի Վործոյ	'ի Վործոց
Տ	'ի Վործ	'ի Վործս
Ն	'ի Վործոջ	ըն Վործս
Կ	ով Վործ	ով Վործք

Րստ այսմ լինին, կաւ, ցաւ.
 գեղ, դեղ. գետ, հետ. թեփ, ծեփ.
 թեւ, ձև. հին, գին. հիւթ, նիւթ.
 իւղ, շիւղ. գոգ. հոգ. հող, գող.
 ծոմ, մոմ. լոյս, բոյս. հոր, ձոր.
 բու, լու. խունկ, տունկ. բուռ,
 կուռ. հուր, ջուր. թուք, շուք.
 Րամատ. բանջար. գետին. դա
 լար. երազ. զեռուն. և այլք.

Յ աշտօ 2 րրորդ կ-բպին : Ո
 լիկ ւոյ, եաւն : եաց, եօք :
 Ո՞րգոն,

Ո	Բարի	Բարիք
Ս	Բարւոյ	Բարեաց
Գ	Բարեաւ	Բարեօք
Ը	զ Բարեաւ	զ Բարեօք
Ն	զ Բարի	զ Բարիս
Պ	զ Բարւոյ	զ Բարեաց
Ս	ի Բարւոյ	ի Բարեաց
Տ	ի Բարի	ի Բարիս
Ն	ի Բարւոջ	ըն Բարիս
Կ	ով Բարի	ով Բարիք

Բոտ այսմ լինին, այգի • գինի •
 կղզի • գաղտնի • նախնի • փոշի • լիտի •
 լեղի • ուռի • ջրի • գօտի • գերի,
 տարի, այրի, մայրի • խեցի • ծխնի •
 գերանդի, դրանդի • կենդանի • ըն
 տանի • պատանի, պիտանի • հոմանի •
 նմանի • հողանի, հովանի : և այլք
 սոյնպէս ինով եզերեալք • բաց ի
 միավանկից և ի յատկաց :

Յ-դ-գ- Տիգերորդ կերպի .

Որ լինի ու, ու, ուց, ուք :

Որգան,

Ո	Պաս	Պասք
Ս	Պասու	Պասուց
Գ	Պասու	Պասուք
Լ	զՊասու	զՊասուք
Ն	զՊաս	զՊասս
Պ	զՊասէ	զՊասուց
Ս	'ի Պասէ	'ի Պասուց
Տ	'ի Պաս	'ի Պասս
Ն	'ի Պասու	ըն Պասս
Կ	ո՛վ Պաս	ո՛վ Պասք

Քստ այսմ լինին , շահ , պահ .
գանձ , վարձ . դար , պար . հա՛ն ,
նա՛ն . ծախ , ձախ . ձագ , մոգ . այծ ,
խնծ . զէն , քէն . ծով , կով . որթ ,
ուղտ . ուլ , ցուլ . սպաս , վնաս .
առիւծ , աղուես . խրատ , ճակատ .
գրաստ , զգեստ . ագուա՛ն , կաքա՛ն .
կտա՛ն , սակա՛ն . տարազ , նախանձ .
վրէժ . ուրբաթ , շաբաթ : և այլք .

Յաղագս Սեպտուագրի Կերպին :
 Որ լինի այլ, ալ, Ռաբբի յոգնախանի :
 Ո՞րքոն :

Յեսուս

Յեսունայ

Յեսունալ

զ Յեսունալ

զ Յեսուս

զ Յեսունայ

ի Յեսունայ

ց Յեսուս, առ յեսուս

ի Յեսուս

ով Յեսուս

Ո
 Ս
 Գ
 Լ
 Ն
 Գ
 Ս
 Տ
 Ն
 Կ

Բստայսմ լինին, աղամ, սէթ .
 ենովս . ենովք . յոր . յակոր . զե
 նոր . մեսրոպ . նաթան . յովսէփ .
 արշակ . վահան . սահակ . տրդատ .
 սմբատ . վարդան . մուշեղ . մինաս .
 մակար . մսիթար . խաչիկ . վլաս .
 մարիամ, դոհար, շուշան :
 անտիոք, մաժակ, համիթ . վարագ,
 քորեք : դանոր, դկլար, և այլք :

Յ-դագ- Լաօնե երոբր Կերպին
Աբ վնի եայ, եան, Բարց յոգնախանի.

ՈՐԳՈՆ,

Նեղի

Նեղեայ

Նեղեան

զՆեղեան

զՆեղի

զՆեղեայ

ի Նեղեայ

ցՆեղի, առ Տեղի

ի Նեղի

ով Նեղի

Ո
Ս
Գ
Լ
Ն
Գ
Ս
Տ
Ն
Կ

Ըստ այսմ լինին, ղևի • նանի •
ուինի • եսայի • մատաթի • ե՛ւսերի •
յեսսէ • ովսէ • անգէ • նոււնէ, մա
նէ, երինէ, ե՛ւգինէ, Տեղինէ, քը
րիստինէ, Տոփսիմէ, գայիանէ, մա
րիանէ, կատարինէ, եփրոսինէ •
կրիտէ • լիւրիկէ • մեփտինէ • պա
ղեստինէ • գալիլէ • այսինչպօլիս •
մասիս • տօնա՛ւիս, և այլք •

Յաշագս Ուրեբորր Կերպին.
 Ուր քնի ան, ամբ, անց, ամբբ,
 Ուրգոն,

Ո	Հիմն	Հիմուհք
Ս	Հիման	Հիմանց
Գ	Հիմամբ	Հիմամբբ
Ը	զՀիմամբ	զՀիմամբբ
Հ	զՀիմն	զՀիմունս
Պ	զՀիմանէ	զՀիմանց
Ս	ի Հիմանէ	ի Հիմանց
Տ	ի Հիմն	ի Հիմունս
Ն	ի Հիման	ըն Հիմունս
Կ	ով Հիմն	ով Հիմուհք

Ըստ այսմ են հոլովելիք, ակն, ա
 րեգակն • ատամն, ջայլամն • ամին •
 եղէգն • աղեղն, ասեղն, ուղեղն •
 լիսեռն, սիսեռն • սերմն, ջերմն •
 գեղմն • թիկն • քիրտն • ճիգն • հիւսն
 մրջիմն • սկիզբն • շուրթն • ձուկն •
 ծունկն • բուռն • նուռն • տուտն •
 գագաթն • ախճիկ • ծաղիկ • մա
 նուկ • պտուկ • շուն • տուն • և" .

Յաշտո Իններորդ Կերպին։
 Ար լինի եան, եամբ, եանց, եամբք,
 Որդոն,

Ո	Տեսիլ	Տեսիլք
Ա	Տեսլեան	Տեսլեանց
Գ	Տեսլեամբ	Տեսլեամբք
Ը	զ Տեսլեամբ	զ Տեսլեամբք
Ն	զ Տեսիլ	զ Տեսիլս
Պ	զ Տեսլենէ	զ Տեսլեանց
Ս	ի Տեսլենէ	ի Տեսլեանց
Տ	ի Տեսիլ	ի Տեսիլս
Ն	ի Տեսլեան	ըն Տեսիլս
Կ	ով Տեսիլ	ով Տեսիլք

Ըստ այսմ լինին, արիւն, արդիւն
 անկիւն, կորիւն, մրջիւն, սիւն,
 ձիւն, սաին, գեղարդ, վաղորդ,
 ծնունդ, սնունդ, խորհուրդ,
 ժողովուրդ, գալուստ, փախուստ,
 կորուստ, թաքուստ, հանգիստ,
 տիւ, տուրնջեան, և այլք։

Սոցա պատմականն և սկզբնականն՝
 ոմանց լինի՝ ենէ, ոմանց՝ իւնէ։

Յաղագս Տասն էրորդ Կերպին։
 Որ Լի՛ի՛ ին, ամբ, անց, ամբք,
 Ո՛րդն,

Ո	Բեռն	Բեռինք
Ս	Բեռին	Բեռանց
Գ	Բեռամբ	Բեռամբք
Ը	զ Բեռամբ	զ Բեռամբք
Ն	զ Բեռն	զ Բեռինս
Պ	զ Բեռանէ	զ Բեռանց
Ս	ի Բեռանէ	ի Բեռանց
Տ	ի Բեռն	ի Բեռինս
Ն	ի Բեռին	ըն Բեռինս
Կ	ոյ Բեռն	ոյ Բեռինք

Բստայսմ լինին, անձն, ազն, եզն,
 խաշն, դաշն, թեռն, նեռն, թոռն,
 եղն, մատն, մասն, տասն, հարսն,
 և այլ։ Սոցին ևս պատմականն և
 սկզբնականն՝ ըստ երկուց լինի. ոչ
 մանց՝ անէ, ոմանց՝ նէ։ Ստն՝ ոտք
 ոտից լինի, և ձեռն՝ ձեռք ձեռաց։
 Եւ յետին վեցն լինին՝ ույ թոռունք
 թոռանց, զթոռունս, և այլն։

Յ աշտ Խ Երասան երորդ Կերդ/ն ,
 Ու լինի եր , երբ : երաց , երօք :
 Ո՛րգոն ,

Ո	Եւջ	Եւջերք
Ս	Եւջեր	Եւջերաց
Գ	Եւջերք	Եւջերօք
Լ	ՉԵւջերք	ՉԵւջերօք
Ն	ՉԵւջ	ՉԵւջերս
Պ	ՉԵւջերէ	ՉԵւջերաց
Ս	ՉԵւջերէ	ՉԵւջերաց
Տ	ՉԵւջ	ՉԵւջերս
Ն	ՉԵւջեր	'ի ՉԵւջերս
Կ	Ո՛վ Եւջ	Ո՛վ Եւջերք

Բստ այսմ լինին , ազդր • ասր ,
 կայսր • համր • տարր • սատր , սանտր ,
 թատր • ճախր , մախր • տագր , վագր •
 տետր , լիտր , լինտր • ոսկր • կղմինդր ,
 սղմինդր • ուստր , դուստր , վեհա
 լուստր • ալիւր , աղբիւր , եղջիւր •
 քաղցր • ծանր • մանր • փոքր • ծաղր •
 մեղր • **Յ**ետին վեցքս՝ լինին և՛ ու ,
 քաղցու , և այլն :

Յ-ըստ Երկրորդ Կրօնի :
 Ան Լի՛ի եղ, եղբ. եղաց, եղբք.
 Արգան,

Ո	Լ. ստղ	Լ. ստեղք
Ս	Լ. ստեղ	Լ. ստեղաց
Կ	Լ. ստեղք	Լ. ստեղբք
Ը	զ Լ. ստեղք	զ Լ. ստեղբք
Ն	զ Լ. ստղ	զ Լ. ստեղս
Պ	զ Լ. ստեղէ	զ Լ. ստեղաց
Ս	յ Լ. ստեղէ	յ Լ. ստեղաց
Տ	յ Լ. ստղ	յ Լ. ստեղս
Ն	յ Լ. ստեղ	՚ի Լ. ստեղս
Կ	ով Լ. ստղ	ով Լ. ստեղք

Ըստ այսմ լինին, անգղ. արկղ.
 ետղ. ծիպղ. սիկղ. սինգղ. կոթղ.
 կոճղ. կոստղ. կուպղ. սկուտղ.
 բանետղ, գանձետղ, խաղետղ, բա
 նակետղ, ժողովետղ, կրակետղ,
 վարժետղ, ուսումնետղ, լալետղ,
 և այլք սոյնպիւիք: Սոցա յոգնա
 կան գործիականն՝ լինի ևս՝ եղբք,
 աստեղբք. և այլն :

Լ, յս առաջին ՏԷ կերպքս սեռա
կանաց որք հոլով լեցան, տա
րածական կովին • անոր համար որ
սոցա ամէն մէկն՝ շատ անու՛ան վր
կու տարածին • այսինքն շատ ան
ու՛ան կու հանդիպին ինչպէս որ տե
սար: **Ը** շատ անու՛ան որ կսեմ նէ,
չէ թէ ամէնքն հա՛ւասուր են շատու
թէ • որն փէք շատ անու՛ան կու հան
դիպի, որն քիչ մի շատի, և որն մի
ջակ • որ մէկմէկէ շատ ու քիչ ու
նին տարածիլ ՚ի վերայ շատի •
Իսկ յետին վեցն որ տահա պիտի
ըսվին, առանձնական կանու՛անին •
անոր համար որ՝ ամէն մէկն նոցին
շատ անու՛ան չի հանդիպիր: **Օ** ի
առաջինն՝ օր, երեք անու՛ան միայն
կու հանդիպի **Ա**ն՛ երկրորդն ուն՝
երկու անու՛ան կը հանդիպի միայն •
Իսկ յետին չորքն՝ ոջ, եռ, եղջ, ուր,
մէկ մէկ անուն միայն ունին: Ե՛ւ թէ
ո՞պ, տէս ահա՛ ՚ի շարեցլսդ ՚ի ստորև •

Յառաջ Լուսնահայտն հոլովմանց
Լուսնահայտն :

Լուսնահայտն հոլովմանց առաջինն՝ երկու անո՛ւանց պատկանի : Երկրորդն՝ երկուց : Իսկ յետինն չորքն՝ միակաց միայն հանդիպին : Եւ սես յառաջելոյց :

Հոլովման Լուսնահայտն կերպին , օր :

Ուշ	Հայր	Հարք
Սեռ	Հօր	Հարց
Վոր	Հարք	Հարքք
Լրտ	զՀարք	զՀարքք
Հայց	զՀայր	զՀարս
Պատ	զՀօրէ	զՀարց
Սկզբ	'ի Հօրէ	'ի Հարց
Տրտ	'ի Հայր	'ի Հարս
Ներ	'ի Հօր	ըն Հարս
Կից	ով Հայր	ով Հարք

Ըստ այսմ լինին , մայր . եղբայր .
մանահայր . սանահայր , և այլք :
Բայց՝ անահայր , անամայր , եղանիս
ման . զի ոչ ասի անահարք , անա

Հ-ԼԷ-Ն ԼԵԻՐԵ ԿԵՐՊԻ, ԱՆ :

Ուշ	Լ. յԸ	Լ. ըք
Սեռ	Լ. ռն	Լ. րանց
Գոր	Լ. րամբ	Լ. րամբք
Լ. րտ	զԼ. րամբ	զԼ. րամբք
Հայց	զԼ. յԸ	զԼ. րս
Պատ	զԼ. ռնէ	զԼ. րանց
Սկզբ	յԼ. ռնէ	յԼ. րանց
Տրա	յԼ. յԸ	յԼ. րս
Ներ	յԼ. ռն	յԼ. րս
Կոչ	ո՛վ Լ. յԸ	ո՛վ Լ. ըք

Ըստ այսմ լինին, կնայր, կնառն, կնարք, կնարանց, Տէր, տեառն, տէրամբ, զտեառնէ : Տեարք, տեարց, կամ տէրանց, տէրամբք, Տանուտէր, տանուտեառն :

Ընչատէր : Պարտատէր, և այլ : Ի յոգնականս բարդելոցն սորին տեարցն յարմարագոյն է քան ըզ տէրանցն : որն տանուտեարք տանուտեարց : ընչատեարք ընչատերց, պարտատեարք պարտատերց, և այլ :

Հոլովոն Լաբորտ Կերպի, ող:

Ո	Կին	Կանայք
Ս	Կնոջ	Կանանց
Գ	Կնան	Կանամբք
Ը	զԿնան	զԿանամբք
Տ	զԿին	զԿանայս
Պ	զԿնոջէ	զԿանանց
Ս	՚ի Կնոջէ	՚ի Կանանց
Տ	՚ի Կին	՚ի Կանայս
Ն	՚ի Կնոջ	ըն Կանայս
Կ	ո՛վ Կին	ո՛վ Կանայք

Ը յսպ Հոլովին՝ տիկին, տիկնոջ,
տիկնան։ Տիկնայք, տիկնանց, տիկ
նամբք։ Կամ տիկնաց, տիկնօք։

Տանտիկին, տանտիկնոջ, տանտիկ
նան։ Տանտիկնայք, տանտիկնանց,
տանտիկնամբք։ Կամ տանտիկնաց,
տանտիկնօք և այլն։ Ա՛ն տէ՛ս, զի
տանտիկին, առնակին, իգակոնք են
ըստ սեռին։ Իսկ երկկին, բազմա
կին, արականք, զի ո՛չ զկին, այլ
զայլն նշանակեն։

ՏՆՆԻՆ ԶՈՐԱՔՈՐ ԿԵՐՊԻՆ, ԵՈՒ

Ուշ	Քոյր	Քորք
Սեռ	Քեռ	Քերց
Գոր	Քերբ	Քերբք
Լրտ	ՉՔերբ	ՉՔերբք
Տայց	ՉՔոյր	ՉՔորս
Պատ	ՉՔեռէ	ՉՔերց
Սկզբ	՚ի Քեռէ	՚ի Քերց
Տրտ	՚ի Քոյր	՚ի Քորս
Ներ	՚ի Քեռ	ըն Քորս
Կօչ	նվ Քոյր	նվ Քորք

Լ յապէս ՏՆՆԻՆ, ՏՐԱՔՈՐ, ՏՐԱՔԵՈՒ. ՄՐԱՔՈՐ, ՄՐԱՔԵՈՒ. ՏԱՐԱՆՔՈՐ, ՏԱՐԱՆՔԵՈՒ. ՍՈՅԻՆ յոգնականքն յիով յարմարին ըստ եզականին, ՏՐԱՔՈՐԷ, ՉՏՐԱՔՈՐՍ, ՚ի ՏՐԱՔՈՐՍ. ՄՐԱՔՈՐԷ, ՉՄՐԱՔՈՐՍ, ՚ի ՄՐԱՔՈՐՍ. Լ այլն. ՔՈՅՐՆ ՚ի պատմականին և ՚ի սկզբնականին կարէ ընել ևս՝ անէ. ոսչ զքեռանէ, ՚ի քեռանէ. բայց ոչ և բարդքն.

Հողերն Հ Կ Երբ Կերպին, Եղջ

Ո Գ.իւղ Գ.իւղք

Ս Գ.եղջ Գ.իւղեց

Գ Գ.իւղեւ Գ.իւղեւք

Է զԳ.իւղեւ զԳ.իւղեւք

Ն զԳ.իւղ զԳ.իւղս

Պ զԳ.եղջէ զԳ.իւղեց

Ս ՚ի Գ.եղջէ ՚ի Գ.իւղեց

Տ ՚ի Գ.իւղ ՚ի Գ.իւղս

Ն ՚ի Գ.եղջ ըն Գ.իւղս

Կ ո՛վ Գ.իւղ ո՛վ Գ.իւղք

Սորա յոգնականքն լինին ևս՝
գիւղորայք, կամ գիւղորէք. գիւղ
որէից, գիւղորէիւք, և այլն.
Բայց բարդեալքն, ձորագիւղ,
դաշտագիւղ, լեռնագիւղ և այլք,
ոչ լինին որայք, կամ որէք, զի ոչ
յարմարի ձորագիւղորայք, ձորա
գիւղորէից. այլ՝ ձորագիւղք, ձո
րագիւղեց, և այլն. Եւ ձայնս՝
գիւղ, կարէ դնիլ և գետղ, այսպս
զգիւղ, կամ զգետղ, և այլն.

Հւլւան Ս, Է, Էրուր ԿԷրպին, ուր :

Ո	Օր	Լ՛նուրք
Ս	Լ՛նուր	Լ՛նուրց
Գ	Լ՛նուրք	Լ՛նուրքք
Ը	զԼ՛նուրք	զԼ՛նուրքք
Տ	զՕր	զԼ՛նուրս
Պ	զՕրէ	զԼ՛նուրց
Ս	յՕրէ	յԼ՛նուրց
Տ	յՕր	յԼ՛նուրս
Ն	յԼ՛նուր	՚ի յԼ՛նուրս
Կ	նվՕր	նվԼ՛նուրք

Բստայսմ հոլովին և բարդեցլքն
 ՚ի սմանէ . որոյ կէսօր, կէսանուր,
 կէսանուրք, կամ կէսօրք, կէսա
 նուրց . Ս՛էջօր, մէջանուր, մէջա
 նուրք, կամ մէջօրք, մէջանուրց .
 Բայց ՚ի սոսին տառն՝ է, կարէ դը
 նիլ և՛ ի : ց՛ կէսօր, կամ կիսօր .
 կէսանուր, կամ կիսանուր . մէջօր,
 կամ միջօր . մէջանուր, կամ միջան
 ուր, և այլ միւս հոլովքն :

Եւստ որ կատարեցաւ հոլովն՝
 գիտացիր՝ որ հոլովն անունն ե
 ռեք կերպ է • սկզբնահոլով, վերջա
 հոլով, համահոլով • Սկզբնահոլով
 այն է, որ սկիզբն նախդիր ունի,
 և վերջն ուղղականին պէս է • ինչպ
 հայցականն եզականին • Եւ վեր
 ջահոլով այն է, որ վերջն կայլայլի
 յուղղականէն՝ և սկիզբն ուղղակա
 նին պէս կու մնայ • ու պ սեռականն
 թէ եզականին թէ յոգնէնին • Իսկ
 համահոլով այն է, որ հէմ սկիզբն
 նախդիր կունենայ, հէմ վերջն կու
 այլայլի • ինչպէս պատմականն, թէ
 եզականին թէ յոգնականին • Եւ
 այս ըսածներուս կեօրէ՛ ամէն սե
 ռական և գործիական վերջահոլով
 են • և ամէն պատմական և սկզբնա
 կան և ներգոյակին՝ համահոլով են •
 Իսկ հայցականին եզականն ըսկզբ
 նահոլով է և յոգնականն համահո
 լով • Իսկ կոչականն թէպէտ ուղ

ղականին պէս կը դրվի, բայց չիւնքի
յառաջքն ով կու դրվի, անալ սկզբ
նահողով կու համարվի Լճ ասոնց
յիշվելուն պատճառն տրականին հա
մար է որ իմանաս թէ տրականն եր
կու կերպ կլայ. մէկն սկզբնահո
լով, մէկն վերջահողով. Սկզբնահո
լով այն է՝ որ դրվեցաւ ՚ի կարգն
հողովոց ինով յիով ցոյով և այլ.
Իսկ վերջահողով՝ նոյն ինքն սեռա
կանն է. որ այն կերպն սեռակնին՝
ուրեք սեռական է, ուրեք տրական.
Լճ թէ ինչ տեղ սեռական է՝ ինչ
տեղ տրական, զայն հիմիկ չես կա
րեր ճանաչեր. հիմիկ հէմէն զայս
պիտի գիտնաս թէ, սեռկնին կերպն
տեղին կեօրէ՝ տրականու իալ կնէ՝
որ վերջահողով տրական կավի.
Լճ թէ պէտ սկզբնահողով տրակա
նին յոգնականն համահողով է հայ
ցականին պէս, անճախ մեր միտքն
չիւնքի զինքն վերջահողով տրոա

կանէն զատելու համար է, խօսքի
ղաղապարէս ջլա տէյի՝ հէմէն սկզբ
նահողով ըսինք՝ նախդիր ունենա
լուն համար՝ թէ եզականն թէ յոգ
նականն, որ է ասել նախդրի՛ն տրա
կան, որ վերջահողովն նախդիր չունի.
Եւ զայս և սգիտացիր, որ երկու
սեռականքս՝ այ, եայ, միայն յատուկ
անունանց են. որ ասոնց վերայ հա
սարակ անուն չի գար. Եւ այս է
րեքս՝ ի ին, ոյ, ու, հէմ հասարա
կաց կու հանդիպին հէմ յատկաց.
Իսկ այլքն ամ՝ միայն հասարակաց
են. Աւ հէմ գիտնաս որ՝ պաղի ա
նունի եզականն այլ կերպի վերայ
կու հողովի, յոգնականն այլ.
Ինչպէք քարին եզականն սրտին պէս
կու հողովի, և յոգնականն բերին
քին պէս. և տահա այսպիսիք կու
գտվին. Եւ կայ անուն՝ որ թէ ե
զականն թէ յոգնականն ք կերպի
վերայ կու հողովին. Ինչպէս շահն՝

Տէմ սրտին պէս կու հոլովի, Տէմ
դասին պէս: Ս'ան Տէմ դասին ալ
կըլայ, Տէմ հիման պէս: Ալ կայ ա
նուն՝ որ պազի մէկ հոլովի ալ կեր
պի վերայ կերթայ. կամ պազի մէկ
հոլովի երկու կերպ կըլայ. 'Սակ
կան շատք, որ պարլեքէն ալ կեր
պի՛ն կու հոլովին, և երբ բարդին՝
ալ կերպի՛ն. որո՞ւ գործ, գործոյ.
բարեգործ, բարեգործի:

Ալ որ ինչ այսպիսիք կամ ալ ա
սեւիք կան, 'ի մեծ քերականու թէն
կու սորվիս: Ալ ահա լմնցա՛ն ա
նունն վեց հետեւմունքովի կարճ և
դիւրին խօսքերով՝ այժմոյս պէտք
եղածին կերօրէ:

Յոգ. Այ:

Բայ ըսելն ինչպէս որ ըսինք՝ ի
րականի ըսելէ. և իրականի
ըսելն՝ արարողութի կամ կրո
ղութ ըսելէ. Ա. արարողութի՝ շինել:

քակել, ձևել, կարել, տանիլ, բե-
 րել, և այլ. Եւ կրողու ՚ի շինվել
 քակվել, ձեւվել, կարվել, տանվել,
 բերվել, և այլ. Եւ այս որ վեւոյ
 շինվել քակվել ըսինք, հեշտ հասկըց
 վելու համար է. Թէ չէ՝ գրոցը՝ շի-
 նիլ քակիլ կավի. Եւ ինչպս որ ա-
 նունն իրեն կեօրէ վեց հետեւմունք
 ունեցաւ, սյսպէս և բայնալ իրեն
 կեօրէ վեց հետեւմունք ունի. սեռ.
 Թիւ, գէմ, տեսակ, ամանակ. ո-
 ղակութի. Սեռն բային չորս է.
 'Ներգործական. Արաւորական.
 Բնգմիջական. հասարակ.
 'Ներգործական այն է՝ որ անոր ա-
 ղարողութիւն ըսինք. որ իւր արա-
 րողութիւն՝ այլում կանցնի. ինչպս որ
 ըսես թէ՝ հովն կու շարժէ զժամն.
 Ար կիմացվի թէ՝ հովին արարողու-
 թիւն ՚ի ժամն կանցնի. Եւ կրաւոր-
 ական այն է, որ անոր կրողութի-
 ըսինք. որ մէկ ուրիշի մի արարողութիւն

Իրեն կանցնի: Ինչպէս որ ըսես թէ՛
 ծովն կու շարժի ՚ի հովէն: Ար կի
 մացվի թէ՛ ծովին շարժիլն ՚ի հո
 վէն է: Եւ այս երկուքս կապված
 են յիրար: զի այն է ներգործակին՝
 որ կրանորական ունի, և այն է կը
 րանորական՝ որ ներգործակին ունի:
 Այ առանց կրանորականի ներգոր
 ծական կսվի, և ոչ առանց ներգոր
 ծականի կրանորական: Ինչպէս հո
 վուն շարժելն ու ծովուն շարժիլն
 ըսվեցաւ: Եւ ընդ միջական այն է,
 որ ոչ այլու՞մ կու ներգործէ, և ոչ
 յայլմէ՛ կու կրէ: այլ իւր իրակո ին
 յինքն կու մնայ: ուն նստիլ, կանգ
 նիլ: պառկիլ, քնիլ զարթնուլ, խըն
 դալ: գնալ: վազել և այլ: Եւ հա
 սարակ կսվի այն, որ մի և նոյն կեր
 պովն՝ ուրեք ներգործական կիմաց
 վի, ուրեք կրանորակին: Այ ասելն՝
 կոյսն ծնաւ զքս, է ներգործակին:
 որ է ասել տողուրտու: և ասելն՝ քս
 ծնաւ ՚ի կուսէն, է կրանորական:

որ է ասել տողտու: Ահա թէ ներ
գործական՝ թէ կրանորակին՝ ձայնն
նոյն է. և շէ ներգործականին այլ
և կրանորականին այլ. ուն ներգոր
ծականքն են այլ, և կրանորականքն
այլ. ինչպէս շարժելն և շարժիչն,
գրելն և գրիչն և այլ: Այն հասա
րակ բայք՝ յոյժ սականք գտանին
ի մեր լեզուս. որ ներգործականն
և կրանորականն նոյն մէկ կերպ ձայ
նովն լինի ուն ծնան: Ար եթէ ա
սես՝ մայրն ծնան, է ներգործակն.
Իսկ թէ ասես որդին ծնան՝ է կր
րանորական: Այսպէս և սկսան
և քանիմի այլ. զի երբ ասես՝ սկսան
շինել՝ սկսան է ներգործական որ
շինողին համար կիմացվի. և թէ ա
սես՝ սկսան շինիլ՝ է կրանորական.
որ շինունաժին համար կիմացվի.
Այն հասարակ բայ թէ քանիմալ գրա
վին նէ. կէնէ ծնանին պէս յայտնի
հասնի շին. զէրէ կրանորականին

չառ ջեն բանիր: Աշտ գիացար ըզ
սեռնալ բային. որ ինչ բայ որ լի
նի, սեռին համար թէ հարցըվնէ,
էլպէթ այս չորսին մէկն պիտի լինի:
Լճ թիւն բային կէնէ երկուէ ան
ճախպէս. եզական, յոգնական.
Լճական այն է, որ զտէրն բային
մէկ ըլլալ կիմացընէ. որոյ յորժամ
վսես՝ գնաց, գնացողն մէկ կիմացվի
և ոչ բազում: Իսկ թէ ասես՝ գը
նացին, կիմացվի թէ՛ մէկէն ե՛ւրէ
գնացողն. կամ երկու կը երեք կամ
այլ շատ. զի թէ շատ և թէ քիչ,
մէկէն անէլին յոգնական կըսվի.
Թէ անունն թէ բային: Լճ գէմն
բային այն է, որ պելլի կնէ զտէրն
բային. ինչպէս որ մէկ մի ասէ թէ՛
նստայ, կիմանաս որ իրեն համար է
խօսքն. որ ըսել է թէ՛ ես նստայ.
Լճ երբ լսես որ ըսէ թէ՛ նստար,
կիմանաս թէ՛ իւր հետ խօսակցո
ղին համար կըսէ. որ ըսել է թէ՛

դու նստար: Իսկ թէ ասէ՛ նստա՛ն,
 կիմանաս թէ՛ ոչ իրեն համար կսէ,
 ոչ իւր հետ խօսակցողին համար:
 այլ իրենցմէն իզատ զայրի մէկի մի
 համար կսէ: Եւ՛ այսպէս երեք են
 դէմքն բային. առաջին դէմ. երկր
 դէմ. երրորդ դէմ: **Օ** էրէ ըսողն՝
 թէ իւր համար ըսէ, առաջին դէմ
 կսեն անոր, Եւ՛ թէ որու հետ որ
 կու խօսի՝ անոր համար ըսէ, երկր
 դէմ կըսեն անոր: Իսկ թէ զայրի
 մէկի մի համար ըսէ, զայն երրորդ դէմ
 կու անու՛նանեն: Եւ՛ հա՛ զդէմնալ ի
 մացար բային որ երեքէն եվել չը
 լար: Եւ՛ բային տեսակնալ կենէ
 երկուք է անու՛նին պէս: Եւախա
 տիպ և ածանցել: Եւախատիպ կսվի
 այն, որ ածանցեալն անկից առաջ
 կու գայ. ինչպէս որ անու՛նին հա
 մար ըսինք: Ինչպէս ահա՛ գրեմն
 նախատիպ է, քրեցուցանեմն ածան
 ցեալ: Եւ՛ անու՛նին ածանցելներն

'ի վերջն կեվելնան . ինչպէս ծով
 ծովային . քար քարեղէն և այլն .
 Սակ բայինն 'ի մէջն կեվելնան . ուն
 գրեմն նախատիպ՝ եղև ածանցեալ
 գրեցուցանեմ . Այսպէս գնամ ,
 գնացուցանեմ . խօսիմ , խօսեցու
 ցանեմ և այլ . 'Արձեալ անունն
 ածանցմունքն շատ թիւրիւյ են .
 ինչպէս որ դրվեցան ային , եղէն և
 այլն . Սակ բայինն ո՛չ է այնպէս .
 այլ ամէնքն միակերպ են՝ գրեցու
 ցանեմինպէս : Այլ բային ածանցն
 կրկնաածանցական չըլլար որոն ան
 լանն . 'Ալ ածանցականին՝ ընդ
 միջական չկայ . ամէնքն ներգործա
 կան են որ կրանորական ունին և
 են ամէնքն առաջին կերպին վերայ
 անեմ անիմ . ուն դարձուցնեմ դար
 ձուցանիմ և այլն . 'Տա՛ իմացար և
 գտեսալին բային . որ ինչ բայ որ լե
 նի . էլպէթ կամ նախատիպ է կամ
 ածանցեալ : Սակ ամանակ՝ ժամա

նակն է բային . զի ամանակ և ժա
մանակ՝ մէկ խօսք է և բայըն առնոց
ժամանակի չի լինիր . զի ամ արարո
ղութի կամ կրողութի ժամանա
կան է . Եւ ժամանակն երեք է .
ներկայ . անցեալ . ապառնի . և այս
երեքէս ՚ի գուրս ժամանակ չի լի
նիր . զի ինչ ժամանակ որ է՝ կամ
անցեալ է որ անցեր գնացեր է .
ոպ երեկ , անցեալ ամիս , անցեալ
տարի և այլ : Կամ ապառնի է որ
տահա պիտի գայ . որպէս վաղեան
օրն , և գալ ամիս և գալ տարի և այլ .
Եւ կամ Տիմիկս է որ ներկայ կավի .
զի ներկայ ըսելն՝ Տիմիկ ըսել է .
Բայց սակայն մեր լեզուն կերտէ՝
բային անցեալ ամանակն չորս գրա
վեր է որ այսպէ կավի . անցեալ անկա
տար . անցեալ կատարեալ . անցեալ
յարակատար . անցել գերակատար .
Եւ այս Տիսապովս վեց կլլայ ժա
մանակն բային . մէկն ներկայ , մէկն

ապառնի, չորսն անցեալ: Եւ այս
կարգովս կավի. ներկայ. անկատար.
կատարեալ. յարակատար. գերա-
կատար. ապառնի: Եւ բային ներ-
կայն այն է, որ Տիմիկ լինիլ կերևի.
ինչպէս որ ըսես թէ նստերեմ կու-
գրեմ. որ կերևի այնպ թէ՛ Տիմիկ
նստերես կուգրես: Եւ անցեալ
անկատար անոր կսեն՝ որ սա՛ կեր-
պովս կավի, նստերէի կու գրէի.
որ կերևի թէ՛ երեկ կամ անցեալ
օրերուն մէկին նստեր կու գրէի.
Եւ այս կերպիս անոր համար ան-
կատար կավի՝ որ զգործոյն վերջն
չի երևցներ, զմէջ տեղացն խապար
կուտայ թէ՛ նստերէի կու գրէի:
Եւ անցեալ կատարելն յայտնի է,
որ զերակուին կատարված կերև-
ցընէ. ինչպէս որ ըսես թէ՛ նստայ
գրեցի: Որ ահա՛ այս կերպս՝ գոր-
ծոյն զվերջէն խապար կուտայ:
Եւ յարակատար անոր ըսեր են՝ որ

կերևի թէ շատկեկ ժամանակս յա
ռաջ եղեր է . ինչպէս որ ըսես թէ՛
գրեալ եմ . որ ըսել կերևի թէ՛ շա
տուց իվեր գրեր եմ : Եւ գերակա
տար այն է , որ քան զյարակատարն
այլ եվելկեկ ժամանակս յառաջ
եղել կերևի : Ինչպէս որ ըսես թէ՛
գրել էի : Որ ըսել կերևի թէ՛ շատ
յառաջմէ գրեր էի : Եւ ապառնի
կսվի այն , որ կերևի թէ պիտի լինի
և տաճա չէ ըսկըսվեր : և այս կեր
պովս կսվի . գրեցից . որ ըսել է թէ
տաճա չեմ գրեր՝ պիտի գրեմ :

Եւ աճա ինչ բայ որ լինի , այս վեց
ժամանակէս ՚ի դուրս չի լինիր :

Եւ յինտի պիտի լան ճանաչես՝ որ
երբ հարցըվի թէ սա բայրս որ ա
մանակէն է , կ՛մ ասես թէ ներկայ է
կամ անկատար կամ կատարել կամ
այլն որն որ է : Եւ աճա զայսալ
իմացար և մնաց որակու թիւնն :

Եւ որակու թիւն բային հինգ է .

Սահմանական . Ստորադասական .

Ըղձական . Տրամայական . Լ'նե-

րևոյթ . Սահմանական անոր կսեն

որ պատմելու պէս կամ հասկըցնե-

լու սէս կու խօսի . ինչպէս որ ըսես

թէ՛ նստայ գրեցի , կարդացի իմա-

ցայ , և այլ . Եւ ըստորադասական

անոր ըսեր են , որ եթէով կը ձևա-

նայ և կհաստ կը թողու զխօսքն .

ինչպէս որ ըսես թէ՛ եթէ նստիմ

գրեմ . եթէ կարդամ իմանամ :

Եւ այսպիսիքս այլ բան կուզեն 'ի

վերջն որ լրանայ իմացունածն . ոսյ

ըսես թէ՛ եթէ կարդամ իմանամ ,

այլոց ևս կու պատմեմ :

Եւ ըղձական այն է , որ փափագ ու

նեւոյ պէս կը խօսի . և է այսպէս ,

երանի թէ նստէի գրէի . երունի թէ

կարդայի իմանայի . Եւ այսպէս ամ

ըղձական՝ այս նշանովս կու դրվի՝

երանի թէ . Իմ այս նշանովքս՝ օչթէ

մարտան թէ . որ ասոնք ալ երունի թէ

ըսել են . Իսկ Տրամայական կոչի
 այն, որ Տրամայելու պէս՝ եանի թէն
 պէ՛հ ընելու պէս կը խօսի . ինչպէս
 որ ըսես թէ՛ նիստ գրեա՛, կարդա՛
 իմացիր . Եւ յս կերպերս թէպէտ
 Տրամայելու պէս են ամէնքն, բայց
 ամէնքն միշտ Տրամայել չեն . պա-
 զինալ կամ աղաչելէ կամ յորդո-
 ղել . սակայն ամէնքն մէկ կերպով
 Տրամայելու պէս դրվելուն համար՝
 Տրամայական ըսվեր է . Եւ գիտա-
 ցիր՝ որ Տրամայականն երկու կերպէ .
 յանձնառական, հրաժարական .
 Յանձնառական այն է՝ որ ըրէ՛ կսէ .
 և հրաժարական այն՝ որ մներ կսէ .
 ինչպէս որ ըսես թէ՛ նիստ գրեա՛,
 մի՛ ննջեր . Եւ հա՛ առաջինն յանձն-
 առական է որ ընել կու Տրամայէ,
 և յետինն հրաժարական է որ չընել
 կրսէ . Եւ այս է որ կսվի թէ՛ ան-
 մովսէսի տասն պատուհիրան տվաւ .
 կէսն յանձնառական որ ընել պատ-

վիրեց, և կէսն հրաժարական որ
չընել պատվիրեց. Եւ հրաժարա
կան ըսելն աստ՝ արգելակն ըսելէ,
որ կարգիլէ թէ մի՛ ըներ զայդ.
Ի՞հա՛ ըմբան և որակուին բային.
Իսկ աներևոյթն այն է, որ ոչ թի՛ն
ունի, ոչ դէմ և ոչ ամանակ՝ ինչպի որ
միւսքն ունին. այլ միայն զբառուին
կույստնէ բային. և է այսպէս,
գրել, լուանալ, հեղուլ, կարդալ,
իմանալ և այլ. Եւ այսպէս ամ ա
ներևոյթ բայ՝ լինով կու վերջանայ
և անունի պէս կու հոլովի առանց
թվոյ դիմի և ամանակի. Եւ անէ
րևոյթ ըսվելոյն պատճառն այս է,
որ ինչպէս որ ըսինք՝ թի՛ն դէմ և
ամանակ չի երևիր յինքն.

Եւ գիտացիր, որ ինչպի որ անունն
հոլով ունի որ զանազան ձևով կու
ձևաւորի, այսպիս և բայնալ խոնար
հոլմն ունի որ կու շրջաբերի իվ
վեց ամանակին և երեք դիմին զա
նազան ձևով եզական և յոգնակին.

որ և հողով ասելն և խոնարհումն՝
մէկ խօսք են աստ երկուքն ալ. ան-
ձախ պաշխա պաշխա անուն են դը-
րեր, որ իմացունածքն երկուքին չի
խառնըվին իրերաց, որ անունն հո-
լովն այլ կերպ է և բայինն այլ:
Լճ ինչպ անունն հողովին սկիզբն
յետ ուղղականին սեռականն է,
որ ըն կերպ եղան, այսպէս և խո-
նարհման բային սկիզբն՝ ներկայն է
սահմանականին. թիւն եզական,
դէմն առաջին: Լճ այս չորս կերպ
կու հանդիպի՝ սա չորս ձայնիս վճ.
ե. ա. ու. ի. որք կոչին ընդորդատառք
բայից: Արոց աներևոյթն լինի՝ ել,
ալ, ուլ, իլ, ույ գրել. լունալ. հե-
ղուլ. նայիլ: Լճ ներկայն առաջին
դիմին եզակն, գրեմ. լունամ. հե-
ղում. նայիմ: Լճ ասոնց ամէն մէկին
մէկ մէկ օրինակ պիտի գրվի խոնարհ-
ման, որ բոլոր բայից խոնարհումն
աղէկ ՚ի միտ առնըվի ներդործա-
կանն երուն և կրան՝ որականներուն:

Խոնարհմանս Բայից Ներգործականաց
Լուսնիս Արարին :

Սահմանախանի Որանուրեան Ներկայ :

Վարեմ	գրես	գրէ
Վարեմք	գրէք	գրեն

Լնչեալ Լնչաբար

Վրէի	գրէիր	գրէր
Վրէաք	գրէիք	գրէին

Լնչեալ Արարեալ

Վրէցի	գրեցեր	գրեաց
Վրէցաք	գրեցիք	գրեցին

Լնչեալ Յարակաբար

Վրէլեմ	գրէլես	գրէլէ
Վրէլեմք	գրէլէք	գրէլեն

Լնչեալ Վերականգնար

Վրէլէի	գրէլէիր	գրէլէր
Վրլէաք	գրլէիք	գրլէին

Լուսանի

Վրեցից	գրեսցես	գրեսցէ
Վրսցք	գրեսցէք	գրեսցեն

(Ներգործական է)

Խոնարհմանս Բայից Կրատորականաց
Լուսաչին Կերպին:

Սահմանների Որսիորեն Կերպից:

Գրիմ	գրիս	գրի
Գրիմք	գրիք	գրին

Լնչեալ Լնչիտարք

Գրեի	գրեիր	գրիւր
Գրեաք	գրեիք	գրեին

Լնչեալ Կտարեալ

Գրեցայ	գրեցար	գրեցաւ
Գրեցաք	գրեցայք	գրեցան

Լնչեալ Յարսիտարք

Գրեցլեմ	գրցլես	գրցլէ
Գրցլեմք	գրցլէք	գրցլեն

Լնչեալ Գտրսիտարք

Գրեցլէի	գրցլէիր	գրցլէր
Գրցլէաք	գրցլէիք	գրցլէին

Լնչեալ Կտարեալ

Գրեցայց	գրեսցիս	գրեսցի
Գրսցուք	գրեսցիք	գրեսցին

(Կրատորականն է)

Աստուծոյ զմեզ զմեզ զմեզ

Աթէ գրեմ գրես գրէ
Աթէ գրեմք գրեք գրեն

Աստու Աստու

Աթէ գրէի գրէի գրէի
Աթէ գրէաք գրէիք գրէին

Աստու Աստու

Աթէ գրեցի գրցր եաց
Աթէ գրեցաք գրցք եցին

Աստու Աստու

Աթէ գրի եցեմ եցես եցէ
Աթէ գրի եցեմք եցեք եցեն

Աստու Աստու

Աթէ գրի էի էի էր
Աթէ գրի էաք էիք էին

Աստու

Աթէ գրիցեմ ցես եցէ
Աթէ գրիցեմք ցեք եցեն

(Աստու Աստու) 72

Սարգստանի Որսիւնեան Ներկայ :

ԼԹԷ գրիմ   գրիս   գրի
ԼԹԷ գրիմք   գրիք   գրին

Լնչեալ Լնչոտար

ԼԹԷ գրեի   գրեիր   գրեւր
ԼԹԷ գրեաք   գրեիք   գրեին

Լնչեալ Սարսաբեալ

ԼԹԷ գրեցայ   գրցար   գրցւ
ԼԹԷ գրեցաք   գրցայք   գրցն

Լնչեալ Յարսիտար

ԼԹԷ գրցլեցեմ   եցես   եցե
ԼԹԷ գրցլեցեմք   եցեք   եցեն

Լնչեալ Ղաերսիտար

ԼԹԷ գրցլեի   եիր   եր
ԼԹԷ գրեցլեաք   եիք   եին

Լոդանի

ԼԹԷ գրեցիմ   գրեցիս   եցի
ԼԹԷ գրեցիմք   գրեցիք   եցին

(Սրասորսիանի է)

Քաղաքացիական Սրահութեան

Ներքին և Արտաքին

Ներքին Սրահութեան գրեթէ	էր	էր
Ներքին Սրահութեան գրեթէ	էր	էր

Արտաքին և Սրահութեան

Ներքին գրեթէ իրեր	իրեր	իրեր
Ներքին գրեթէ իրեր	իրեր	իրեր

Սրահութեան

Ներքին գրեթէ իրեր	իրեր	իրեր
Ներքին գրեթէ իրեր	իրեր	իրեր

Սրահութեան

Ներքին գրեթէ իրեր	իրեր	իրեր
Ներքին գրեթէ իրեր	իրեր	իրեր

(Ներքին գրեթէ իրեր)

Քչճականի Որակութեան

Ներկայ և Լնչապար

Եր" գրեի	գրեիր	գրիւր
Եր" գրեաք	գրեիք	գրեին

Ապարեալ և Յարախոսար

Եր" գրցլ եցեմ	իցես	իցի
Եր" գրցլ եցեմք	իցեք	իցեն

Ղերախոսար

Եր" գրեցել էի	էիր	էր
Եր" գրեցել էաք	էիք	էին

Լնչանի

Եր" գրեցիմ	գրեցիս	գրեցի
Եր" գրեցիմք	գրեցիք	գրեցին

(Արատորական է)

Տրամայականի Որոշումն առ Երկ
րորդ Գլխին

Ներկայ, Գրեան, մի գրեր :

Գրեցէք, մի գրէք :

Լուսանի, Գրեւջիւր, կամ գրես
ցես, մի գրեսցես, կամ մի գրիցես :

Գրեւջիւք, մի գրիցէք :

Լ. Երրորդ Գլխին Ներկայ և Լուս :

Գրեսցէ, մի գրեսցէ, կամ մի գր
րիցէ : Գրեսցեն, մի գրեսցեն,
կամ մի գրիցեն :

Լ. Լուսանի Գլխին Ներկայ և Լուս
մայն Բաշմարտան :

Գրեսցուք, մի գրեսցուք, կամ
մի գրիցեմք :

Լ'ներկայ, գրել. Թիւն, Գլխին,
և Լ'մանակ ոչ ունի Այսրոյ և ոչ
չըջաբերի խոնարհամբ, այլ Թա
ւալի ընդ հողովմամբ անուան' ե
զական միայն գրելոյ, գրելով, և :

(Ներգործականն է)

Տրտայ-ի-նի Որտի-ութան ա-Երի
բ-ր-ր Գ-տէն

Ներսիս, Գրեաց, կամ գրեցիր,
մի գրիր, Գրեցարուք, մի գրիք,
Լ-պ-ու-նի, Գրիջիր՝ կամ գրեսցիս,
մի գրեսցիս, կամ մի գրիցիս:

Գրիջեք, մի գրիցեք:

Լ-Եր-ր-ր Գ-տէն Ներսիս և Լ-պ՝:

Գրեսցի՛, մի գրեսցի, կամ մի գր-
րիցի՛. Գրեսցին, մի գրեսցին,
կամ մի գրիցին:

Լ-Լ-ու-լին Գ-տէն Ներսիս և Լ-պ՝

Գ-այն Բաշտա-որայան:

Գրիցուք, մի գրիցուք, կամ մի
գրիցիմք:

Լ-ներևոյթ, գրիլ, Թ-ի-ն, Գ-էմ,
և Լ-մանակ ոչ ունի, Ա-ս-որոյ ոչ
աճի խոնարհամբ բայից, այլ՝ հո-
լովմամբ աճուան՝ միայն եզակյան:
գրիլոյ, գրիլով, և այլն:

(Արտա-որայանն է)

Խոնարհմանս Բայից Ներգործականաց
Երկրորդ Կերպին :

Սահմանայանի Որակութեան Ներկայ :

Լո՛ւանամ . լո՛ւանաս նայ

Լո՛ւանամք լո՛ւանայք նան

Լ՛նչեալ Լ՛նչապար

Լո՛ւանայի նայիր նայր

Լո՛ւանայաք նայիք նային

Լ՛նչեալ Կարարեալ

Լո՛ւացի լո՛ւացեր լո՛ւաց

Լո՛ւացաք լո՛ւացիք լո՛ւացին

Լ՛նչեալ Օարակապար

Լո՛ւացլեմ ցեալես ցլէ

Լո՛ւացլեմք ցեալէք ցլեն

Լ՛նչեալ Ղաերակապար

Լո՛ւացլէի ցլէիր ցլեր

Լո՛ւացլէաք ցլէիք ցլէին

Լ՛ոյառնի

Լո՛ւացից ասցես ասցէ

Լո՛ւացուք ասցէք ասցեն

(Ներգործականն է)

Խոնարհմանի Բայից Կրաւորականաց
Երկրորդ Կերպին:

Սահմանաւոր Որակութեան Ներկայ:

Լո՛ւանիմ լո՛ւանիս լո՛ւանի

Լո՛ւանիմք լո՛ւանիք լո՛ւանին

Լնչեալ Լնչաբար

Լո՛ւանէի անէիր անէր

Լո՛ւանէաք անէիք անէին

Լնչեալ Կարարեալ

Լո՛ւացայ ացար ացա՛ւ

Լո՛ւացաք ացայք ացան

Լնչեալ Օտարաբար

Լո՛ւացլ եմ ցեալ ես ցլ է

Լո՛ւացլ եմք ցեալ էք ցլ են

Լնչեալ Գերաբար

Լո՛ւացլ էի ցեալ էիր ցլ էր

Լո՛ւացլ էաք ցեալ էիք ցլ էին

Լպտանի

Լո՛ւացայց լո՛ւասցիս ասցի

Լո՛ւասցուք լո՛ւասցիք ասցին

(Կրաւորական է)

Սարգստապետի Որսիս-Լեւան 'Ներիւ) :

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՆԱՄ նաս նայ

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՆԱՄՔ նայք նան

Լ'նյեալ Լ'նիսոր

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՆԱՅԻ նայիր նայր

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՆԱՅԻՔ նայիք նային

Լ'նյեալ Սարսբեալ

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՅԻ այեր լո՛ւաց

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՅԻՔ այիք լո՛ւացին

Լ'նյեալ Օրսիսոր

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՅԼԻԳԵՄ իցես իցէ

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՅԼԻԳԵՄՔ իցէք իցեն

Լ'նյեալ Ղաերսիսոր

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՅԼԷԻ էիր էր

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՅԼԷՈՒՔ էիք էին

Լ'դուանի

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՆՅԵՄ նայցես նայցէ

ԼԵԹԷ ԼՈՒԱՆՅԵՄՔ նայցէք նայցեն

Է ('Ներգործապետէ) 80

Սորաբասականի Որսիութեան 'Ներչայ:

ԼԹԷ լո՛ւանիմ անիս անի

ԼԹԷ լո՛ւանիմք անիք անին

Լ՛նչեալ Լ՛նչաբար

ԼԹԷ լո՛ւանէի նէիը նէը

ԼԹԷ լո՛ւանէաք նէիք նէին

Լ՛նչեալ Կաբարեալ

ԼԹԷ լո՛ւացայ ցար ցա՛ւ

ԼԹԷ լո՛ւացաք ցայք ցան

Լ՛նչեալ Յարսիաբար

ԼԹԷ լո՛ւացլիցեմ իցես իցէ

ԼԹԷ լո՛ւացլիցեմք իցէք իցեն

Լ՛նչեալ Վերսիաբար

ԼԹԷ լո՛ւացլէի էիը էը

ԼԹԷ լո՛ւացլէաք էիք էին

Լ՛ղանի

ԼԹԷ լո՛ւանիցիմ նիցիս նիցի

ԼԹԷ լո՛ւանիցիմք նիցիք նիցին

(Կրտսորականն է)

Բ շ ճ ա կ ա ն ի Ո Ր ա կ ու Թ ե ա ն

Ն ե ռ ի ա յ և Լ Ն չ ա դ ա ր :

Ե Ր" լ ո՛ւ ա ն ա յ ի ն ա յ ի ր ն ա յ ր

Ե Ր" լ ո՛ւ ա ն ա յ ա ք ն ա յ ի ք ն ա յ ի ն

Կ ա դ ա ր ե ա շ և Յ ա ր ա չ ա դ ա ր

Ե Ր" լ ո՛ւ ա ն ա յ լ ի ց ե մ ի ց ե ս ի ց ե

Ե Ր" լ ո՛ւ ա ն ա յ լ ի ց ե մ ք ի ց ե ք ի ց ե ն

Գ յ ե ր ա չ ա դ ա ր

Ե Ր" լ ո՛ւ ա ն ա յ լ է ի է ի ր է ր

Ե Ր" լ ո՛ւ ա ն ա յ լ է ա ք է ի ք է ի ն

Լ Ն զ ա ն ի

Ե Ր" լ ո՛ւ ա ն ա յ ց ե մ ն ա յ ց ե ս ց ե

Ե Ր" լ ո՛ւ ա ն ա յ ց ե մ ք ն ա յ ց ե ք ց ե ն

(Ն ե ռ Գ ո ռ ծ ա չ ա ն ն է)

Քղձականի Որակութեան

Ներկայ և Լնչաբար

Եր" լուանէի	նէիր	նէր
Եր" լուանէաք	նէիք	նէին

Աստարեալ և Օար-ի-աստ

Եր" լուանցլ իցեմ	իցես	իցէ
Եր" լուանցլ իցեմք	իցէք	իցեն

Քերակաստ

Եր" լուանցլ էի	էիր	էր
Եր" լուանցլ էաք	էիք	էին

Լնչառնի

Եր" լուանի ղիմ	նիցիս	նիցի
Եր" լուանիցիմք	նիցիք	նիցին

(Արատորայանն է)

Հրամայանի Որոհութան աւարի
բոլոր Վեհե

Ներկայ, լո՛ւնա՛, մի՛ լո՛ւնանար :
լո՛ւնացէ՛ք, մի՛ լո՛ւնանայք :

Լուսանի, լո՛ւնասջիւր, կամ լո՛ւնացեա՛ : մի՛ լո՛ւնացեա՛, կամ մի՛ լո՛ւնանայցեա՛ : լո՛ւնասջիք, մի՛ լո՛ւնանայցէ՛ք :

Լուս Երբ Վեհե՛ն Ներկայ և Լուս՛ :

լո՛ւնացէ՛, մի՛ լո՛ւնացէ՛, կամ մի՛ լո՛ւնանայցէ՛ : լո՛ւնացեն, մի՛ լո՛ւնացեն, կամ մի՛ լո՛ւնանայցեն :

Լուս Լուսջին Վեհե՛ն Ներկայ և Լուս՛
մայի Բաղճաւորանի :

լո՛ւնացուք, մի՛ լո՛ւնացուք, կամ մի՛ լո՛ւնանայցեմք :

Լուսերևոյթ, լուսանալ : Որ հոլովի,
լո՛ւնանալոյ, լուսանալով, զլո՛ւնանալ
'ի լո՛ւնանալոյ, 'ի լո՛ւնանալ :

(Ներգործանի է)

Տրամայականի Որսի-Ռեան ա-Լարի
ԲՐԻԴ ԴՅԷՆ

Ներկայ, | ղնացի՛ր, մի՛ լո՛ւանի՛ր :
| ղնացարո՛ւք, մի՛ լո՛ւանիք :

Լ՛յասանի, | ղնանի՛ջիր, կամ լո՛ւա-
ցիս : մի՛ լո՛ւացիս, կամ մի՛ լո՛ւա-
նիցիս : | ղնանի՛ջիք, մի՛ լո՛ւա-
նիցիք :

Լ՛.ա. ԼճԻՐԻ ԴՅԷՆ Ներկայ և Լ՛.յ՛.

| ղնացի՛, մի՛ լո՛ւացի, կամ մի՛
լո՛ւանիցի : | ղնացին, մի՛
լո՛ւացին, կամ մի՛ լո՛ւանիցին :

Լ՛.ա. Լ՛.ա-ՂԷՆ ԴՅԷՆ Ներկայ և Լ՛.յ՛"
Տիայն Բաղմա-որսիսն :

| ղնանիցո՛ւք, մի՛ լո՛ւանիցո՛ւք,
կամ մի՛ լո՛ւանիցիմք :

Լ՛ներևոյթ, | ղասնիլ : Որ հոլովի,
| ղնանիլոյ, լո՛ւանիլով, զլո՛ւանիլ
ի լո՛ւանիլոյ, ՚ի լո՛ւանիլ :

(Կրատարական է) 85

Խոնարհմունք Բայից Ներգործականաց
Երրորդ Կերպին :

Սահմանափակի Սբախ-Ռեան Ներջայ :

Նեղում	Տեղուս	Տեղու
Նեղումք	Տեղուք	Տեղուն

Լնչեալ Լնչաբար

Նեղուի	Տեղուիք	Տեղոյք
Նեղուաք	Տեղուիք	Տեղուին

Լնչեալ Կարարեալ

Նեղի	Տեղեր	ԷՏեղ
Նեղաք	Տեղեք	Տեղին

Լնչեալ Յարախաբար

Նեղեալ եմ	եալ ես	եալ է
Նեղել եմք	եալ էք	եալ են

Լնչեալ Պսերախաբար

Նեղեալ էի	եալ էիր	եալ էր
Նեղել էաք	եալ էիք	եալ էին

Լույսունի

Նեղից	Տեղցես	Տեղցի
Նեղցուք	Տեղցեք	Տեղցեն

Խոնարհմունս Բայից Աբա-որ-հանայ
Լըրրորդ Աերպինս:

Սահմանայանի Որտնութեան Աերիայ:

Հեղանիմ Հեղանիս Հեղանի

Հեղանիմք Հեղանիք Հեղանին

Լ'չյեալ Լ'չիտար

Հեղանէի անէիր անէր

Հեղանէաք անէիք անէին

Լ'չյեալ Ատարեալ

Հեղայ Հեղար Հեղաւ

Հեղաք Հեղայք Հեղան

Լ'չյեալ Յարհտար

Հեղեալ եմ եալ ես եալ է

Հեղել եմք եալ էք եալ են

Լ'չյեալ Ղաերահտար

Հեղեալ էի եալ էիր եալ էր

Հեղել էաք եալ էիք եալ էին

Լ'դասնի

Հեղայց Հեղցիս Հեղցի

Հեղցուք Հեղցիք Հեղցին

(Աբա-որ-հանս է)

Արորաբասանի Որսիւ-Լեւոն (Ներիւ) :

ԼԹԷ ՏԵՂՈՒՄ   ՂՈՒՍ   ՂՈՒ

ԼԹԷ ՏԵՂՈՒՄՔ   ՂՈՒՔ   ՂՈՒՆ

Լ՚նյեալ Լ՚նյաբար

ԼԹԷ ՏԵՂՈՒԻ   ՂՈՒԻՐ   ՂՅՐ

ԼԹԷ ՏԵՂՈՒԱՔ   ՂՈՒԻՔ   ՂՈՒԻՆ

Լ՚նյեալ Արարեալ

ԼԹԷ ՏԵՂԻ   ՂԵՐ   ԷՏԵՂ

ԼԹԷ ՏԵՂԱՔ   ՂԻՔ   ՏԵՂԻՆ

Լ՚նյեալ Յարայաբար

ԼԹԷ ՏԵՂ՝ Իցեմ   Իցես   Իցէ

ԼԹԷ ՏԵՂ՝ Իցեմք   Իցէք   Իցեն

Լ՚նյեալ Գաբայաբար

ԼԹԷ ՏԵՂ՝ ԷԻ   ԷԻՐ   ԷՐ

ԼԹԷ ՏԵՂ՝ ԷԱՔ   ԷԻՔ   ԷԻՆ

Լ՚պառնի

ԼԹԷ ՏԵՂՈՒԳՈՒՄ   ԳՈՒՍ   ԳՈՒ

ԼԹԷ ՏԵՂՈՒԳՈՒՄՔ   ԳՈՒՔ   ԳՈՒՆ

(Ներգործանի է)

Ասորացասանի Որսիւթեան Ներկայ :

ԼԹԷ Տեղանիմ զանիս զանի

ԼԹԷ Տեղանիմք զանիք զանին

Լ՛նյեալ Լ՛նչարար

ԼԹԷ Տեղանէի նէիր ներ

ԼԹԷ Տեղանէաք նէիք նին

Լ՛նյեալ Ասորեալ

ԼԹԷ Տեղայ Տեղար Տեղա՛ւ

ԼԹԷ Տեղաք Տեղայք Տեղան

Լ՛նյեալ Յարիարար

ԼԹԷ Տեղ՛իցեմ իցես իցէ

ԼԹԷ Տեղ՛իցեմք իցէք իցեն

Լ՛նյեալ Ղաերայարար

ԼԹԷ Տեղ՛ էի էիր էր

ԼԹԷ Տեղ՛ էաք էիք էին

Լ՛յասնի

ԼԹԷ Տեղանիցիմ ցիս ցի

ԼԹԷ Տեղանիցիմք ցիք ցին

(Արասորասանն է)

Ըղձականի Որակութեան

Ներկայ և Լնչաբար .

Եր" հեղուի շուիր շար

Եր" հեղուաք շուիք շուին

Կաբարեալ և Յարտաբար

Եր" հեղեալ իցեմ իցես իցէ

Եր" հեղել իցեմք իցեք իցեն

Գտբալաբար

Եր" հեղեալ էի էիր էր

Եր" հեղել էաք էիք էին

Լնչաի

Եր" հեղուցում ցուս ցու

Եր" հեղուցումք ցուք ցուն

(Ներգործականն է)

Ըղձականի ՈրակուԹեան

Ներխայ և Լնչաութ

Եր" Տեղանէի նէիր նէր

Եր" Տեղանէաք նէիք նէին

Աստարեալ և Յարախար

Եր" Տեղեալ իցեմ իցես իցէ

Եր" Տեղել իցեմք իցէք իցեն

Գերախար

Եր" Տեղեալէի էիր էր

Եր" Տեղելէաք էիք էին

Լնչանի

Եր" Տեղանիցիմ նիցիս ցի

Եր" Տեղանիցիմք նիցիք ցին

(Արաստարախանէ)

Հրամայւմանի Որակաւեան աւ Եւրի
ԻՐԻՐ Դաէն

Ներիւյ , Հեղ , մի՛ Տեղուր •
Հեղէք , մի՛ Տեղուք •

Լ'առանի , Հեղ ջիր , կամ Տեղցես •
մի՛ Տեղցես , կամ մի՛ Տեղուցուս •
Հեղ ջիք , մի՛ Տեղուցուք •

Լ'ա ԵւրիՐԻ Դաէն Ներիւյ և Լ'ա" •
Հեղցէ՛ , մի՛ Տեղցէ , կամ մի՛ Տեղու
ցու • Հեղցեն , մի՛ Տեղցեն , կամ
մի՛ Տեղուցուն •

Լ'ա Լ'ա--ջին Դաէն Ներիւյ և Լ'ա"
միայն Բաղմաւորական :

Հեղցուք , մի՛ Տեղցուք , կամ մի՛
Տեղուցումք •

Լ'ներեւոյն , Հեղուլ • Որ հուլի ,
Հեղույ , Տեղուլ , զՏեղուլ , զՏե
ղուլ , զՏեղույ , ՚ի Տեղույ , ՚ի Տեղուլ ,
ընդ Տեղուլ •

(Ներգործական է) 92

Հրամայականի Որակութեան առ Եւրի
բորտ 'Վեճն

'Ներկայ, հեղեր, մի' հեղանիր •
հեղարուք, մի' հեղանիք •

Լ'դասնի, հեղիջեր, կամ հեղցիս •
մի' հեղցիս, կամ մի' հեղանիցիս •
հեղիջիք, մի' հեղանիցիք •

Լ'ա Եւրբորտ 'Վեճն 'Ներկայ և Լ'դ' •
հեղցի', մի' հեղցի, կամ մի' հե-
ղանիցի • հեղցին, մի' հեղցին •
կամ մի' հեղանիցին •

Լ'ա Լ'ասիին 'Վեճն 'Ներկայ և Լ'դ' •
միայն Բաղճաւորական •

հեղիցուք, մի' հեղիցուք, կամ մի'
հեղանիցիմք •

Լ'իերեոյն, հեղանիլ • Որ հուժ, հեղանիլոյ, հեղանիլով, զհեղանիլով, զհեղանիլ, 'ի հեղանիլոյ, 'ի հեղանիլ, ընդ հեղանիլ •

(Արաւոր-ի-նն է)

Եւ ճարդ՝ իմէջ այս երեք կերպ խո
նարհմանցս բայից որ եդան ,
եդան և չորդ կերպն խոնարհման .
զի երեք կերպին ալ կրանորակինքն
գրիմ լուանիմ հեղանիմ, զնոյն չորդ
կերպն կիմացընեն որ ամէնուն կը
րանորականքն ի կուգան . անոր
համար չորրդ կերպին պաշխա օրի
նակ չի դրվեցաւ : Եւ զայս ևս գի
տացիր , որ Ըմիջական բայքն երեք
կերպ են . ներգործակերպ , կրանո
րակերպ , երկատեսակ : Եւ ներգոր
ծակերպ ընդմիջական այն է , որ ներ
գործականի պէս կերթայ առանց կը
րանորականի : Ինչպէս ննջեմն գը
րեմին պէս կերթայ , գնամն լուա
նամին պէս . որ երկուքն ալ ընդմի
ջական են՝ կրանորական չունին :
Եւ հա այսպիսի ընդմիջականաց՝ ներ
գործակերպ ընդմիջական կովի . որ
ներգործականի՝ կերպով ընդմիջա
կան ըսել է : Եւ կրանորակերպ

ընդ միջական այն է, որ կրանորականի պէս կերթայ առանց ներգործականի . ինչպէս բերկրիմ, սնանիմ, կրանորակունի պէս կերթան առանց ներգործական կերպի . Ահա այս պիտի լմիջականքն կրանորակերպ ընդ միջական կսվին . որ կրանորականի կերպով ընդ միջական ըսել է : Ան երկատեսակ լմիջական այն է, որ ՚ի ներկային և յանկատարին՝ ներգործականի պէս կերթայ, և երբ ի կատարեալն մտանէ, կրանորականի կերպ կու գառնայ . և մինչև ՚ի վերջն այնպէս կերթայ : Ինչպէս զօրանամ հեծնում . ՚ի ներկային և յանկատարին ներգործականի պէս կերթան, և անկից ՚ի վար՝ կրանորական կու գառնան : Ան ահա այս պիտիքս երկատեսակ ընդ միջական կսվին . որ երկու կերպէն ալ ունին ըսել է : Ան այսպիսի երկատեսակ՝ ներգործականներէն ալ կու գտվի

ամմա շատ ջեն. ինչպ ընթեռնումն
 իմանամն մոռանամն և այլ: Ար ա
 սոնցալ կատարեալն կրա՛նորական
 կու դառնայ. ընթերցայ, իմացայ,
 մոռացայ. Ա՛ն զայս և ս իմացիր, որ
 յերկրորդ և յեր՛դ կերպէն եղած
 ներգործականներուն յարակատա
 ըին և գերակատարին ներգործա
 կանքն և կրա՛նորականքն միակերպ
 են հասարակի պէս. ինչպէս լո՛ւ ա
 ցեալ եմն և հեղեալ եմն՝ հէմ ներ
 գործականին են հէմ կրա՛նորակա
 նին. Ա՛յս պէս են և ամ ներգոր
 ծականաց և կրա՛նորակինաց կատա
 րեալին և ապառնւոյ սահմանակա
 նին առաջին դէմքն յոգնականին.
 ինչպէս եդել են ՚ի խոնարհմունսն.
 Ա՛ն թէպէտ կուզատեն ոմանք ըզ
 պազի կրա՛նորականներն ուպ լո՛ւ ա
 նեցեալ եմ, լո՛ւ անխցուք, բայց ոչ է
 այս մեր նախնեացն սովորու թիւն.
 որ չկայ ՚ի մէջ մեր հին գրեանցն

այսպիսի կերպի՛ն շարադրուԹի:

Վարձ՛ը գիտացիր և զայս, որ բայից
ոմանք նոյնակն կսվին, ոմանք կողմ
նական: Վոյնական այն է, որ հրա
մայակնին ըսկիզբն սա հնգիս մէկն
կուգայ. ա. եա. եաց. իր. ո:

ինչպէս լու՛ն. գրեա. գրեաց. գրե
ցիր. լու՛ացիր. ապրեցո. և այլքն

այսպիք: Եւ գրեացն աստ՝ ոչ է կա
տարելին գրեացն որ գրեց ըսել է,
այլ՝ հրամայականինն է, որ գրվէ՛

ըսել է: Եւ այն բային հրամայա
կանն որ այս հինգ կերպէս գուրս
լինի, կողմնական կսվի. որ իբրու Թէ

յայս հնգէս սափմիշ լինելով՝ ամէն
մէկն յիւր կողմն կերթայ պաշխա

պաշխա ձևերով: Ինչպ որ՝ ած եմն
ա՛ծ կլայ. բերեմն բեր. հեղումն

հեղ. Թողումն Թող, և այլք բա
ղումք. յորս մէկմէկու նման յոյժ

հազի՛ն գտանին, Եւ այս կողմնա
կաններս նախատիպ են ամէնքն.

զի ածանցելոցն կողմնական չկայ .
 ամէնքն նոյնական են . որ ամէն ներ
 գործէն ածանցելոց հրամայականն
 ո՛ կու գայ . ուն դարձուցանեմ դար
 ձո՛ . զարթուցանեմ զարթո՛ . նստու
 ցանեմ նստո՛ և այլ . Լճ՛ կրա՛նորա
 կանացն՝ իր կու գայ . ուն դարձու
 ցանիմ դարձուցանիր . զարթուցա
 նիմ զարթուցանիր . նստուցանիմ
 նստուցանիր . բայց այսպիսիք՝ յ՛
 կրա՛նորականք ածանցականաց՝ հա
 ղի՛ն գտանին ՚ի շարադրութեան .
 Լճ՛ այն հինգ կերպին անոր համար
 նոյնական ըսվեցա՛ն՝ որ նց ամէն մէ
 կին վ՛ր շատ կու գտվին նոյն ձևովն .
 Ընչպէս լու՛ս , գն՛ա . խնդ՛ա . ցըն
 ծ՛ա . հա՛նատա՛ , և այլք . Լ՛ . յսպէս և
 միւսքն են . Իսկ ՚ի մէջ կողմնակա
 նաց՝ մէկմէկու նման այնք քիչ է ,
 որ իբրու հիչ է .

Յազատու Լաւիտի Բայից ։

Չորքս այսոքիկ 'ի բայից' եմ, գում,
լինիմ, եղանիմ, կողին էական
բայք ։ զի էութեանական են և ոչ
իրականն ունայլ միւսքն ։ Լաւ թէ
զինչ է իրակու ՚ի ուսար յերեսն 56
Լաւ սոցին ևս զխոնարհմունսն
տես 'ի հետեւեալսդ ։

Բայս' Լամ, այսպէս և այսքան խոնարհի
Սահմանաւորի 'Երկայ ։

Լամ ես է ։ Լամք էք են ։
Լայեալ Լայապար

Լաի էիր էր ։ Լապ էիք էին ։
Սորաբասանի Լայանի

Իցեմ իցես իցէ ։ Իցեմք իցէք
իցեն ։

Բայս' Ղում, այսպէս և այսքան խոնարհի ։
Ղում գոս գոյ ։ Ղումք գոք գոն ։

Լայեալ Լայապար
Ղոյի գոյիր գոյր ։ Ղոյաք

գոյիք գոյին ։

Բայս՝ | Ինիմ , այսպէս իոնարհի :

Սահմանաւանի Ներկայ :

Ինիմ	լինիս	լինի
Ինիմք	լինիք	լինին

Լնչեալ Լնչարար :

Ինէի	լինէիր	լինէր
Ինէաք	լինէիք	լինէին

Լնչեալ Յարաւարար :

Եալ եմ	լեալ ես	լեալ է
Եալ եմք	լեալ էք	լեալ են

Լնչեալ Վերաւարար :

Եալ էի	լեալ էիր	լեալ էր
Եալ էաք	լեալ էիք	լեալ էին

Լնչառնի

Իցիմ	լիցիս	լիցի
Իցումք	լիցիք	լիցին

Սարարասանի Լնչառնի :

Ինիցիմ	լինիցիս	լինիցի
Ինիցիմք	լինիցիք	լինիցին

Հրամայականի Որտիւն-նեան առ- Լըի
բորտ Վեհն 'Ներիւ) :

Լ Եր, մի' լննիր : Լ Երո՛ւք, մի' լննիք :

Լ Կա-նի , Լ Իջեր, կամ լցիս : մի'
լցիս , կամ մի' լննիցիս : Լ Իջեք ,
մի' լննիջեք , կամ մի' լննիցեք :

Լ Ե Լըբորտ Վեհն :

Լ Իցի • մի' լցի , կամ մի' լննիցի •
Լ Իցին • մի' լցին , կամ մի' լննիցին •

Լ Ե Լ-ւ-լին Վեհն :

Լ Իցուք • մի' լցուք , կամ մի' լննիցիմք :

Բայս' Լըղանիմ , այսպէս իոնաբհի •

Սահմանականի 'Ներիւ) :

Լըղանիմ	Եղանիս	Եղանի
Լըղանիմք	Եղանիք	Եղանին

Լ՛նյեալ Լ՛նխաբար

Լաղանէի	եղանէիր	եղանէր
Լաղանէաք	եղանէիք	եղանէին

Լ՛նյեալ Արարեալ

Լաղէ	եղեր	եղև
Լաղաք	եղէք	եղեն

Լ՛նյեալ Յարախաբար

Լաղեալ եմ	եղել ես	եղել է
Լաղեալ եմք	եղել էք	եղել են

Լ՛նյեալ Վերախաբար

Լաղեալ էի	եղել էիր	եղել էր
Լաղել էաք	եղել էիք	եղել էին

Լ՛պառնի

Լաղէց	եղիցիս	եղիցի
Լաղիցուք	եղիցիք	եղիցին

Արորացասանի Լ՛պառնի :

Լաղանիցիմ	եղանիցիս	եղանիցի
Լաղանիցիմք	անիցիք	անիցին

Հրամայանի Որհնութան աւարտ
բոլոր Ղաւթն Ներկայ :

Լաղեր, մի' եղանիր : Լաղերուօք, մի'
եղանիք :

Լաղանի, Լաղիջեր, կամ եղիցիս :
մի' եղիցիս, կամ մի' եղանիցիս :

Լաղիջիք, մի' եղիջիք, կամ մի' եղա
նիջիք : մի' եղիցիք, կամ մի' եղա
նիցիք :

Լա Լաբոլոր Ղաւթն :

Լաղիցի' : մի' եղիցի, կամ մի' եղա
նիցի : Լաղիցին : մի' եղիցին : կամ
մի' եղանիցին :

Լա Լաւալին Ղաւթն :

Լաղիցուօք : մի' եղիցուօք, կամ մի' ե
ղիցիմօք, կամ մի' եղանիցուօք, կամ
մի' եղանիցիմօք :

Լա՛ն ծանիր, զի հրամայականս այս'
եշիւ, թէպէտ ոչ գոյ ՚ի նախնեաց,
բայց ըն ձեռոյ ձայնին եդաք այնպէ՛,
զի մի' այնու միայն և նա՛ պակաս
գտանիցի :

Յաղագս Բնորոնելու-Ետան :

Բնորոնելուի անոր կսեն՝ որ
 ՚ի բայէն կուծնանի և Տինգ
 վերջ ունի . օղ . իջ . եալ . լի . լոց .
 Ինչպէս յայս բայէս՝ փրկեմ՝ կու
 բղխէ Ընորոնելուի՝ փրկօղ . փրկիջ .
 փրկեալ . փրկելի . փրկելոց . Եւ ե
 ռեքն սոցա օղ , իջ , լի , անունի պէս
 կու վարին . և մէկն լոց՝ բայի պէս
 կու բանի . իսկ միւս մէկն՝ եալ ,
 ուրեք անունի պէս կը վարի , ուրեք
 բայի պէս : Ընոր Տամար չորսնալ
 անունի պէս կու հոլովին .

( ) շն կու հոլովի եզականն որպէս
 սիրտ սրտի սրտի՛ւ . իսկ յոգնականն
 ունի ազգք ազգաց ազգօք : Ինչն կու
 հոլովի թէ եզականն թէ յոգնականն
 ունի ազգն : Եալն՝ ունի գործ գործոյ .
 Եւ լին՝ բարի բարւոյ : Եւ գիտա
 ցիր՝ որ ամէն ներգործական բայից
 ինչն չի բանիր . ինչն սիրեմէն սիրիչ ,

բերեմէն բերիչ, հանեմէն հանիչ՝
 չեն բանեցուցեր: Իսկ ընդմիջակն
 բայից իչն՝ իբրու թէ հիչ է. զի սա
 մէկէս զայրի բնակիչ՝ այլ ընդմիջա
 կանաց իչ՝ հազիւ թէ դտանի՝ ՚ի շա
 րադրութե: Ար ըսինք թէ չի բա
 նիր, վայելուչ չլալուն համար է:
 Իսկ ածանցլ բայից՝ զամէնուն իչն
 վայելուչ համարեր են. առանել
 այնոցիկ՝ որ յընդմիջականէն ածան
 ցին. որոյ դարձուցանեմ դարձու
 ցիչ. զարթուցանեմ զարթուցիչ.
 նստուցանեմ նստուցիչ և այլք բա
 զումք: Եւ անոր համար կոչեցան
 ընդունելութի, որ հէմ անունուի
 ընդունել, հէմ բայութի. որ եր
 կուքնալ կերելին ՚ի յինքն. Թէ
 ինչոյ կսես նէ, հիմիկ լանկել չես
 կարեր գիտնար, մինչ որ ան տայ յե
 տոյ կիմանաս: Եւ ունի ընդունել
 լութին հինգ հետեմունք. Աեռ.
 Թիւ. Տեսակ. Լմանակ. Հողով.
 Աեռն

Սեռն ընդունելու՛ն՝ բային պէս է .
ներգործական . կրա՛նորական .
ընդմիջական . հասարակ .

Ներգործական ու՛յ փրկող , փրկիչ :

Կրա՛նորական՝ փրկեցեալ , փրկելի :

Ընդմիջական՝ բնակող , բնակիչ :

Լա՛ն հասարակ՝ ծնեալ , ծնելոց :

Թա՛հ ասես մայրն է ծնել զորդին ,

է ներգործական . Իսկ թէ ասես՝

որդին է ծնեալ ՚ի մօրէն , է կրա՛նո

րական . Ըյսպէս՝ մայրն էր ծնե

լոց զորդին , է ներգործական . իսկ

որդին էր ծնելոց ՚ի մօրէն , է կրա՛ն

որական . Թա՛հն ընդունելութե

կենէ այն երկուքն է՝ եզական յոգ

նական , որո՛ւ անուննն և բային .

Լազական՝ փրկող . փրկիչ . փրկեալ .

փրկելի . Լա՛ն յոգնական՝ փրկողք .

փրկիչք . փրկեալք . փրկելիք :

Տեսակն ևս ընդունելու՛ն՝ է այն

երկուքն անունն և բային՝ նախա

տիպ և ածանցեալ . Ըայց ընդու

ներութին երկու կերպ ածանցիլ
 ունի, անունն պէս և բայի պէս :
 Անունն պէս, յիշող, յիշողական,
 յիշողութի, Արկնաածանցեալ՝ յի-
 շողականութի : Ան բայի պէս՝ յի-
 շիչ, յիշեցուցիչ, և այլն : Ամանակն
 ընդունելութե՛ երեք բուն ամա-
 նակն է. ներկայն՝ անցելն և ապառ-
 նին : Օ կրէ անցեալն՝ բային պէս
 չորս չի լինիր. այլ միայն այն մէկն է
 որ հէմէն անցեալ կսվի : Ան օղն
 և իչն՝ են ներկայ, եալն՝ եցելն՝ են
 անցեալ. իսկ լին և լոցն ապառնի :
 Ան այս ևս այսպէս : Իսկ հորովն
 ընդունելութե ասացաւ ՚ի վերն :

Յաղագս Գաբրանուան :

Դ եր անունն անոր կսեն՝ որ ա-
 նունի տեղ կու դրվի. զէրէ
 դեր անունն ըսելը՝ անունի տեղ՝ ք
 փոխանակ անունն ըսելէ : Ինչպ որ
 մարդ իւր անունին տեղն ես կսէ.

քու անունին տեղն դու կսեն. Ի՞ր
 անունին տեղն նա՛ կսեն, սա՛ կսեն,
 դա՛ կսեն, ինքն կսեն. Լճ՛ դերա
 նունն ամէնքն այս են, ես . դու .
 նա . սա . դա . ինքն . իմ . քո . իւր .
 մեր . ձեր . որ . Լճ՛ սց առաջին վեցն
 էական կսվին . և յետին հինգն ու
 նական . Լճ՛ անոր համար այսպէս
 կսվին՝ որ այն առաջին վեցն որու
 համար որ ըսվիննէ, զինքն զէուին
 կիմացընեն . ամմա յետին հինգն՝
 զունեցածն կըցուցնեն և ոչ զինքն
 զէութին . Ընչպէս որ կսենք՝ իմ
 տունս . քո այգին . մեր եղբայրն .
 ձեր ապրանքն . Ըսկ վերջին այս
 մէկս (որ) կոչի յարաբերական . իբ
 րութէ յառաջ բերական . որ ՚իմէջ
 շարադրուէ զսիշեցեալ անցեալ ա
 նունն՝ իբրութէ յառաջ կը բերէ
 և թէքրար ՚ի միտ կու ձգէ :

Ընչպ՛ այս խօսքիս մէջն, (որճնեսցէ
 զքեզ տէր և տացէ քեզ շնորհ և

իմաստութի, որ առատն է 'իտուրս
բարեաց) դերանունս այս՝ որ՝ յա
ռաջ կու բերէ և՛ի միտ կու ձըգէ
զյառաջ անցեալ անունս զայս ար.
ինքն 'ի նորա տեղն դրվեւով:

Լ՛՛ն դերանունն երեք հետեմունք
ունի . դէմ . թիւ . հոլով:

Լ՛յան առաջին դէմ է : 'Կու՝ երկ
րորդ դէմ է . 'Կա՝ Սա՝ 'Կա՝ Ինքն՝
երրորդ դէմ են : Սոյնպէս իմ . մեր՝
առաջին դիմին ունականն են :

'Բո՝ ձեր՝ երկրորդ դիմին ունա
կանն են . Լ՛ն իւր՝ երրորդ դիմինն է :

Իսկ յարաբերականն (որ) երեք դի
մին ալ կու հետեի . ինչպ՛ որ կավի,

ես որ գրեմ . դու որ կարդաս . նա՝
որ լսէ . սա՝ որ ասաց . դա՝ որ լսեց .

ինքն որ աստ էր : Սոյնպէս և դեր
անունս այս (ինքն) թէպէտ երրոր

դէմ է յորժամ ըստ ինքեան դնի,

բայց յորժամ այլ դերանունն հետ
դնիցի, կարէ յարաբերակնին պէս
երեք

Երէք դիմինալ Տետեիլ . ինչպէս
այս օրինակներս . Լս ինքն էի որ
գրեցի . Ղաու ինքն էիր որ ընթեր
ցար . Եւ ինքն էր որ իմացաւ .
Օ թիւն դերանունն 'ի հողովն տես :

Տուլ Ղաերանուանս , Լս :

Լաչախն . Լս . իմ . ինև . զինև .
զիս . զինէն . յինէն . || ինձ . ցիս .
առիս | . յիս : Երգիան : Մ'եք .
մեր . մեօք . զմեօք . զմեզ . զմէնջ .
'իմէնջ . || մեզ . ցմեզ . առ մեզ . || 'իմեզ :

Տուլ Ղաերանուանս , Ղաու :

Լաչախն : Ղաու . քոյ . քև . զքև .
զքեզ . զքէն . 'ի քէն . || քեզ . ցքեզ .
առ քեզ . || 'ի քեզ . ով դու :

Երգիան : Ղաուք . ձեր . ձեօք . ըզ
ձեօք . զձեզ . զձէնջ . 'ի ձէնջ . || ձեզ .
ցձեզ . առ ձեզ . || 'ի ձեզ . ով դուք :

Տուլ Ղաերանուանս , Եւ :

Լաչախն : Եւ . նր . նովաւ . զնովաւ .
զնա . զնմանէ . 'ի նմանէ . || նմա .
ցնա . առ նա . || 'ի նա :

Յօգնական : Նորքա • նոցա • նորք •
 զնորք • զնս • զնոցանէ • ի նոցանէ •
 || նոցա • ցնոսա • առ նս • | ի նս • ի
 նոսին , կամ ի նոսում : Լ՝ յս յե
 տինիս պէս կու հոլովին և միւս եր
 կուքն սա , դա :

Հուլ Դաբանուանս , Որ :

Լաշակն : Որ • որոյ • որով • զորով •
 զոր • զորմէ • յորմէ • || որում • յոր •
 գոր • առ որ • || յորում , կամ յոր •

Յօգնական : Որք • որոց • որովք •
 զորովք • զորս • զորոց • յորոց •
 || որոց • յորս • առ որս • || յորս • կամ
 և առ որս : Օ ի կերպքս՝ յորս •
 առ որս՝ կարեն լինիլ հէմ տրական
 հէմ ներգոյական : Լ՝ յսպէս է և
 եզականն՝ յոր , առ որ • Իսկ դեր
 անունս այս՝ (ինքն) հոլովի որպէս
 տեսիլ տեսլեան : Լ՛ն տե՛ս , զի ա
 ռաջին դիմին և երրորդացն կոչա
 կան հոլով ոչ եդա՛ւ • զի կոչակունն՝

միայն առ երկրդ դէմն կու նայի .
 անոր համար երկրորդ դիմին միայն
 դրվեցաւ և այլոցն ոչ . Ընչպէս և
 յարաբերականն յայնժմ կարէ ու
 նիլ զկոչականն՝ յորժամ երկդ դէմ
 լինի այսպէս . ո՛վ որ ննջեսդ՝ զար
 Թիբ 'ի քնոյ . ո՛վ որք լսէքդ՝ 'ի միտ
 առէք . Եւ որ վս սեռական հոլո
 վոյն անունն ասացաւ Թէ տրակա
 նութիւնալ կնէ՝ և վերջահոլով տը
 րական կալի, դեր անուննցն միայն
 սոքա են այնպ , նց . սոցա . դոցա .
 որոց . ինքեան . ինքեանց . Օ ի այլ
 սեռակնքն դեր անուննց՝ միշտ են
 սեռական . զի այլ է նց վերջահոլով
 տրականն և ոչ ձևն սեռականին .
 որպէս եդաւ 'ի հոլովսն՝ ինձ . մեզ .
 քեզ . ձեզ . նմա . սմա . դմա . որում .
 ուն և ունականքն՝ իմում և այլն .
 Եւ այս դերանուններէս 'ի զատ՝
 երեք ձայնալ կայ , որ պակասական
 դերանունն կըսվին . որ սոքա են ,

Լ

իւրեան . միմեանց . իրերաց . Օ ա
 սոնցալ հոլովներն դնելու է որ գի
 տենաս հէմ զհոլովներն հէմ ըզ
 պակասներն :

Հոլովո՞ւն Ղաերանուանս , Իւրեան :

Ո	Ո՛չ ունի	Իւրեանք
Ս	Իւրեան	Իւրեանց
Գ	Իւրեամբ	Իւրեամբք
Ը	զԻւրեամբ	զԻւրեամբք
Հ	Չունի	զԻւրեանս
Պ	զԻւրանէ	զԻւրեանց
Ս	յԻւրանէ	յԻւրեանց
Տ	Իւրեան	Իւրեանց
Տ		ցԻւրեանս
Տ		առ Իւրեանս
Ն	յԻւրեան	յԻւրեանս

Հոլովո՞ւն Լ՛նէզական Ղաերանուանցս՝
 Գգանց , իրերաց :

Ո	Ո՛չ ունի	Ո՛չ ունի
Ս	Միմեանց	Իրերաց
Ը		

Գ
Ը
Ն
Գ
Ս
Տ
Տ
Տ
Տ
Տ
Տ
Ն
Ն
Ն

Ս՝ իմեամբք
զՍ՝ իմեամբք
զՍ՝ իմեանս
զՍ՝ իմեանց
՚ի Ս՝ իմեանց
Ս՝ իմեանց
ցՍ՝ իմեանս
՚ի Ս՝ իմեանս
առ Ս՝ իմեանս
Ճ Ս՝ իմեանս
ըն Ս՝ իմեանս
՚ի Ս՝ իմեանս
առ Ս՝ իմեանս

Իրերօք
զԻրերօք
զԻրեարս
զԻրերաց
յԻրերաց
Իրերաց
ցԻրեարս
յԻրեարս
առ Իրեարս
Ճ Իրեարս
՚ի յԻրեարս
յԻրեարս
առ Իրեարս

Եւ այս երեքիս առաջինն երրորդ
դէմ է որ է իւրեան . իսկ յե
տին երկուքն՝ միմեանց , իրերաց ,
յարաբերակինին պէս զ՝ դիմացն ալ
կու հետեին . Ինչպէս ըսես թէ՛
մեք միմեանց հետ . իրերաց հետ .
Վառք միմեանց հետ . իրերաց հետ .
Նոքա միմեանց հետ . իրերաց հետ .

Եւ վեց ձայնալ կայ ասոնցմէ ՚ի
զատ, որ երեքն՝ մասնական անուն
կսվին, երկուքն հարցական անուն՝
և մէկն ընդհանրական անուն ։

Ընոնցալ դնելի են հոլովքն որ զա
նոնքալ իմանաս ։

Հոլով Ս՝անախան Ընուանս, Ոմն ։

Երախան ։ Ոմն ։ ուրումն ։ ոմամբ ։
զոմամբ ։ զոմն ։ զումեմնէ ։ յումեմ
նէ ։ ॥ ումեմն, ցոմն, առ ոմն ։ ॥ յու
մեմն ։ Յոփանախան ։ Ոմանք ։ ոմանց ։
ոմամբք ։ զոմամբք ։ զոմանս ։ զո
մանց ։ յոմանց ։ ॥ ոմանց, ցոմանս,
յոմանս, առ ոմանս ։ ॥ յոմանս ։ ՚ի
յոմանս ։

Հոլով Ս՝անախան Ընուանս, Ոք ։

Եւ ՚՝ ։ Ոք ։ ուրուք ։ ոմամբ ։ զո
մամբ ։ զոք ։ զումեքէ ։ յումեքէ ։
॥ ումեք, առ ոք ։ ॥ յումեք ։

Յոփ՝ ։ Ոմանք ։ ոմանց ։ ոմամբք ։
զոմամբք ։ և այլն ։

Հօււի Սահական Անուանս, Իմն .
 Եւ՛ . Իմն . Իրեք . Իհեք . զԻհեք .
 զԻմն . զԻմեքէ . յԻմեքէ . ॥ Իմիք ,
 առ Իմն . ॥ յԻմիք . ՅԳ՛ . Ոմանք .
 ոմանց . ոմամբք . և այլն :

Այս երեքիս յետին երկուքն՝ ոք,
 Իմն՝ իւրեանց յատուկ ձևին կետրի
 յոգնական չունին . ոմնին յոգնա
 կանովն կու վարին . որպէս տեսար
 ոմանք ոմնց . որ ասոնք ալ կերպիւ մի
 պակասականի պէս են . որ իւրեանց
 յոգնակնն իբրու փոխ առնըված է .
 անձախ երեքին ալ զօրութին մէկ
 լինելոյն համար՝ մէկ յոգնականն՝
 երեքին ալ կու վայելէ :

Հօււի Տարցական Անուանցս, Ո՛վ, Ո՛ր .
 Եւ՛ . Ո՛վ . ո՛ր . ո՛յր : Իհե . զԻհե .
 զո՛վ . զո՛ր : զումմէ՛ր . յումմէ՛ր ,
 ॥ ո՛ւմ , ցո՛վ , ցո՛ր , առ ո՛վ , առ ո՛ր : ॥
 յո՛ւմ , յո՛վ , յո՛ր , առ ո՛վ , առ ո՛ր : ॥

Օ այս վեց ձայնս՝ անոր համար դեր
 անուանին ետևէն դրինք, որ ա-
 սոնքալ տեղին կեօրէ դերանու-
 նութի կնեն. Ինչպէս կսեսնէ,
 երբ հետերնին անուն չի գտվի,
 իրենք անուանին տեղն դրված կը-
 լան և դերանուն կը սեպվին.

Յօդնալ այսպէս է. Լ. յսպէս և
 դերանունին հետ երբ անուն գտ-
 վի, այն դերանունն յօդ կը սեպվի.

Յաշագո Յօդ:

Յօդն փոքրիկ և քչիկ մասնիկ
 մի է բանին, որ կու-յօդի ան-
 շան և ընդունելուէ՝ և դէմ կու-
 շնորհէ նց. որ չունին նոքա դէմ
 ք ինքեանց. Լ.՛ն են յօդքն սոքա,
 ս, դ, ն. այս, այդ, այն. սոյն, դոյն,
 նոյն. Լ. յս ըննէս ՚ի զատ այլ յօդ
 չկայ. որ երեքն մէկ մէկ գրով են,
 երեքն երեք երեք. և քն չորս չորս
 Լ.՛ն առաջինն ամէնուն որ է՝ ս,

է առաջին դէմ. և եկրորդն որ է՝ դ,
է երկրորդ դէմ. և մնացեալ եօթն՝
են երրորդ դէմ. Ան որ ասացաւ թէ
յօդն կույօդի և դէմ կը շնորհէ,
այս է ըսելն, որ երբ ըսես՝ տկար,
ոչ իմացեալ լինի թէ ո՞վ է տկար.
Ե՞ս, թէ դո՞ւ, թէ այլ ոմն.

Այա երբ դրվի նմա յօդն՝ ս, և
ասի՝ տկարս, յայնժամ կիմացվի թէ
ըսողն է տկար՝ որ է առաջին դէմն.
Ան թէ դրվի՝ դ, և ասի տկարդ,
կիմացվի թէ ըսողին հետ զըոյց տը
վողն է տկար՝ որ է երկրորդ դէմն.
Իսկ թէ դրվի՝ ն, կիմացվի թէ երրորդ
դէմ է տրկար ձայնն՝ որ է այլ ոմն
զատ ՚ի յերկոցունցն. Այսպէ՛ մե
ղաւորս. այսինքն ես. մեղաւորդ.
Կի դու. մեղաւորն. Կի այլ ոմն.

Սոյնպէ՛ և ընդունելուին. եկեալս.
եկեալդ. եկե՛լն. նստողս. նստողդ.
նստողն. Ան պազի տեղ կայ որ
յօդն՝ դէմունօղ մասունքներունալ

դրված է . չէ թէ պէտքին համար,
 զէրէ իրենք յառջմէ դիմաւոր են .
 այլ վն զարդարուն բերելոյ գբանն
 և այլ առանել յատկացնելու համար
 զայն ձայնն : Ինչպէս այս օրինակ
 ներս . որ գրեմս . որ գրեսդ . որ գը
 րէն : որ գնամս . որ գնասդ . որ
 գնայն : որ եսս ասեմ . որ դուդ վը
 կայես . որ նայն ասաց , և այլք այլ
 պիտիք : Լը՛ յօդին առաջին երեքն
 որ միագիր են՝ ՚ի վերջն կու դրվին
 բառին . ուն ասել՝ այրս . այրդ . այրն .
 Լը՛ վերջին քն որ քառագիր են՝
 յառաջքն կու դրվին բառին . որն
 ա . ՚ի սոյն քար . դոյն քար . նոյն քր .
 Ի կ միջին երեքն որ եռագիր են՝
 հէմ յառաջքն դրվել կլան՝ հէմ
 ՚ի վերջն : ուն ասել , այս մարդ . կամ
 մարդս այս . այն և միւսքն : Ի այց
 երբ ՚ի վերջն դրվին , եզատառնալ
 հետ պիտի դրվի որ չէնքով լինի .
 ինչպէս որ դրվեցաւ՝ մարդս այս :

Առաջին երեք տառքս յօդին՝ ս ,
 դ , ն , գլխաւոր և զօրեղ են քան
 զմիւս վեցն վն երկու պատճառի :
 Նախ՝ զի կայ ՚ի նս առաջին դէմ
 և երկրորդ դէմ . որ միւսքն՝ միայն
 երրորդ դիմին են : Արկրդ , զի այն
 վեցին հիմունքն՝ այս երեքս են ,
 որ ասոնցմով կու կերպաւորին :
 Օ ի առաջին երեքն վեցին՝ զայս
 երեքս ՚ի վերջն ունին , և յետին ե-
 րեքն՝ յառաջքն . ուն՝ այս , այդ , այն ,
 սոյն , դոյն , նոյն : Աղաւ ինտի որ՝
 բոլոր յօդքն՝ այս երեք գիրս են :
 Ան ոչ միայն յօդքն , այլև դերան
 շան հականքն . որ են , ես , դու ,
 նա , սա , դա , ինքն : Ահա՛ որն յա-
 ռաջքն ունի զնոյն գրերուն մէկն ,
 որն ՚ի վերջն : Այ ահա՛ առաջինն
 և վերջինն ՚ի վերջն ունին , և այլքն
 ՚ի սկիզբն : Ան գիտացիր որ ոչ գիրն
 երեք կերպիւ կու գտվի ՚ի վեր-
 ջին ծայրն բառից . քանզի կայ որ

բառին իւր բնական գիրն է . որպէս
 վարս . որս . ուս . միս , և այլ . Եւ
 կայ որ յոգնական հոլովման հայցա
 կանին կամ տրականին կամ ներ
 գոյականին սէն է . որպէս զաղգս .
 յաղգս . ՚ի յաղգս . զքաղաքս . ՚ի քա
 ղաքս . ըն քաղաքս : Եւ կայ որ յը
 դին առաջին դէմն է . որպէս ասել .
 տկարս . անարժանս , մեղուցեալս ,
 և այլն : Օ բնական սէն՝ քիչ կու
 գտվի մարդ՝ որ չի ճանաչէ . բայց
 զհոլովին կամ զյօդին սէն՝ պէլքի
 շատ կու գտվի չի ճանաչող թէ որ
 սէն է : Սոյնպէս է և գիրն նու . որ
 շատ բառից բնական նուն ՚ի վերջն՝
 յօդ ըլլալ կերևի ոմանց . որպէս այս
 բառերուս վերջին նուքն . ակն .
 ձուկն . սերմն . ջերմն . ազն . եզն .
 անձն , և այլ : Իսկ դային համար
 այսպի կարծիք չկայ . զի հեշտ կու
 ճանաչվի թէ յօդ է . իրեն ույղուն
 դրված չլլալուն համար :

Եւ այս եզատառ յօդերս՝ ս, դ, ն,
մէկ հետևումն ունին որ է դէմն
որ ըսվեցաւ : Իսկ բազմատառքն՝
դէմէն իզատ՝ երկու հետևումնքալ
ունին՝ Թիւ և հոլով . և տես ՚ի
հետևեալդ :

Եւ շիւն : Լ. յս . այսր և այսորիկ .
Լ. յսու և այսո՛ւիկ : զԼ. յսու և
զայսո՛ւիկ : զԼ. յս . զԼ. յամանէ,
յԼ. յամանէ : ॥ Լ. յամ , այսմիկ ,
յայս , ցայս , առ այս , ընդ այս : ॥

յԼ. յամ , յայսմիկ , ՚ի յայս , Գի :
Յ֊գնահան : Լ. յսոքիկ կամ այսք :
Լ. յսոցիկ կամ այսց : Լ. յսոքիւք :
զԼ. յսոքիւք : զԼ. յսոսիկ : զԼ. յս
ցանէ : յԼ. յսցանէ : ॥ Լ. յսոցիկ ,
ցայսոսիկ , առ այսոսիկ : ॥ յԼ. յսո
սիկ կամ յայսոսում . ॥ Լ. յսմ հո
լովին և միւս երկուքն . Լ. յդ .
այդր և այդորիկ : Լ. յն . այնր և
այնորիկ , և այլն . Իսկ՝ սոյն , Գոյն ,
նոյն , հոլովին որմ գործ գործոյ :

Ա Էրևհուլ որսիսն, սոյնում, դոյն
ում, նոյնում: Ա, Էրգոյսիսն, իսոյնում
'ի դոյնում, ի նոյնում:

Լ. Տա լմնցաւ և յօդն. որ թէպէտ
քանակութիւն փոքրիկ քչիկ մասնէ
բանին, բայց մեծ է զօրութիւն, որ
անդէմ մասանց դէմ կու շնորհէ'
և կորոչէ զտէրն իրակուտ:

Յառաջս Ա, Էրգոյ:

Ս ախդիր անոնց կսեն՝ որ ուղ
ղական սեռական ունեցող
մասունքներուն առաջքն կու դրր
վին և զնց մէկ բանն ցոյց կուտան:
Ինչպէս որ երբ լսես ասել՝ ի վր
երկրի, երկրի վերայ բան մի եղած
կիմանաս: Եւ երբ լսես ասել՝ ի
ներքոյ քարին, քրին ներքև բան մի
եղած կիմանաս: Իսկ թէ լսես ա
սել՝ առջի աջաց, աջաց առջև բան մի
եղած կիմանաս: Իչտէ այսպիսի
դրվածքներս՝ ի վր, ի ներքոյ, առջի

նախդիր կավին, որ բառերուն ա
ռաջքն դրվող ըսել է: Եւ այս
պիսի նախդիրք՝ շատ մի կին. որ մեք
յայս փոքրիկ գրքուկիս մէջն զմէկ
քանին շարենք, որ անոնցմով միւս
ներն ալ կիմացվին. և են սոքա,
իվժ. իվերոյ. իներքոյ. արտաքոյ.
հանդէպ. մօտ. մերձ. շուրջ. առա
ջի. մինչ. մինչև. յետ. զկնի. վասն.
սակս. յաղագս. ըստ. ուն. իբրև.
բաց. զատ. հետ. փոխան. փոխա
նակ. գաղտ. թարց. առանց. քան.
նախքան. յետքան. իվերքին. և այլք:
Եւ այս նախդիրքս՝ որն սեռակա
նով կու դրվի ՚ի շարագրուէ, որն
տրականով, և որն այլ հօլովով:
Ոնչն որ այս օրինակներս են. իվժ
երկրի. մերձ ՚ի ծովն. շուրջ զքաղա
քաւ. իվերքան զերկինս. և այլն:
Եւ ահա շատ քիչ՝ զնախդիրն ալ
իմացր. որ իբրու կէս մի շարեցինք
և կէս մի թողինք ՚ի տեղն, չերկա
րելու համար զգրքոյկս: 125

Յաղագս Մալխայի :

Մալխայ ըսելն՝ բային վերայ
 ըսել է . ինչպէս որ նախդիր
 ըսելն՝ առաջ դրվող ըսել է, որ ան
 ճան և անոճան պիտեաց առջևն կը
 դրվին , այսպէս և մալխայ ըսելն՝
 բային վերայ դրվող ըսել կուգայ .
 Եւ ինչպէս որ նախդիրն՝ անունին
 զմէկ բանն կու յայտնէ , այսպէս և
 մալխայն զբայինն : Արպէս մէկ մի
 յաճուր անագ ուրբաթուն կանգ
 նի՝ ի մօտն սբ գերեզմանին քի և
 ասէ , քս տրն մեր որ վս մեր չար
 չարեցան , այսօր խաչեցան և աստ
 թաղեցան : Ինչպէս որ նախդրովս
 այս՝ վս , կիմացվի թէ քս որու հա
 մար չարչարվեր է , այսպէս և մալ
 բայս այս՝ այսօր , խաչեցան բային
 զժամանակն կու յայտնէ . և մալ
 բայն՝ աստէն՝ թաղեցան բային ըզ
 տեղն ցոյց կուտայ : Եւ ասա՛ այսպէ

ամ մակբայ՝ որ բայի համար որ դըր
 վին, զնր մէկ բանն յայտնելու հա
 մար են։ Լը՛ մակբայքն թէպէտ
 յոյժ բազումք են, բայց զնոցա ևս
 մէկ քանին շարենք նախդրին պէս՝
 որ նոցանօք զմիւսներն ալ ճինաչես.
 և են սոքա. այսօր. այժմ. յորժամ.
 մինչև. մինչդեռ. միշտ. հանապազ.
 յա՛ իտեան. նախ. ապա. յառաջ.
 յետոյ. այսուհետև. յայսմ հետէ.
 աստ. անդ. աստէն. աստի. անտի.
 իվեր. իվայր. ՚ի ներքս. արտաքս.
 որչափ. որքան. այնչափ. այնքան.
 երկիցս. երկու անգամ. քանիմի.
 փոքրինչ. էր. ընդէր. վասն էր.
 գիւրդ. համօրէն. բովանդակ. միա
 բան. իմիասին. զատ զատ. հեռի
 հեռի. դաս դաս. միայնակ. առան
 ձին. ինքն ինքեան. իբաց. իբա
 ցեայ. մեկուսի. յայտնի. ծածուկ.
 գաղտ. շուտ. շուտ շուտ. փոյթ
 ընդփոյթ. վաղ. վաղվաղ. վաղվա

զակի • երագ • երագ երագ • իսկոյն •
 առժամայն • յանկարծ • յոյժ • առա
 ճել • յոյժ առանձել • իսպառ • բնան •
 բնանին • ամենևին • իսկի • գուցէ •
 մի գուցէ • գուցէ թէ • թերևս • ար
 դեօք • թերևս արդեօք • կարի յոյժ •
 ոչ • ոչ ևս • ոչ երբեք • ոչ բնան • ոչ
 ինիք • մի • մի ինիք • մի երբեք • ոպ •
 այսպէս • սոյնպէս • նմանապ • ահա •
 ահանասիկ • դարձեալ • կրկին • վե
 ըրստին • անդրէն • իզուր • ինանիր •
 տարապարտ • տարաբարտուց • երանի •
 ուր էր թէ • ուր լինէր թէ • և այլք •
 Լ՝ հա՛ ասոնց ամէն մէկն՝ բայից հա
 մար կու գրվին, և նշանակու թի մի
 կուտան խօսքին • ոպ իվերն ասացի •
 Լ՝ յինտի գիտնաս որ՝ ինչ խօսք որ
 բային համար ինչպէսու թի մի կու
 յայտնէ, այն մակբայ է •
 Լ՝ գիտացիր որ մակբայից ամանք
 նախատիպ են, ոմանք ածանցեալ •
 Լ՝ ածանցելներուն ոմանք կէնէ
 Լ՝

ի մակբայէ՛ ածանցեալ են, ոմանք
յայլ մասանց։ Օ ի այլ մասունքն
բանին յրժմ մակբայի պէս ածանց
վին, մակբայ կու դառնան ։

Լը՛ն մակբայից ածանցման ծյրերն
սորա են ։ բար ։ պէս ։ օրէն ։ րէն ։
վար ։ էն ։ ին ։ ովին ։ ի ։ իցս ։ ալի ։
անօր ։ ուստ ։ ցի ։ այն ։ ոյն ։ Լը՛ն
կան թէպէտ և այլք ոմանք այսպի
սիք, բայց շատ բանօղքն ասոնք են ։
և տես զօրինակսն ։ Ածկաբար
ասաց ։ յայտնապէս ծանոյց ։ մայր
օրէն սիրեաց ։ հայերէն գրեաց ։
տաճկեվար մեկնեաց ։ ես ինձէն գի
տեմ ։ դու ինքնին եկիր ։ բնա՛ն ին
բարձա՛ն ։ գլխովին կորեա՛ն ։ յայտնի
իմացոյց ։ երկիցս էզարկ ։ շեշտակի
գնաց ։ անդանօր մեռա՛ն ։ իվերուստ
գոչեաց ։ բռնցի էհար ։ գիշերայն
տուեաց ։ կենդանուոյն կորեա՛ն ։

Լը՛ն ՚ի սոցանէ բար, պէս, օրէն,
բան զմիւսսն շատ կու բանին ։ գի

շատ անուն կամ այլ մասունք բա-
նին՝ ասոնցմով կու մակբայանան ,
ինչպէս սրբա . հայրաբար գթացի .
որդեպէս սիրեցաւ . մայրորէն կըս
կըծաց . և այլք բազումք . Եւ շատ
մակադրական անունանք՝ տեղ տեղ
կու մակբայանան . Թէ ածանցվե-
լով , Թէ նախատիպ մնալով . և զայն
պիսիսն պիտի ճանաչես Թէ ո՛ր ա-
նուն կըսվին , և ո՛ր մակբայ .

Եւ Թէ դնին գոյական անունան հա-
մար , են ածական անուն . ուն այս ,
ծածուկ խորհուրդն ան՝ մեզ ան-
գիտելի է . Եւ հա՛յս տեղս՝ ծա-
ծուկն՝ խորհրդին վրայ մակադրա-
կան անուն է . Իսկ Թէ դնին վս-
բային՝ են մակբայ . ինչպէս այս ,
ծածուկ գնաց որ չիմացան . Եւ
ահա՛ աստ ծածուկն՝ գնաց բային
մակբայն է . Իսկ Թէ մակբային
ածանցվելովն դրվին այսպիսիքս ,
այն կերպովն անուն չեն դառնար .

Տէմէն միշտ մակբայ են : Ինչպէս
այս, ծած կաբար գնաց որ շիմացն :
Դրձլ գիտելի է, որ մակբայիցն ալ
կու գտվին բարդ և յարաբարդ,
ոպ վաղ, վաղվաղ, կարի վաղվաղ :
Լ յս բարդս կամ յարաբարդս,
բային ալ կու հանդիպի Թէպէտ և
այլ մասանցն ալ, սակայն քիչ գտվե
լուն համար այնպիսիք, յիշումն ոչ
եղև նց յիւրեանց տեղն, զի անու
նին բարդովն և յարաբարդովն՝ նո
քին և ս կիմացվին : Ի ինին և մակ
բայք ոմանք նախդրիւս ան, ոպ ա
սել՝ անխնայ հարին, անխիղճ տան
ջեցին, անդադար օրհնէր :
Լ ճ թուական անուանք և ալք ո
մանք կրկին դրվելով լինին մակ
բայք, որպ մի մի յառաջ բերէք,
երկու երկու կանգնեցէք, երեք
երեք նստուցէք, դաս դաս շարվե
ցէք, երամ երամ գնացէք : Լ ճ
այլ շատ կերպ կու գտվին մակբայք :

յորոց շատ մի դրվեցան 'ի մեծ քե-
րականութեն : Եւ վս մակբային
Տերիք լիցի այժմ այսքան :

Յաղագս Եւ աղկապի :

Շ աղկապ ըսելն՝ մէկիմէկ կա-
պող ըսել է ինչպէս որ քե-
նէտն կամ այլ : Եւ խօսքին շաղ-
կապնալ անոր պէս է . որ զխօսքերն
մէկ իմէկ կու կապէ : Ինչպէս որ
ըսես թէ , սքն սահակ և սքն մես-
րոյ՝ սահմանեցին զգիրս հայոց . ո-
րով եկրդ լուսաւորիչք եղեն մեզ :
Որ ահա՛ յայս բնիս մէջն՝ շաղկապս
այս՝ և՛ շաղկապեց զերկու սքքն
մէկ բանի վերայ , որ է սահմանելն
զգիրս հայոց : Եւ շաղկապնալ շատ
թիւրիւյ կլայ մակբային պէս և
նախդրին . շարենք ինտի զասոնցալ
զմէկ քանին , որ ասոնցմով և միւսքն
կիմացվին . և են սոքա , և . նաև .

այլև . իսկ . իսկև . որև . կամ . Կ՛մ թէ
և կամ . և կամ թէ . զի . քանզի .
վ՛ս զի . ու՛յ զի . վ՛ս որոյ . սակսորոյ .
վ՛սայսորիկ . նմին իլի . բայց . այլ .
սակայն . այլ սակայն . արդ . և արդ .
այլ արդ . իսկ արդ . թէ . եթէ .
այլ թէ . բայց թէ . իսկ թէ . ապա ե
թէ . թէպէտ . թէ և . որով Տետև .
արդ որով Տետև . իսկ որով Տետև .
ուրեմն . արդ ուրեմն . ապա . ապա
ուրեմն . իսկ ապա . այսինքն . այ
սինքն թէ . իբրու թէ . որպէս թէ .
որդոն . որզան . որպակ . Տիբար .
Տիգոն . Տիզան . դարձլ . ևս . ևևս .
նա ևս . նախ . նախ առաջին . ելլորդ .
երրորդ , չորրորդ . յետ այսորիկ . յայնմ
Տետէ . իսմին ա՛նուր . յա՛նուրսն յայ
նոսիկ . որպէս . այսպէս . սոյնպէս .
նմանապէս . նոյն գու՛նակ . զոր օրի
նակ . քան . քան թէ . գէթ . դոնէ .
մանա՛նանդ . ևս առա՛նել . մինչ զի .
թող թէ . բա . բամ . և այլք .

Լճ՝ գիտացիր, որ նախդիրն և մակ
 բայն և շաղկապն իբրու ազգակինք
 են իրերաց : Օ ի երեքնալ անհո
 լով են . որ յայլ և այլ ձև չեն մըտ
 ներ ունի անուհն և այլն : Լճ՝ երե
 քինալ կերպերն մտու որ են իրե
 րաց : (Նոր համար՝ ոմանք ՚ի նցնէ
 ուրեք նախդիր կլան, ուրեք մակ
 բայ : Լճ՝ ոմանք ուրեք մակբայ ,
 ուրեք շաղկապ : Լճ՝ պազիալ
 կու գտվի որ տեղին կեօրէ երե
 քնալ կլա . և պիտի որ լան ճա
 նաչվին : Թէ անուհան համար դըր
 վին , նախդիր են . և թէ բայի հա
 մար դըրվին , մակբայ են . Իսկ թէ
 զխօսքերն մէկ իմէկ կապելու համար
 դըրվին , շաղկապ են : Լճ՝ կլայալ որ
 պազի տեղ՝ հէմ բային համար դըր
 ված կլան , հէմ կապելու համար .
 որ այնպիսիքն ՚ի նոյն տեղին՝ հէմ
 մակբայ կսվին հէմ շաղկապ :

Յայնժամ նմանեսցի արքայու թին

Երկնից տասն կուսանաց :
 Լ՛. Տա՛ յայս բանիս մէջն ձայնսայս՝
 յայնժամ, հէմ մակբայ է ժամանա
 կական, որ նմանեսցի բային համար
 դրված կլայ, ու հէմ շաղկապ է,
 որ զյետին բանն կուկապէ ընդ ա
 ուջնոյն: Լ՛ն միւսոցնալ օրինակ
 ներն՝ դրված է ՚ի մեծ քերականու
 թեանն: Լ՛. Տա՛ լմնցա՛ն ութն մա
 սունքն բանին, որ է առաջին հա
 տորն քերականութե: Լ՛ն աստի
 ի վեր ասելի է սական ինչ և յերկ
 րորդ հատորէն, որ անորալ քիչ մի
 ծանօթ լինիս: հէմէն անդրտար որ
 հիչ ամենևին չի դիտցած
 ԶԼԱՍ:

* Ապագայ Շարագրութեան Մասանց
Բանին : Որ էրկորդ Տարորն Իսկ
Քերականութեան :

Տգիտացիր, որ ինչպէս փոքր
տղայքն երբ ըսկսանին սորվել
զկարդալն, յառաջ զգրերուն
անունն կը սորվին՝ և զկերպն ՚ի միտ
կառնուն, և ապա կու ըսկսանին
կապել զնոսա մէկ ի մէկ և վանկել,
Լ. յապէս և աստ որ ուսար մէկ մէկ
զութն մասունքն բանին, պիտի որ
զայն ևս գիտնաս, թէ այս մասունքս
բանին՝ ինչպէս պիտի շարվին յիրար
որ բան լինի : Այն շարվելս՝ եր
կու գլխանոր բան ունի ուսնելիք.
մէկն համաձայնու ի կավի, մէկն հոլո
վառու ի : յիշ օրինակ : Արյան ծնան
զքս : Լ. հա յայս բանիս մէջն՝ հա
մաձայնու ի այն է, որ ձայնս կոյսն՝

որ է տէրն ծնա՛ւ բային, իւր բային
Տեա որ է ծնա՛ւն, համաձայնեցա՛ւ
Թվով և դիմով: զի ույ՛ ձայնս կոյսն՝
է եզական, նոյնպէս և ծնա՛ւն է
եզական: Եւ որույ՛ կոյսն՝ իւր յօ-
դիւն է երգ դէմ, այսու և ծնա՛ւն
է երգ դէմ: Եւ ահա՛ այսպէս ամ
տէր բայի՛ իւր բային Տեա՛ Թվով
և դիմով համաձայն պիտի գտվին
յն նման ույղուն: Եւ հողովառութի
այն է, որ ծնա՛ւն էառ զհայցականն
զքս. զի բայըն ներգործական՝ ըզ
կրօղն իւր՝ հայցականա՛ւ կու խնդ
րէ բաց ՚ի մէկ քանի յոյժ սակա-
ւուց: Եւ ջիւնքի ծնա՛ւն աստ
է ՚ի ներգործական նշանակութե,
քս որ կրօղն է ծնա՛ւին, հայցական
դրվիլ դիպեցա՛ւ: Եւ ահա՛ ձայնս
կոյսն՝ էր տէր բայի. և ծնա՛ւն էր
բայըն նորին. և զքսն՝ էր խնդիրն
ծնա՛ւին: Եւ գիտացիր, որ համա-
ձայնութի մասանց բանին ՚ի շարա-

դրու թէ՛ վեցազան կարէ գտվիլ .
այսինքն վեց թիւրիւյ . Անուն
ընդ անունն . դերանունն ընդ ան
ունն . մասնական անունն ընդ ան
ունն . յօդի ընդ անունն . պոսիւնոյ
Ը Տարցին անունն . և բայի Ը անն .

Վամաձայնութիւն անունն ընդ
անունն այն է , որ ածականն
հետ իւր գոյականին պիտի համա
ձայն դրվի թվով և հոլովիւն :

Եւ այս յայնժամ լինի , որ ածականն
վերջադասի գոյականին : Անչպէս
այս , գործոյ բարւոյ . գործով բա
րեան : գործոց բարեաց . գործովք
բարեօք : Ասկ թէ նախադասի ա
ծականն գոյականին , ոչ է հարկ հա
մաձայնիլն . զի այնպիսիքն՝ տեղ կայ
որ համաձայն են դրվեր , տեղ կայ
տարաձայն : Անչպէս՝ բարւոյ գոր
ծոյ . բարեան գործով : բարեաց
գործոց . բարեօք գործովք . Այսո
քիկ համաձայն . Արի գործոյ . բա

րի գործով : բարի գործոց : բարի
 գործովք : Լ՝ յսոքիկ տարաձայն :
 Լ՝ յս յետինս՝ մեր հնոցն սովորու
 թին է . որ մեր հին գրեանց շարա
 դրուին շատն այսպէս է : Իսկ ա
 ռաջինն՝ նորերուն սովորութին է .
 և նոր տէյի՝ լաթինաց հայերուն
 համար կսվի : Եւ երբ այսպիսիքս
 ՚ի նախգրիւ հոլովման դրել լինին,
 որն որ նախադաս գտվի, նախդիրն՝
 նորա կու գրվի : Ինչպէս՝ զբարի
 գործն, զգործն բարի, և այլն :
 Եւ կու գտվի տեղ տեղ՝ որ երկու
 քինալ դրված է . ոպ՝ զսք զհոգին
 փառանորեսցուք : Լ՝ նձախ քիչ կու
 գտվին այսպիսիք : Լ՝ յսքան վասն
 համաձայնութեանն :

Համայնութիւն Դերանոնան ընդ
 Լ՝ նոնան :

Ի համաձայնութի գերանոնան
 ընդ անոնան այն է, որ ու

նական դերանուներն՝ պիտի համա
 ձայնին հետ անու՛ան թվով և հոլո
 վի՛ւ ՚ի յեզականումն՝ եթէ վերջա
 դաս դնիցին . Այ՛ որդի իմ . որ
 դւոյ իմոյ . որդւով իմով և այլն .
 Իսկ ՚ի յոգնականումն՝ կէս մի կու
 համաձայնին , և կէս մի ոչ՝ ըստ մեր
 հնոցն սովորութե . Այ՛ որդիք իմ .
 որդւոց իմոց . որդւովք իմովք .
 զորդիս իմ և այլն . Իսկ եթէ նա
 խադասին անու՛ան , կարեն դնիլ
 համաձայն կամ տարաձայն . Ինչպ՛որ
 ածականաց համար ըսվեցա՛ւ . զի
 և ունական դերանուներս՝ ածակա
 նի պէս են անու՛ան վր՛ : Ընոր հա
 մար սոցա հոլովոց նախդիրնալ՝ որն
 որ առաջ գտվի , անոր կու դրվի .
 Թէ անունն , Թէ դերանունն .
 Կամ Թէ երկուքինալ կայ դրված
 ինչպէս որ նց՛ . Այ՛ զաչս իմ . զիմ
 աչս . կամ զիմ զաչս : Իսկ յարաբե
 րական դերանունս՝ որ՝ պարտի հա
 մա

մաճայնիլ հետ իւր նախընթացին
 թվով . իսկ հոլովի՛ն՝ առուրեք ըստ
 պատահման : Այլ այս՝ ԼՃ է բուն
 բարի . որ է անստեղծ բարի . որոյ
 բարութիւն անսպառ է . որով կայանայ
 ամբ բարի , և այլն : ԼՅ բանեալք են
 սրբն այ՝ որք բնակել են յերկինս .
 որոց տեսութիւնն լի է հրճուանօք
 և այլն : ԼԶ կայ եղել ուրեք նախ
 ընթացն յետքան զյարաբերակինն :
 Արա՛յ այս , որ առաքեացն զիս հայր՝
 ընդիս է : Ար այսպէս կիմացվի .
 հայր՝ որ առաքեացն զիս : Իսկ ու
 րեք՝ նախընթացն ո՛չ է եղեալ . և
 մտօք իմացեալ լինի : Արա՛յ այս , որ
 ստեղծ զմեզ , ոչ թողու զմեզ :
 Ար իմանի , ամ որ ստեղծ զմեզ :
 Իսկ ցուցական դերանունքս՝ նա,
 սա , դա , և պակասականքն՝ միմեանց ,
 իրերաց , միշտ սեռական հոլովի՛ն կը
 ցին ընդ անունն : Արա՛յ՝ որդի ՚՛ր .
 որդւոյ ն՛ր . որդւով ՚՛ր և այլ . որ է

Տողովառուի և ոչ համաձայնութի :
Որ անունս որդի, էառ զսեռակին
դերանունիս նա : Ըյսպէս՝ զոր
դիս միմեանց • զորդիս իրերաց
և այլն :

Համայնութեան Սանտիան Լեռանց
ընդ անուան, որք ուրեք գերանուանան :

Սանական անճանքս ևս՝ ոմն,
ոք, իմն, պիտի համաձայնին
հետ անոճան թվով և հողովիւն :

Ոպ ասել՝ ոմն կին, ուրումն կնոջ •
կնան միով : Կանայք ոմանք • կա
նանց ոմանց • կանամբք ոմամբք և
այլն : Մարդ ոք • մարդոյ ուրուք •
մարդով միով : Մարդիք ոմանք •
մարդոց ոմանց • մարդովք ոմամբք
և այլն : Փայտ իմն • փայտի իրիք •
փայտիւն իւնիք : Փայտք ոմանք • փայ
տից ոմանց • փայտիւք ոմամբք և" :
Լճն գիտացիր, որ մասնականքս՝ կա
րեն թէպէտ նախադասիլ անոճան

կամ վերջադասիլ, բայց ուրեք նա
խադասիլն համեղ կը բերէ զբնն,
և ուրեք վերջադասիլն. 'Նաև յե
զական գործիականումն՝ պարզա
գոյն է միովն՝ քան ոմամբն. զի ո
մամբն ոչ ունի պարզապէս զնրա
նակուլի միոյ, ունի ուղղականն ոմն.
Հէմ թունական անունս մի, 'ի շատ
ուրեք մասնական անունն տեղ կը
վարի. Արն աթի, այր մի էր 'ի կե
սարիա. որ է ասել այր ոմն. և շատ
կան այսպիսիք :

Համայնութի Եօրի ընդ անուան :

Յօդքս՝ այս, այդ, այն, ածական
անունն պէս մինչ վերջադա
սին անունն, կը համաձայնին ընդ
նմա թվով և հոլովիւն. Մանուկս
այս. մանկանս այսորիկ. մանկամբս
այսունիկ : Մանկուկքս այսորիկ.
մանկանցս այսոցիկ. մանկամբքս այ
սորիւք և այլն, Իսկ երբ նախա

դասին, ուրեք կու դնին համաձայն
 և ուրեք ոչ: Լ. յս մանուկս. այսր
 մանկանս. կամ այս մանկանս. այ-
 սու մանկամբս. կամ այս մանկամբս:
 Լ. յս մանկունքս. այս մանկանցս.
 կամ այսոցիկ մանկանցս. այս ման-
 կամբքս. կամ այսոքիւք մանկամբքս
 և այլն: Սոքա երբ վերջադաս լի-
 նին անունան, հոլովակն նախդիրն՝
 երկուքին ալ դրնիլ պիտի. իսկ ՚ի
 նախադասիլն ոչ: Ըայց ոչ և նախ
 դիրն՝ առ. զի այն՝ միոյն միայն դնի
 միշտ: Ըսկ սոյն, դոյն, նոյն, փէք
 քիչ կու հանդիպին վերջադասիլ
 անունան:

Համայայնութիւն Պարտախանոյ՝ ընդ
 հարցական Լ. նոսան:

Հարցման՝ որն անունական է .
 ով է սա: Որն բայական. իմա
 ցար զբանն: Եւ որն մակբայակն.
 ուր էիր, երբ եկիր: Ըսկ աստ՝ միայն

զանունակնսն իմացիր. որք են ո՛վ,
ո՛, որ. զի և այս՝ որ՝ ՚ի շատ տեղ
հարցական լինի. Եւ պատասխանա
կան անունն՝ պիտի համաձայնի հետ
իւր հարցական անունն հողովիւ.
Իսկ Թվով՝ Թէ հանդիպի .

Որպէս՝ ո՛վ ստեղծ զքեզ, անձ .

Ո՞ր ես պատկեր, անձ . Ի՞նչ կեաս,
չնորհօքն անձ . Ո՞ր սոյց զքեզ, վար

դապետք եկեղեցւոյ . Ո՞րմ ես աշ
խակերտ, վարդապետաց եկեղեցւոյ .

Ո՞րք են սիրողքն անձ, պահօղքն ըզ
պատու՛ իրանս նորա . Որո՞ց տայ ըզ

պսակն փառաց, սիրողացն իւրոց .
Եւ յսպէս և այլքն . Եւ տես, որ

ինչպէս յարբերականս՝ որ՝ ՚ի շատ
ուրեք լինի հարցական, այսպէս և

հարցականս՝ ո՛ շատ տեղ կու գրվի
՚ի տեղի նր . Ո՞նք երանի ում Թո

ղուի եղև մեղաց. որ է ասել՝ որում .
Որոյ մանաւանդ յոգնականն կու

գրվի ՚ի տեղի որքի . ո՞նք ՚ի սր սաղ
ժ
145
Տո

մութն 'ի բազում տեղիս: Եւ վս
համաձայնութ անո՛ւանց և անու
նապիսեաց այսքան:

Եւ վերջոյն՝ համայնութիւն Բայի
ընդ Լ'նուան:

Ի համաձայնութ Բայի ընդ ան
ւան՝ ինչ մասն որ ուղղական
սեռակն կու հողովի, ամէնն բային
առջև անուն կու սեպվին: զէրէ
որն և իցէ 'ի նոցանէ, կարէ ունիլ
բայ, և կոչիլ անուն բայի կամ տէր
բայի: Եւ անոր համար համաձայ
նութն բային ընդ անո՛ւան՝ անոնց
ամէնէն ետև դրվեցաւ: որ համա
ձայնեալքն մինչև ցաստ հետ իրե
րաց, առաջի բային անուն կու հա
մարվին: Եւ հիմիկ բայըն անոնց
հետ թէ ինչպէս կու համաձայնի,
պիտի ըսվի:

Եւ գիտացիր, որ ամ բայ գիմա
ւոր՝ ունի անուն մի ուղղական,

որ տէրն է այն բային : Եւ բայրն
 Տետ իւր անուանն՝ պիտի համա-
 ձայնի Թվով և դիմով : Ինչպի սորա՝
 ես նստայ . դու նստար, նա՛ նստաւ .
 Եւ եք նստաք . դուք նստայք . նորա
 նստան : Եւ թէ ասես՝ ես նստաք,
 տարաձայն լինի թիւն և ոչ դէմն :
 Իսկ թէ ասես, ես նստաւ, դէմն
 լինի տարաձայն և ոչ թիւն :
 Եւ պա թէ ասես, ես նստան, հէմ
 թիւն լինի տարաձայն՝ հէմ դէմն .
 և ծուռ են այսպիսի ասութիւքս :
 Եւ թէ ասես, անուան և ընդու
 ներութին դիմաւոր չեն, ինչպէս
 պիտի համաձայնին Տետ բային դի-
 մով : Թէպէտ ինքեանք դէմ չու-
 նին, սակայն յօդիւ կու դիմաւոր-
 րին . ինչպէս որ կոյս բառն եղև :
 Իսկ անյօդ անուանքն՝ անջի բային
 երդ դէմ կու համարվին . զի բայրն
 այնպիսեաց Տետ՝ երդ դիմովն կու
 դրվի : Իսկ կոչական անուանքն՝

Երկրորդ դէմ կու սեպվին . զէրէ
 կոչելն՝ միշտ առ երկդ դէմն կլլա .
 Նաև մասնական անո՛ւանքն և հար
 ցականն և ընդհանրակինն՝ երրորդ
 դէմ են առաջի բային . Բայց երբ
 ընդ էական բային դընիցին , երեք
 դիմին հետալ կրնան վարվիր .
 Ոպ ասել՝ ով եմ ես . ով ես դու .
 ով է նա . Ի սկյարաբերականս՝ որ,
 երբ հարցական լինի , միշտ երրորդ
 դիմին հետ կու դրվի . Որպ՛ ո՛ր է
 դուռն երկնից . այսինքն ո՛րն է .
 Լա՛ն ասացու թէ՛ ամբայ դիմա՛նոր՝
 ունի անուն մի ուղղական . զի երբ
 առանց դիմի դնի բայըն , անուն նո
 րին շատն սեռական կու դրվի .
 Լա՛ն է անդէմբայ՝ աներևոյթն և
 բայապէս ընդունելու թիւն՝ եալ .
 Ոպ սորա , ՚ի գալ փրկչին ՚ի յորդա
 նան . տեսեալ յի զժողովուրդն .
 Լա՛ն աներևոյթ բայըն չիւնքի ա
 նունի պէս է , որ անունի պէս կու

Տօլովի , անալ պազի տեղ անուն
 բայի կլա : Որպէս այս , գնալն քո
 տրտմեցոյց զիս : Ուրեք և բայածա
 կան անունն . խնդումն քո բերկրե
 ցոյց զիս : Եւ պազի տեղ՝ առանց
 անձան կողորվի բայրն , կամ յայտ
 նի լինելոյն համար , կամ յառաջմէ
 յիշվելուն համար՝ և մտօք կիմաց
 վին : Ու այս , ՚ի քեզ տր յուսացայ .
 փրկեա՛ զիս : Իսկ ուրեք անունն է
 դրված և բայրն ոչ : Որպէս այս ,
 մեք կա՛ն , և դու ստեղծիչ մեր :
 Որ կիմացվի թէ , մեք կա՛ն եմք , և
 դու ստեղծիչ մեր ես : Եւ վասն
 համաձայնութե այսքան :

Յաղագս Տօլովառուիւնիան Սասանյ
 Իւանին :

Տօլովառուէ մասանց բանին՝
 պիտի գիտնաս թէ՛ առնօղն
 ով է որ կըսվի խնդրօղ , և առնը
 վօղն ով է որ կսվի խնդիր :

Եւ գիտացիր, որ առնրվողքն՝ ան
ճան հողովքն են. և առնողքն՝ ա
նուռն, բայ, և նախդիր: Օ ի կամ
անուռնն առնու զանուռն, կամ բայրն
առնու զանուռն, և կամ նախդիրն
առնու զանուռն: Բայց՝ անուճամբ
անուռնին՝ անուռնի պէս հողովելի մա
սուռնքներն ալ պիտի իմացվին աստ.
ինչպէս որ բային համաձայնութեն

համար ըսվեցաւ յերեսն 146.

Եւ անուճամբ բային, բայի պէս
վարվող լուռնելութիւնն ալ պիտի
իմացվի:

Յաղագս հողվորութիւնն:

Յորժամ երկու անուճանց մինն
միւսոյն լինի, միւսն այն՝ սե
ռական հողովիւ կուդրվի: Արպէս
ջուր ամպոյ, պտուղ ծառոյ, գլուխ
մարդոյ: Ար կսվի այս՝ հողովառութի
սեռականի. որ ուղղականքն առին
զսեռականն: Եւ այսպի սեռական

խնդիրքս՝ յատկացուցիչ կավին մի-
 սոցն . և միւսքն յատկացուցեալ .
 զէրէ անով կու ճանաչվին թէ ո-
 րու ինչ են . Լճն այսպիսի սեռա-
 կան ունեցող ուղղականքն երբ 'ի
 հոլով մտանեն , յատկացուցիչ սե-
 ռականքն նոցին՝ կու մնան նոյնպէս
 սեռական : Ուն՝ ջրոյ ամպոյ . ջրով
 ամպոյ . զջրով ամպոյ . զջուր ամպոյ .
 Լճն պազի տեղ այսպի սեռականս՝
 քան զյատկացուցեալն իւր յառաջ
 դրված կլլայ . և յայնժամ հոլովա-
 կան նախդիրն հոլովելի անունն՝
 սեռականին կու դրվի՝ յառաջ գլտ
 վելուն համար . Ուն՝ զմարդոյ գլ-
 լուխ . 'ի տեղի ասելոյ զգլուխ մար-
 դոյ . Լճն կու գտվեալ որ նոյն մէկ
 նախդիրն՝ երկուքինալ դրված է .
 որն այս , զմարդարէից զբանսն .
 Որ կէնէ մէկ նախդիր պիտի ի-
 մացվի այսպ , զբանսն մարդարէից .
 Լճն պազի տեղ՝ յատկացուցիչինալ

յաակացուցիչ դրօշկ կուհանդիպի.
նշան խաչին քի .

Եւ յետ սեռականին հոլովառու
Թեանն՝ գիտնաս որ՝ ածական
անուաններն՝ Թապիէթի տէր մար
դու պէս՝ որը վերջահոլով տրական
կուզէ իւր առջևն , որն գործիա
կան , որն հայցկն , նախդրիւս՝ քան ,
և որն սկզբնական . Որպէս՝ հմուտ
գրոց . հանգէտ վերնոց . արժանի
պատուո՛ւոյ . Տկար մարմնով . խոնարհ
սրտիւ . քաղցր բարուք . Հեզ քան
զգառն . հզօր քան զառիւծ . գի
տուն քան զայլս . Մերկ յիմաստից .
զուրկ ՚ի շնորհաց . ունայն ՚ի բարեց .
Ի սկ մնացեալ հոլովքն՝ այսինքն ար
տագոյականն , պատմականն , նախ
դրիւ տրականն և ներգոյականն ,
խնդիր չեն լինիր անուան . այլ զնս
բայրն կու խնդրէ . Թէպէ կուգտվի
ներգոյակին քիչ . Ի սկ կոչակունն՝ ոչ
անուանին խնդիր կլայ , ոչ բային .

այլ բացարձակ կու գրվի 'ի բանի,
անուան բայի միայն լինելով: Բայց
ուրեք զայնալ չունի: Եւ կայ ա
նունալ՝ որ երկու հողովովալ գրվա
ծը կայ. տեղ կայ միովն, տեղ կայ
միւսովն: Այ՛ն՝ անհաս արարածոց,
կամ յարարածոց. մերկ մարմնով,
մերկ 'ի հնդերձից և այլք այսպիսիք:

Հողովուրի Բայի:

Ներգործակն բայերն՝ զերենց
կրողն՝ հայցն հողովն խնդ
րել ատէթ եղեր է, ինչպէս յառաջ
ըսինք յերեսն 137: Այ՛ն այս, մովսէս
էհար զվէմն: Եւ ճախ՝ պաղի ներ
գործական՝ միայն իւր հայցակնովն
կու կատարէ զբանն: Այ՛ն այս, ամ
մայր սիրէ զորդի իւր: Իսկ ոմանք՝
յետ հայցակնին՝ այլ հողով կուզեն
որ կատարի բանն: Արոց ոմանք՝
յետ հայցակնին՝ ուղղական կու
զեն: Այ՛ն այս, էօժ զնա քահանայ:

Լ յսպի ուղղականաց յողնականքն
սէի՛ն կու դրվին և ոչ քէի՛ն . էօծ
զմեզ քահանայս . Ոմանք կու խնդ
րեն զվերջահոլով տրականն :

Յայտնեցի զանուն քո մարդկան :

Ոմանք զնախդրի՛ն տրականն :

Համբարձի զաչս իմ՝ ի լերինս :

Ս՛ի՛ յօդեր զչարն ընդ բարին :

Սործիական յետ հայցականին :

Լցին զսափորն ջրով . Սատմական

յետ հայցականին : Ընդէր մըտա

ծես զայդ զինէն : Սկզբնակին յետ

հայցականին : Քրկեաց զմեզ ՚ի մե

ղաց : Սերգոյական յետ հայցակա

նին : Լդին զիս ՚ի գբի :

Լ՛ն կերևի թէ՛ ոմանք կու խընդ

րեն զսեռականն յետ հայցակնին .

ոպ այս, երկինք պտմեն զփառս ան

Սայց սեռականս այս՝ հայցականին

յատկացուցիչն է և ոչ խնդիր բյին .

զի բայըն սեռական չի խնդրեր Ը

ինքեան . որպէս յայլ ուր ևս ասա

ցեալ եղև . Այսպէս է և այս , շինեաց զտունն ի վր Վիմի . Որ սեռականս՝ վիմի՝ նախդրին է խնդիր և ոչ բային . Օ որ թէ և բային համարիս՝ չէ ինչ անկարգ . բայց նախդրրովն պիտի համարիս և ոչ զինքն ըստ ինքեան . Ան կու գտվի պապիներգ ործական բայ , որ զիւր հայցականն՝ վերջահոլով տրականով կը խնդրէ . Իս յաղթեաց աշխարհի . Տիրեցին ինձ չարք . Ան և սայլ որ այլ հոլովն կառնուն զհայցականն իւրեանց , և սակաւ են այն պիսիք . Ան կու գտվիալ որ յետ հայցականին երկու հոլով կու խնդրեն . լինի թէ և երեք . Պետրոս վազեցոյց զձին՝ ՚ի դաշտէ անտի ՚ի լեառն . Թառոյց զբազէն ՚ի ձեռոցն ՚ի ծառն յայգւոջն . Ան զայս և սգիտացիր , որ կայ շարվածք բառից ՚ի բանին՝ որ բնական է , և կայ որ արհեստական . Ինականն է այս ,

պետրոս վազեցոյց զձին՝ ՚ի դաշտէ
 անտի ՚ի լեառն։ Օ ի նախ պարտէ
 դնել զանուն բային․ ապա զբայրն․
 ապա զՏայցականն թէ ներգործա-
 կան է բայրն․ ապա զսկզբնականն
 և ապա զտրականն թէ պիտոյ լնցի։
 Լճ արճեստական այն է, որ շարա-
 դրօղն ինչպի որ համեղ կուհամարի,
 այնպէս կուշարադրէ․ Ոպ այսո-
 քիկ, պետրոս ՚ի դաշտէ անտի վա-
 զեցոյց զձին ՚ի լեառն։ Պետրոս ըզ-
 ձին վազեցոյց ՚ի լեառն ՚ի դաշտէ
 անտի․ Օ ձին ՚ի դաշտէ անտի վա-
 զեցոյց պետրոս ՚ի լեառն․ Օ ձին
 վազեցոյց պետրոս ՚ի լեառն ՚ի դաշ-
 տէ անտի և այլ։

Հոլովառուի Կրահորայտի Բայից։

Որպի ներգործական բայքն ըզ-
 կրօղն իւրեանց հայցական հո-
 լովիւ կու խնդրեն ասացաք, այսպի
 և կրահորականքն զներգործօղն

Իւրեանց՝ սկզբնականա՛ն կու խնդ
 րեն։ Որպէ՛ս մովսէս էհար զվէմն,
 վէմն հարա՛ն ՚ի մովսիսէ։ Օ իյոր
 ժամ դառնայ ներգործականն ՚ի
 կրա՛նորականն իւր, ուղղականն նո
 րին լինի սկզբնական, և հայցականն
 ուղղական, իսկ այլ հօլովք թէ գտ
 վին, կու մնան ՚ի նոյնուէ։ Օ էրէ
 ինչ հօլով թէ առնու ներգործկնն
 յետ հայցականին, կրա՛նորականն ալ
 կառնու զնոյնն։ Որպէ՛ս է
 հար զվէմն գա՛ւազանա՛ն յանապա
 տին։ վէմն հարա՛ն ՚ի մովսիսէ գա
 ՛ւազանա՛ն յանապատին։ Լ. յսպէս
 և զայլն իմացիր։

Հօլովառնի Լեդիւհոն Բայից։

Լ նդմիջական բայերունալ որը
 ուղղական կու խնդրէ, որը
 այլ հօլով։ Որպէ՛ս Լ. ըշակ նստա՛ն
 թգ՛նոր։ Քս նմանեցա՛ն գառին։

Որ է այս՝ վերջահողով տրական .
 Յագեցան կերակրօք՝ Նստան ըզ
 սեղանով . Լխտացան զախտն մա
 հու . Տրտնջէին զինէն . Բն յա
 ղեան՝ ՚ի մեռելոց . Համբարձան յեր
 կինս . Նստան ընդաջմէ հօր . որ է
 ընդով ներգոյական . Լն տեղ կը
 լա որ՝ կրանորական բայնալ ուղղա
 կանան կու դրվի . Ոպ այս , դանիթ
 օծան թագանոր . և բազումք կան
 այսպիսիք . որ մտօք իմացլ սկզբնա
 կան մի ունին . Լորդ՝ այսքանիկ
 ինչ դրվածովքս՝ կարես և զայլ զա
 նազան հողովառութիւններն գիտ
 նալ . որոց զամէն թիւրլիւն ՚ի բե
 րան բերել յերկարութի է . ու հէմ
 պէլքի չլարալ զամէնն ասել ասել
 լեաց , որ այլ ասելիք չի մնայ .
 Ուրեմն առ այժմ՝ բանական լիցի
 այսքանիկս վս համաձայնութե և
 հողովառութե .

Լ՛՛ն աստ՝ զայն ևս գիտացիր, որ
 ազգ մի ձայներալ կան, որ միջար
 կութի ըսվեր են. **Օ** որ ոմանք՝
 իններորդ մասն են ըսեր բանին.
Լ՛՛ն ոմանք զյօդն հետ դերանու
 նին դասելով, զմիջարկութին ութ
 երորդ մասն ասացին. **Ի**սկ գերա
 զանց վարդապետն մեր սիմէօն ջու
 ղայեցի՝ ախտական կու անուանէ և
 հետ մակբային կու դասէ. **Լ**՛՛ն են
 այսպիք. **ո՛հ**, **ա՛նաղ**, **ափսոս**, **և այլք**.
Լ՛՛ն վ՛ս այն ըսվեցան սոքա ախտա
 կան, որ զներքին ախտն սրտին կի
 մացընեն. **յ՛** զկիրքն. **թէ** տրտմու
 թեան **թէ** ուրախութե **թէ** այլ.
Ինչպէս յորժամ մէկ մի գոչէ եր
 կար ձայնի՛ն՝ **ո՛հ**, կիմացվի **թէ** մեծ
 տրտմուի կայ ՚ի սրտին. **Ի**պ տաճ
 կեվար ձայնս՝ **պրօյ**, է նշանակ մեծ
 ուրախութե. **Օ** այս նշանակուիս
 ունի հոգևորապս ալէլուիայն մեր.
Լ՛՛ն այսպէս միջարկութեց՝ ոմանք

Տիացականք են. որ են՝ ո՛ր ո՛վ. վաշ:
 բաբէ: Ոմանք եղևականք են. վայ.
 աւաղ. եղևկ. Ոմանք ափսոսանք.
 ո՛հ. աւաղ. ափսոս: Ոմանք երա
 նականք. երանի. մարտան. օշ:
 Ոմանք հաւանականք կամ կամեցո
 ղականք. ամէն. եղիցի եղիցի.
 Ոմանք չհաւանականք. քաւ. քաւ
 լիցի. մի՛ եղիցի. օնանդր. Թո՛ղ.
 իբաց տար: Ոմանք յորդորականք.
 օն. հաւա. աղէ: Փարեղի, է աղէ
 տական. աղէկիզան. Լ. Լելուխայ,
 բերկրական. Հայթէ, վրիժական.
 հատուցական: Լ. յապէս է և այս,
 այո՛, այո՛: Ուրեք և վաշվաշն.
 Իսկ ուրեք զսրտին եռանդն յայտ
 նէ: Լ. յապիսիք և այլք գտանին
 ՚ի տեղիս տեղիս: Եւ առ կուգտվին
 և յաշխարհաբառ խօսակցութ մէջն
 Որպէս այսպիսիք. ծօ ինչ կսես.
 պէ նէ՞ տէրսին: որք հիացական են.
 Իսկ միջարկութի վն այն կոչեցան

սոքա , որ կու ձգվին 'ի մէջ խօսից
 ուն թէ 'ի դրսէ եկած , և ոչ 'ի կար
 գէ շարադրուէն : Ինչպի որ մարդ
 խօսքի մէջ տեղ տեղ կու հառաչէ ,
 տեղ տեղ կու ծիծաղի . տեղ տեղ
 ձգ ձգ կնէ որ իբրու թէ կու զար
 մանայ : Որ ասոնք խօսքին սրայէն
 չեն . այլ 'ի դրսէ ձգվածի պէս են :
 Լա՛ն այս միջարկութիւններուս՝ պա
 զին վերջահոլով տրական խընդիր
 կուներնայ ուրեք , և ուրեք ոչ :
 Ուն՝ երանի հեզոց . երանի որ խոր
 հի զաղքատն : Լա՛ն կան որ այսպի ,
 երանի է քեզ . երանի թէ , և այլք
 այսպիք : Լա՛ն այս քանիկսալ բա՛ն
 լիցի վս միջարկուէ :

Լա՛ն ասք եղբրոմն տոցէ համատօրուր
 Գրեալիս :

* Տարցունք և Պատասխանի վասն
Բերականութիւն :

Չինչ է Բերականութիւնն :
Բերականութիւն՝ է գիտու
թիւն մի, որ զխօսքն շիտակ
շարադրել և շիտակ գրել կը սորվե
ցընէ : | Բանի՞ մասունք ունի քե
րականութիւնն սորվելիք : **Չորս.**

Տառ, վանկ, բառ, բան :

| **Տառ** ըսելն ինչ ըսել է : **Գիր**
ըսել է : | **Տառն** ինչ զօրութի ունի :
Օ սյն զօրութիւն ունի, որ զմեր
յօդաւոր ձայնն կու կերպաւորէ :
Որսի՞ ք, ա, ր, քար : | **Տառն քանի**
թիւրիւյ է : **Լ, ր, կու, թիւրիւյ է :**
Չայնաւոր, բաղաձայն : | **Որն է**
ձայնաւոր : **Լ, յն է,** որ ինքն մինակ
կու կարդացվի : **Ինչպէս ա, է, ի,**
և այլն : | **Բաղաձայն որն է :**

Լճօթն ձայնաւորէն իզատ՝ ամէնքն
 բաղաձայն են. Լայց Տիւնն՝ տեղ
 կայ ձայնաւոր է, տեղ կայ բաղա
 ձայն: ॥ Լաղաճն ըսելն ինչ ըսել է.
 Զայնաւորին հետ կը կարգացվի,
 ինքն մինակ չի կարգացվիր ըսել է
 ॥ Ս՛եր լեզուին գիրն քանի է.
 Լնակունն լճ է. առաջինն սյբ, վեր
 ջինն քէ. ॥ Լպա այն յետի երեք
 գիրն ինչ է. Լնոնց պատճառն մեծ
 քերականութ մէջն ըսված է. որ մեր
 կարգացած փոքրին մէջն չկայ.
 Սնկ ըսելն ինչ ըսել է.
 Սէկ յօդաւոր ձայն մի ըսել է.
 Սի՛ մար, տի, ըոս. որ երեք վանկ է.
 Սանկն քանի՞ գրով կու կապվի.
 Սանկ կայ՝ որ մէկ գիր է. կայ որ
 երկու, կամ երեք կամ այլ աւելի.
 Լառ ըսելն ինչ ըսել է. Լչանա
 կան ձայն ըսել է. ॥ Սրն է նչանա
 կան ձայն. Լյն է՝ որ կը հասկցվի.
 Ինչպէս մարդ, ձի, քար, փայտ,
 բե

բերել, տանիլ և այլ: Ընտր քա
նի՞ վանկով կլա: Ընտ կայ՝ որ մէկ
վանկ է. կայ որ երկու կամ երեք
կամ այլ ա՛նելի: Ընտ ըսելն ինչ
ըսել է. Վրոց բառով բան ըսելն
այն է, որ մտոյ զիւր մտքին եղածն
կու հասկըցնէ. որոյ են ան իսուք
և գրվածք: Ընտին մասունքն քա
նի՞ են. Ութ են. անուն. բայ.
ընդունելութի. դերանուն. յօդ.
նախդիր. մակբայ. շաղկապ:

Տարցման վասն Ընտան:

Ընունն ինչ է: Ընն է, որ ամէն
իր՝ անով կիմացվի: Ընտի թիւր
լիւյ է անունն. Վախապէս երկու
թիւրլիւյ է. ենթակայական, մակա
դրական: Ընն է ենթակայական.
Ընն է, որ իրին իւր բնական ա
նունն է. ույ մարդ, ձի, քար, փայտ
և այլ: Ընտկադրականն որն է.
Ընն է, որ բնական անունին վր

այլ անուն կու գրվի , և այն իրին
ինչպէսուին կու յայտնէ . ինչպի որ՝
իմաստուն ըսես . վազուկ ըսես .
ծանր ըսես , թաց ըսես : Ընչու հա
մար ըսիր թէ , նախապէ երկու թիւ
ըլլէ . Ըպա անկից ետև հետև
մունքներուն կերտէ՝ տահա թիւը
ըլլէ թիւը ըլլէ կլլա անունն .

|| Բանի՞ է անունին հետևմունքն :
Ա էց է . քանակ . սեռ . ձև . տեսակ .

Թիւ . հորով : || Բանակն անուն
քանի՞ է . Երկու . հասարակ , յա
տուկ . Ընչպէս՝ հասարակ մարդ ,
քաղաք : Յատուկ՝ պետրոս , համիթ :

|| Եւն քանի է : Չորս . արական .
իգական . անորոշ . չէզոք . Ընչպէս
ղազար . մարթա . զանակ . քար :

|| Չեն քանի է . Երեք . պարզ .
բարդ . յարաբարդ . Ընչպի՞ գարի .
գարեհաց . գարեհացակեր :

|| Տեսակն քանի է . Երկու . նա
խատիպ , ածանցեալ . Ընչպէս ծով .

Ժողային • հող, հողեղէն և այլ •
| Լ՛ ծանցեալներուն վերջերն քա-
նի՞ են • Ը առ են • | Սերտեր ես
զամէնն • հրամբերես • | Լ՛ սէ տես
նեմ • Լ՛ յին • եղեն • եայ • ի • ջի՞ •
| Լ՛ սոնցմէ իզատ այլ կայ թէ չէ •
հրամբերես, տահա քանիքմալ կան
ասոնցմէ իզատ • | Օ անոնքալ ըսէ
տեսնեմ • Օ ան • սան • անդ • աստ՞ •
| Թի՛ն ան՛ան քանի՞ է • Լ՛ րկու •
եզական, յոգնական • Ինչպէ՞ ծառ,
ծառք • բոյս, բոյք և այլն •
| հողովն քանի է • Տասն • ուղ, սե՞ •
| Սեռակին հողովներուն քանի կերպ
կայ • Դ՛ Տասներկուքն տարածա
կան, լեցն առանձնակին • | Որն են
ամէնքն • ի, ոյ, լոյ՞ • | Տասնևութէ
ըսիր, հրպս տասնևեօթն ելա՛ն •
Լ՛ աջինն երկու կերպ ըլլալուն հա
մար՝ 18 կը սեպվի • որ մէկին գոր-
ծիականն ի՛ն կու գայ, և մէկին ա՛ն •
| Վնաս ըսեր զասոնց օրինակներն •
հրամբերես • Սիրտ, սրտի, սրտի՛ն •

Հարցաւոր վասն Ռային :

Ռայ ըսելն ինչ ըսել է : Սրակուր
 ըսել է : ॥ Սրակութիւնն ինչ է :
 Լրարողութի կամ կրողութի . որ է
 ընել կամ ըլլալ . ինչպէս հովուն
 շարժելն և ծովուն շարժիլն :
 ॥ Ռային հետեւմունքն քանի՞ են :
 Ռայիննալ վեց են հետեւմունքն :
 Սեռ . թի՛ւ . դէմ . տեսակ . ամա
 նակ . որակութի : ॥ Սեռն բային
 քանի է : Չորս է . ներ" , կրա" ,
 ընդմիջ" , հասա" : Ույ գրել , գրիլ ,
 գնալ , ծնանիլ : ॥ Թի՛ւն քանի է :
 Լրկու . եզական , յոգնական :
 Ույ գրեմ , գրեմք : ॥ Դէմն քանի է՝
 Լրեք . առաջին , երկրորդ , երր .
 Ույ գրեմ , գրես , գրէ : ॥ Տեսակն
 քանի է : Լրկու . նախ" , ածան" :
 Որպէս գրեմ , գրեցուցանեմ :
 ॥ Որակն բային ինչն է : Թիւր
 լիցութիւն է : ॥ Քանի՞ է որակն
 բային

բային: Տինգ է. սահ", ստոր", ըղ",
 հրամա", աներևոյթ: Որպէ՛ գրեմ,
 եթէ գրեմ, երանի թէ գրիցեմ.
 գրեա՛. գրել: Ս՛մանակն բային քա
 նի է. Ս՛ եց է. ներկայ, անկատար,
 կատարեալ, յարա", գերա" ապառնի
 Ս՛պ գրեմ, գրէի. գրեցի. գրել եմ.
 գրեալ էի. գրեցից: Ս՛, ներկայակին
 բայից սկզբունքն քանի՞ կերպ են.
 Չորս են. եմ, ամ, ում, իմ: Որպէ՛
 գրեմ, լուանամ, հեղում, հեղա
 նիմ և այլն: Ս՛ հրամայական բայըն
 քանի կերպ է: Արկու. յանձնա
 ռական, հրաժարական: Ս՛պ գրեա,
 մի՛ գրեր: Ս՛, նյնական կերպն հը
 րամայականին քանի՞ է: Տինգ է.
 ա՛, եա՛, եաց, իր, ո՛: Ս՛ (ա՛) եկած
 հրամայականն ո՞ր բայիցն է. Արկ
 ընդ կերպին վ՛ր եղած բայիցն է.
 Ս՛պ լուանամ, լու ա՛. գնամ, գնա՛,
 և այլ: (եա՛) եկածն որու է.
 Ա՛ւաջին կերպին բայերուն է.

Ո՞ւր գրեմ, գրեա՛ . ննջեմ, ննջեա՛ .

Ետ՛ցը որոց է . Լ՛ուաջին կերպին

կրա՛նորականացն է, և կրա՛նորակեր

պից ոմանց . Ո՞ւր գրիմ, գրեաց .

նայիմ, նայեաց . Ո՞ր է ասել, գրվէ,

նայէ, (իւր եկածն որու է . Լ՛մե

նայն կրա՛նորականացն է, և կրա՛նո

րակերպից ոմանց, և երկատեսակից .

Ո՞ւր գրիմ, գրեցիր . բանիմ, բացիր .

փախչիմ, փախիր . զարթնում, զար

թիր . Ո՞ւր պա վերջինն՝ ո՛ր որոց է .

Լ՛ծանցականաց ներգործականնե

րուն է . Ո՞ւր գրեցուցանեմ, գրեցո՛

ւ այլ . Օ՛ նոյնակններն իմացանք

որ հինգ կերպ է . ապա կողմնական

ներն քանի կերպ են . Լ՛նոնց քա

նի ըսել չկայ . զէրէ շատ են .

Ո՞ւր ական բայերն քանի՞ են .

Չորս են . եմ, գում, լինիմ, եղանիմ .

Հարցմանս Դաբահոանին .

Դաբահոուն ըսելն ինչ ըսել է .

Անունի տեղ դրվող ըսել է :
 ॥ Քանի՞ թիւրիւ է դերանունն :
 Լ, ը, ք : էական . ունական . յարա
 բերական : ॥ Քանի՞ են էականքն :
 Ա, եց . ես . դու . նա . սա . դա .
 ինքն : Քանի՞ են ունականքն :
 Տիւղ . իմ . քո . իւր . մեր . ձեր :
 Քանի՞ է յարաբերականն : Ա՛ էկ .
 և է այս՝ որ : ॥ Այս ինչ են պակա
 սականքն և ընդհանրակին անունն :
 Ա՛րքա ոչ են զուտ դերանունն, այլ
 իբրու դերանունն : ॥ Ա՛րպէս պիտի
 որոշին ՚ի միմեանց ունականքն և
 էականաց սեռականքն որ երկուքին
 կերպնալ մէկ է : Թ՛ է հետերնին
 անուն ունեանն, ունականին ուղ
 զականն են : ॥ Այ՛ ասել, որդին իմ,
 որդին քո և այլն : Իսկ թէ բայ ու
 նեանն կամ նախդիր, էականաց սե
 ռականն են : ॥ Այ՛ ասել, տեսել է իմ
 զքեզ . տեսեալ է քոյ զմեզ և այլն :
 Ա՛յ իմ եկին . զ՛ս քոյ են և այլն :

॥ Քանի՞ են հետևումը գերան
 լան, Չորս են. թի՛ւ. դէմ. տե
 սակ. հողով: ॥ Տեսակն ամէն գեր
 անունն կու հետևի՞ թէ ոչ: ॥ Ե
 այլ՝ ունականացն միայն. իսկ էակա
 նացն հազի՛ւ ոմանց: ॥ Քանի՞ են
 մասնական անուններն. Լքեք. ոմն.
 որ. իմն: ॥ Քանի՞ են հարցական
 անուններն. Լքեք. ո՛վ. ո՞ն. ո՞ր.
 Լքեկուքն միշտ հարցական, և յե
 տինն երբէք ուրեք:

Հարցման Ծօղին:

Օ՛րնչ է յօդն: Լ՛յն է, որ ա
 նունին և ընդունելութե՛ գէմ
 կու շնորհէ որ գէմ չունին նորա:
 ॥ Քանի՞ են հետևումը յօդին:
 Բազմատառիցն՝ գէմ, թի՛ւ և հո
 լով: Բսկ եզատառիցն՝ գէմ միայն:

Հարցման վասն Նախդիին:

Նախդիր ըսելն ինչ ըսել է:

Ուղղական սեռական հոլովվող մա
 սունքներուն յառջին դրվող ըսելէ :
 Ինչպէս 'ի վժ երկրի . վս աղաչո
 ղաց . առաջի նց և այլ : Լ. յս կերպ
 նախդիրներէս իզատ . այլ նախդիր
 կան թէ չէ . հրամեր ես կան :
 Լ. յս նախդիրներս՝ զատակն նախ
 դիր կսվին . որ զատկեկ կու դրվին
 բառին : Իսկ երկու կերպ նախ
 դիրալ կան , որ կից կու դրվին . որ
 մէկն հոլովական նախդիր կըսվի ,
 մէկն բաղադրական : Լ Որն է հոլ
 վականն . Լ. յն է՝ որ զհոլովներն
 կու շինեն : Ինչպէս՝ զ, յ, ի, ց,
 առ, ըն, ընդ, ով . որք դրվեցան 'ի
 հոլովմունսն : Լ պա որն են բա
 ղադրականքն : Լ հա են սոքա . ան .
 ապ . տ , բաղ . փաղ . շաղ . յար .
 շար . պար . բակ . համ . հոմ . գեր .
 վեր . դեր . փոխ . ներ . մակ , և այլ
 թերևս : Լ Վս էր բաղադրական
 ըսվեցան սոքա : Վս զի ինչ բառի

որ կցին, կու բաղադրին Տեա նո
րին և մասն կլան այն բառին. ա
նոր համար անունմալ ունին որ նա
խամասունք բառից կըսվին :

|| Բառից տէյի՝ անունն համար մի
կսվին. հէմ անունն համար հէմ
բային համար. Օ էրէ ասոնք հէմ
անունն Տեա կու բաղադրին, հէմ
բայի. ( ) ըինակ տուր Թէ ինչպէս
կու բաղադրին. Ուն՝ ան, անմահ.
ապ, ապերախտ. տ, տգէտ. բաղ,
բաղադրել, և այլն այսպէս :

|| Ընչպէս կայ այնպիսի նախդիր, որ
տեղին կեօրէ երկուքէնալ ըլլա, կմ
երեքէնալ. հրամերես կու գտվի.
Ինչպէս նախդիրս՝ մակ, հէմ զա
տական կլա, հէմ բաղադրական.
Որպէս մակ ամպոյ. մակագրել.
Լն նախդիրս առ՝ երեքէնալ կլա,
Ինչպէս՝ առ սեղանովն, զատական.
առ յետու, հոլովական. առարկել,
բաղադրական. Լ. յսն և այլք կու
գտվին :

Մակբայ ըսելն ինչ ըսել է :

Բայի վրա դրվող ըսել է :

ՍԵՐՈՒՆ Բային վերայ ինչո՞ւ համար կու
դրվի: Ինչպէս նախդիրն՝ անունին
մէկ բանն կու յայտնէ, մակբայնալ

զբայինն կու յայտնէ: Սակբայըն

ղայրի մասնի վրայալ կու դրվի՝ թէ

միայն բային է: Բայի տեղ բանօղ

ընդունելու թեաննալ կու դրվի,

հէմ պազի մակադրակին անունիալ:

Սակբայից ածանցիկներուն կեր

պերն ո՞րն են: Բար • պէս • օրէն •

րէն • վար • էն • ին • ովին • ի • իցս •

ակի • անօր • ուստ • ցի • այն • ոյն •

և այլ թերևս :

Շարկապ ըսելն ինչ ըսել է • կա

պօղ ըսել է որ զխօսքերն մէկիմէկ

կու կապէ: Եւ այսքանս բա՛ւ լիցի

վս չորս մասանցն քերականութե,

և ութն մասանցն բանին կարճա

ուօտակի: Եւ իմաստուի տայ, որ

այսպէս լա՛ւ կեկ սերտես ու՛ շու

տով մի պատասխանես • ամէն:

Վիտի և սցիմի գիտել զմատենս բանին
ի շրագրութի լե որն որոտ է:

1 Արկինք: 2 պատմեն: 3 զեհառս:
4 այ: և 5 զարարածս: 6 ձնց: 7 նր:
8 պատմէ': 9 հաստատութին:

Յայսցանէ 1 ըն, 2 ին տէրնէ * 2 ըն'
1 ին բայնէ * 3 ըն, 2 ին խնդիրնէ *
4 ըն, 3 ին սեռականնէ * 5 ըն, 8 ին
խնդիրնէ * 6 ըն, 5 ին սեռականնէ *
7 ըն, 4 ին յարաբերողնէ. որ 'ի տե
ղի նորին՝ 6 ին յատկցւցիչ եղեալէ *
8 ըն, 9 ին բայնէ * 9 ըն, 8 ին տէրնէ:

Յիշատակարան Տղեյման:

Տպեցաւ Վրբոյկս փոքրիկ՝ ու
զորմութեն այ, 'ի հայրապետութե
սրբոյն Աշմիածնի Վերամօր
մեր սնուցչի Արիցս երանել Ալը
բազնակատար Աթղկսի ամ հայոց՝
Տեառն Յակոբայ Շամախեցւոյ
Վերիմաստ Վիանականի:

Եւ 'ի Պատրիարքութե Աթլ Ա. Էմի
Տնօ

Տնօրինակն տեղեացն Քի՛ Տեզա
 հողի և ճգնազգեաց Թէոդորոս
 Լ՛Ժիմաստ Արդպատի:
 Ի կոս՝ քչքի: Տրմանա՛ն նորին գե
 րպատի՛ն Պատրիարդի ՏԵՅՅակոբայ
 առատամիտ և բազմիմաստ Ար
 դպատի՛ բազում գրեանց հեղինակի:
 յատուկ ան՛ամբ անժաբան կոչցլոյ:
 Լ՛րդեամբ և յորդորմամբ ուսման
 կարի սէր ունողի միհասի մերկեռի
 ոսի՛ որդւոյ մահասի սեղբոսի ՚իտր
 հանգուցելոյ: Լ՛ո՛ ՚ի լինիլ յիշատկ
 ծնողացն և համօրէն զարմիցն հո
 գւոց: Լ՛ղաչեմ ուրեմն յիշել զտը
 պել տնօղն և զտպօղսն սորին Ը մե
 ղա՛նոր իմոյ հողւոյս պաղտասարի
 միով հայրմերի՛ն ՚իտր: Լ՛ն զան
 ձանձիր վարժպտն իմ հեզահողի,
 զԼ՛Բատուր Լ՛Բաբան Արդպտն
 ջուղայեցի: Ընդ ծնողացն իմ մար
 մնա՛նոր: և ո՛ղջ լերուք:

Թաի: հայոցս 1209. հփտեմբերի 25:

For . . . . .

Money . . . . .

